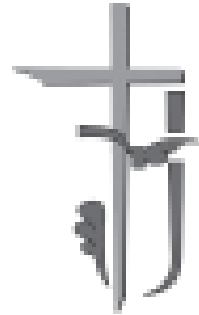

აკონომიკური პროფილი

ქუთისის უნივერსიტეტი

UDC 33 სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი
ე - 491

№16, 2016 წელი
დეკემბერი

რეფერირება: Институт Научной Информации по Общественным Наукам
(Российская Академия Наук) - www.rim.inion.ru

ნომერშია

ეკონომიკური თეორია და პოლიტიკა

ტეხნიზმის და დახეობიანი ეკონომიკა

მიჯოეკონომიკა და მენეჯმენტი

ფინანსები და სტატისტიკა

საეხთაშოხისო ეკონომიკა და გლობალიზაცია

სარედაქციო კოლეგია

მთავარი რედაქტორი:

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის (სემა) ნამდვილი წევრი, პროფესორი

რედაქციის კავშირი

პასუხისმგებელი რედაქტორი:

ე.მ.დ., სემას-ს ნამდვილი წევრი პროფესორი ნიკო ჩიხლაძე

სარედაქციო კოლეგიის წევრები:

იაკობ მესხია

ე.მ.დ., პროფესორი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი

ავთანდილ სილაგაძე

ე.მ.დ., პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები:

ვეგენი ბარათაშვილი

რედაქციის პასუხისმგებელი

რედაქციის მენეჯერი

ელგუჯა მექვაბიშვილი

გედევან ხელია

გიორგი ლავთაძე

აკადემიური დოქტორები, ასოცირებული პროფესორები:

აკაკი ბაკურაძე

ლელა ბახტაძე

ვაჟა გურაბანიძე

ნაირა ვირსალაძე

გურამ უფლისაშვილი

ხათუნა შალამბერიძე

გოდერძი შანიძე

სარედაქციო კოლეგიის უცხოელი წევრები, პროფესორები:

ტიმო ლინკოლა (ფინეთი)

პეტრე მამეგოვი (რუსეთი)

სერგეი ლუკინი (ბელორუსი)

მარია ტურიანსკაია (უკრაინა)

დამფუძნებელი:

ქუთაისის უნივერსიტეტი
www.unik.edu.ge

4601, საქართველო, ქუთაისი

წერეთლის ქუჩა №13

ტელ: 0 431 24 23 73, 25 12 73

info@unik.edu.ge, chixi@mail.ru

დაკაბადონდა და დაიბეჭდა

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის სტამბაში

ხათუნა თოდუა

საქართველოს მოსახლეობის შემოსავლების ამაღლების გზები.....3

ლელა ჯახაია

სახელმწიფო ხალისუფლების რეგულირება და მხარდაჭერა მუდმივად განახლებადი სექტორის განვითარებაში.....4

თენზ გრიგოლაშვილი

დანიშნულების ადგილები, როგორც ბურომის ბიზნესის მნიშვნელოვანი ელემენტი.....11

ნანა ლუხუტაშვილი

ბრუნდების როლი ქვეყანაში ბურომის განვითარებაში.....15

ციცილა დავითაშვილი

საქართველოს წყლის რესურსები და მათი რაციონალური გამოყენება.....20

შაფვა ჯუღაყიძე

სტრატეგიული ხედვა - ნარაბების უმცირესი ზიანი...26

ნანა ლუხუტაშვილი

ზრომითი მოტივაციის დინამიკის თანამართლება მეთოდები.....31

ელზაბეტ ბაბუაძე

მართლმართებითი გადაწყვეტილება, როგორც ორგანიზაციული მენეჯერის უმცირესი უპირატესობა.....36

ხათუნა შალამბერიძე

დინამიკური მომსახურების განვითარების პარამეტრების საქართველოში.....41

ნაირა ვირსალაძე

საგარეო ვაჭრობა - სტატისტიკის შესავლის მნიშვნელოვანი ობიექტი.....46

მიტანდა კახაძე

გლობალური ბარათები საქართველოს აორგანიზების ამაღლება.....52

ხათუნა თოდუა

ეკონომიკის დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

**საქართველოს მოსახლეობის ზემოსავლების
ამაღლების გზები¹**

ანოტაცია

შემოსავლების განაწილების სახელმწიფო პოლიტიკა გულისხმობს შემოსავლის მიმდებთა სხვადასხვა ჯგუფების დიფერენცირებულ დაბეგვრას და მოსახლეობისათვის სოციალური გასაცემლების უზრუნველყოფას. ამ გზით ხდება შემოსავლების გადანაწილება მაღალშემოსავლიანიდან დაბალშემოსავლიანი ფენებისაკენ.

საქართველოში მოსახლეობის ცხოვრების დონე საშუალოზე დაბალია, მოსახლეობის ძირითადი ხარჯები მიმართულია პირველადი მოხმარების საყოფაცხოვრებო და არასაყოფაცხოვრებო საქონლის მიმდინარე მოხმარებაზე, რაც იმას ადასტურებს, რომ ცხოვრების დონე გაუარესდა, იმავდროულად, გაიზარდა დიფერენციაცია მოსახლეობის შემოსავლებს შორის.

მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება საქართველოს სოციალური პოლიტიკის უმთავრესი პროგრამული ამოცანაა; საჭიროა შემოსავლების განაწილების ეფექტიანი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, რომელიც მიმართული იქნება მოსახლეობის ძირითადი მასის შემოსავლების გაზრდაზე, შემოსავლების დიფერენციაციის შემცირებაზე, ახლად შექმნილი ღირებულების ეფექტურ და სოციალურად სამართლიან გადანაწილებაზე და შესაბამისად, საშუალო კლასის დინამიურ ფორმირებაზე.

კვლევის მიზანია საქართველოს მოსახლეობის შემოსავლების ამაღლების გზების მიმოხილვა.

კვლევის შედეგები:

- გაანალიზებულია საქართველოს მოსახლეობის ცხოვრების დონის ძირითად მაჩვენებელთა დინამიკა ბოლო წლების მანძილზე;
- შესწავლილია საქართველოში შემოსავლების გადანაწილების სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები;
- მოცემულია რეკომენდაციები საქართველოს მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ცხოვრების დონე, შემოსავლების გადანაწილება, სოციალური პოლიტიკა, შემოსავლების დიფერენციაცია.

¹ სტატია ქვეყნდება რუსულ ენაზე.

ლელა ჯახაია

დოქტორანტი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სახელმწიფო ხელისუფლების რეგულირება და მხარდაჭერა მეურნეობის აგრარული სექტორის განვითარებაში

ანოტაცია

აგრარული სექტორის განვითარების თანამედროვე პირობებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საქართველოს ეკონომიკური განვითარების თავისებურებების, ტენდენციების კანონზომიერებათა გამოკვლევას, სასურსათო და სამრეწველო პოტენციალის ამოქმედებას, არსებული პრობლემების გაანალიზებას და ქმედითი, ეფექტიანი ღონისძიებების გატარებას სახელმწიფოს მხრიდან.

ჩვენს ქვეყანაში ფაქტობრივად დამთავრდა სოციალისტური აგრარული ეკონომიკიდან საბაზრო აგრარულ ეკონომიკაზე გადასვლის ძირითადი ეტაპი. მთლიანად შეიცვალა აგრარული სტრუქტურა, კერძოდ, განხორციელდა სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა პრივატიზაციის პროცესი. ჩამოყალიბდა საადგილმამულო ურთიერთობათა ახალი სისტემა, სოფლის მეურნეობამ, ქვეყნის ეკონომიკის ერთ-ერთმა ძირითადმა დარგმა, დაიწყო ფუნქციონირება სრულიად ახალ, საბაზრო ეკონომიკურ გარემოში და შეიძინა საბაზრო ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკა და ნიშნები. ცვლილებები მოხდა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განლაგებასა და სპეციალიზაციაში. ფორმირებულია სასურსათო ბაზარი, ხელახლა დაიწყო დარგში ინტეგრაციის, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის პროცესი, აგრარულ სექტორში განვითარება დაიწყო მეწარმეობამ და აგრობიზნესმა. შეიქმნა სასურველი პირობები საკუთრებისა მეურნეობრიობის სხვადასხვა ფორმის სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა თანაბარუფლებიანი ფუნქციონირებისათვის, შექმნილია კონკურენციის პირობები და სხვა. მაგრამ აგრარული სექტორის საქმიანობის შედეგები მიგვიითებენ იმ კრიზისულ მდგომარეობაზე, რომელშიც იგი ჯერ კიდევ იმყოფება.

ეროვნული ეკონომიკის დაახლოებით 17% პირდაპირაა დამოკიდებული სოფლის მეურნეობის სექტორზე, საშუალო მოსავლიანობა პოტენციურის მხოლოდ 1/3-ს შეადგენს. სახნავ-სათესი ფართობების დაახლოებით 1/3 არ გამოიყენება წარმოებაში, სურსათისა და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის იმპორტი 52%-ით სჭარბობს ექსპორტს, იმ ფერმერთა რაოდენობა, რომელთა მეურნეობის ფართობი 4 ჰა-ს აღემატება შეადგენს 16 ათასს, რაც კერძო საკუთრებაში არსებული მიწების საერთო ფართობის 40%-ია, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია შრომისუნარიანი მოსახლეობის დაახლოებით 54%, იგივე მანქანებელი 1990 წელს მხოლოდ 25%-ს შეადგენდა.

ამჟამად საქართველოს ეკონომიკა კრიზისულ მდგომარეობაშია, რაც განსაკუთრებით მწვავედ იგრძნობა სურსათის წარმოების საქმეში. ეს, პირველ რიგში გამოწვეულია იმით, რომ შეწყვეტილია პროდუქციის წარმოება, როგორც სოფლის მეურნეობაში, ასევე მრეწველობაში, რაც მძიმე მდგომარეობაში აყენებს მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკას.

სტატიის ძირითად მიზანს წარმოადგენს თანამედროვე ეტაპზე ქვეყნის, მათ შორის რეგიონების აგრარულ სექტორში შექმნილი მდგომარეობის ეკონომიკური შეფასება, აგროწარმოებისადმი სახელმწიფოს მხარდაჭერის გაანალიზება და ძირითადი პრიორიტეტების განსაზღვრა.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო რეგულირება, სახელმწიფო მხარდაჭერა, აგრარული სექტორი, ძირითადი პრიორიტეტები, სახელმწიფო პროგრამა, აგრარული სექტორის სტრატეგია, ეროვნული ეკონომიკა.

მეურნეობის აგრარული სექტორის მიმართ სახელმწიფო მხარდაჭერა წარმოადგენს ქვეყნის აგრარული პოლიტიკის შემადგენელ ნაწილს და საშუალებას იძლევა მნიშვნელოვნად შეზღუდოს აგრარული სექტორისა და ეკონომიკის სხვა დარგებს შორის საქონელ-მომცველის არაექვივალენტურობის შედეგები. იგი ხელს უწყობს ქვეყანაში აგრარული სფეროს ფუქციონირების ეფექტიანობის ამაღლებას.

აგრარული სექტორი, მრეწველობასთან ერთად, ქვეყნის ეკონომიკის ხერხემალია. მისი მთავარი ამოცანაა მსახლეობის სურსათით და მრეწველობის ნედლეულით მომარაგების უზრუნველყოფა. მსოფლიო გამოცდილება მოწმობს, რომ იმ ქვეყნებში, სადაც აგრარულმა სექტორმა განვითარების მაღალ დონეს მიაღწია, როგორც წესი, ხელისუფლების მოწადინებით და აქტიური ჩარევით გახდა შესაძლებელი. ამ სახელმწიფოების მესვეურთ კარგად აქვთ გაცნობიერებული, რომ ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოება, საექსპორტო ბაზარზე პოზიციების განმტკიცება, მდგრადი ეკონომიკური და სოციალური განვითარება, წარმოდგენილია ამ დარგის სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერისა და რეგულირების, ასევე მისთვის პრიორიტეტული მნიშვნელობის მინიჭების გარეშე.

ამ ამოცანების გადაჭრაში მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს სახელმწიფო რეგულირების სისტემამ.

აგრარული წარმოების სახელმწიფო რეგულირების სისტემა რთული და მრავალწახნაგოვანია. მისი განხორციელება საქართველოში ძირითადად ორი მიმართულებითაა შესაძლებელი :

1. სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულისა და პროდუქტების ფორმირება;
2. ადგილობრივ მწარმოებელთა ინტერესების დაცვა.

პირველი მიმართულება მოიცავს საბაზრო სფეროს ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებულ დონისძიებათა კომპლექსს, რომელთაგან ცენტრალური ადგილი უკავია პროდუქციის მწარმოებელთა შემოსავლებისა და მათ მიერ წარმოებულ პროდუქციაზე ფასების რეგულირების პოლიტიკას. მეორე მიმართულება ითვალისწინებს პროტექციონისტული პოლიტიკის გატარებას სახელმწიფოს მხრიდან, რომელშიც მაქსიმალურად უნდა იქნეს გათვალისწინებული საშინაო ბაზრის დაცვა. ჩვენი ქვეყნის აგრარულ სექტორში სახელმწიფოს მხარდაჭერის შემაფერხებელი ფაქტორებია ის, რომ განსაზღვრული არ არის თვითრეგულირების საბაზრო და სახელმწიფო ზემოქმედების მექანიზმების ოპტიმალური თანაფარდობა, ასევე ჩამოყალიბებელია სახელმწიფო რეგულირების გრძელვადიანი მეცნიერული კონცეფცია.

სახელმწიფოს მხრიდან საქართველოს აგრარულ სექტორში აუცილებელია სათანადო ყურადღება მიექცეს სოფლის მეურნეობის მიზნობრივი პროგრამების შემუშავებას, რომლებშიც გათვალისწინებული იქნება ადგილობრივი წარმოების პრიორიტეტული მიმართულებები.

აგრარული სექტორის თვისობრივი განვითარება შეუძლებელია მრავალმხრივი სახელმწიფო მხარდაჭერისა და რეგულირების, სწორი დარგობრივი პოლიტიკის გატარების გარეშე. ამ პოლიტიკის ქვაკუთხედი და ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხი არის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებისადმი ხელისუფლების მიდგომა. ზოგადად ცნობილია, რომ მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში, მათ შორის ევროპასა და იაპონიაშიც, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულე-

ბის მიწა აღიარებულია ეროვნულ სიმდიდრედ, რომლის გონივრული განკარგვა სახელმწიფოს კეთილდღეობის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს. ამიტომ ხელისუფლება აქტიურად ერევა როგორც მიწის ბაზრის მართვაში, ასევე სავარგულების ექსპლუატაციის საკითხებში. დაწესებულია ნაკვეთების ზღვრული მინიმუმი და მაქსიმუმი (რეგიონული თავისებურებებისა და წარმოების სპეციფიკის მიხედვით). ამგვარი მიდგომა ხელს უშლის, როგორც მიწების დაქუცმაცება-დანაწევრებას, ასევე მათ გაუმართლებელ გამსხვილებას. სახელმწიფო აკონტროლებს იმასაც, თუ ვინ ყიდულობს მიწას, აკრძალულია მისი მიყიდვა იურიდიული პირებისათვის, მიწის შექმნა არ შეუძლიათ უცხოელ მოქალაქეებს და ა.შ. ყოველივე ეს ხელს უწყობს წარმოებისათვის ოპტიმალური პირობების შექმნასა და სოფლად მცხოვრები ადამიანების სასიცოცხლო უფლებების დაცვას, ემსახურება სოფლად ცხოვრების შენარჩუნება-განვითარებას. [1. გვ. 18]

დღეისათვის ქვეყანაში მოქმედი აგრარული პოლიტიკა ამ სექტორის წინაშე მდგარი ამოცანებისა და მიზნების არაადეკვატურია. პირიქით, ამ სფეროში ჩატარებული რეფორმების გატარებისას დაშვებულმა შეცდომებმა მნიშვნელოვნად შეასუსტა აგროსასურსათო სექტორის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა და პროდუქტიულობა, რაც სხვა მიზეზებთან ერთად ქვეყანაში ეკონომიკური კრიზისის წარმოშობის ერთ-ერთი სერიოზული მიზეზია. მართალია წინა პლანზე დგას სასურსათო პროდუქტების მწარმოებლური დარგების პრიორიტეტული განვითარება, მაგრამ იგი მიმდინარეობს სტიქიურად. სწორედ, სახელმწიფო ხელისუფლებამ უნდა აიღოს საკუთარ თავზე სხვადასხვა პროცესების, უპირატესად კი სოციალური და ეკონომიკური პრობლემების მოგვარება, მწარმოებელთა და მომხმარებელთა ინტერესების შეთანაწყობა და დაცვა, როგორც ეკონომიკის ასევე სოციალური სფეროს სამართლებრივი რეგულირება, რის საფუძველზეც ქვეყანაში ჩამოყალიბდება სამართლიანი კონკურენტული გარემო.

საქართველოს მთავრობამ 2010 წლის 25 ივნისს დაამტკიცა საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წლების სახელმწიფო სტრატეგია, რომლის მე-5 თავში აღნიშნულია: „სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობა საქართველოს რეგიონული განვითარების პოლიტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრიორიტეტი“. ამ დოკუმენტში ჩამოყალიბებულია აგრარული სფეროს განვითარების რეგულირებისა და მხარდაჭერის ღონისძიებები:

1. სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიზნების, ამოცანებისა და განვითარების პრიორიტეტულ მიმართულებათა განსაზღვრის მიზნით საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ უნდა შეიმუშაოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია;
2. მიღებულ უნდა იქნეს კანონი ფერმერების შესახებ, რომლითაც განისაზღვრება მათი სტატუსი და უფლება-მოვალეობანი;
3. სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს ენდემური და ტრადიციული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების წარმოების (მევენახეობა-მეღვინეობა, მეხორბლეობა, მეჩაიეობა და ა.შ.) რეაბილიტაციის ღონისძიებების ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერა;
4. ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულები უზრუნველყოფილ უნდა იქნენ სათანადო ფინანსური მხარდაჭერით მათ მფლობელობაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ზუსტი აღრიცხვის და მიწის ბალანსის შესადგენად;
5. საჭიროა განხორციელდეს სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის მონაცემთა ბაზის შექმნა და მელიორირებული ფართობების ინვენტარიზაცია;
6. უნდა განხორციელდეს ფერმერებისა და აგრობიზნესში დაკავებული მეწარმეების დაკრედიტების სისტემის სრულყოფა. შეიქმნას ხელსაყრელი პირობები კომერციული ბანკებისა და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მოსახიდად;

7. სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ხელმისაწვდომობის გასაუმჯობესებლად საჭიროა, შეიქმნას აგრომექანიზაციის მომსახურების სახელმწიფო ცენტრები, რომელთა კოორდინაციის უზრუნველყოფა საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პრეროგატივა უნდა გახდეს;

8. საჭიროა ღონისძიებების განხორციელება ბაზრის ხელმისაწვდომობის გასაუმჯობესებლად, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის რეალიზაციის შესაძლებლობების ამადლების მიზნით საინფორმაციო ქსელის შექმნა;

9. საჭიროა სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული სამეწარმეო ინიციატივების წახალისება, საოჯახო მეურნეობებში სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის მხარდაჭერა;

ქვეყნის მთავრობის მიერ ამ დადგენილების მიღებიდან უკვე ხუთ წელზე მეტია გასული, მაგრამ ძვრები უმნიშვნელოა. სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ განვითარების სტრატეგია შეიმუშავა, თუმცა სერიოზული ხარვეზებით. მეტიც, ენდემური ხორბლისა და სიმინდის ჯიშების ხელშეწყობის მაგიერ ქვეყანაში შემოტანილ იქნა ძვირადღირებული ამერიკული ჰიბრიდული ჯიშები, რამაც ქართველი გლეხობა თითქოს საერთაშორისო ტრანსკორპორაციებს მიაბა, ვინაიდან ყოველ წელს ხორბლისა და სიმინდის დასათესად მათ ისევ მათგან უნდა შეეძინათ სათესლე მასალა. თუმცა ამ პროგრამამ ვერ გაამართლა.

აღნიშნულ დოკუმენტში ასახულია: „საქართველოს რეგიონული განვითარების სახელმწიფო სტრატეგიის ძირითადი მიზანია უზრუნველყოს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა და მოსახლეობის ცხოვრების სტანდარტებისა და პირობების გაუმჯობესება, რაც მიიღწევა რეგიონების დაბალანსებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებით, რეგიონების კონკურენტუნარიანობის ამადლებითა და რეგიონებს შორის არსებული სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობის შემცირებით“.

ჩვენი ქვეყნის თავისებურებები (რეგიონული მრავალფეროვნება, მათი თავისებურებები, გარდამავალი ეკონომიკის მდგომარეობა და ა.შ.) მოითხოვს სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან უფრო აქტიურ ქმედებებს, ქვეყნის ეკონომიკურ სივრცეში დისპროპორციების აღმოსაფხვრელად, რთული რეგიონალური პრობლემების გადასაწყვეტად, ქვეყნის რეგიონების მდგრადი განვითარებისათვის პირობების შესაქმნელად.

ახალ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სისტემაზე საქართველოს გადასვლამ მოითხოვა რეგიონული განვითარების სახელმწიფო რეგულირების ღრმა რეფორმირება. რეფორმირების მთავარ მიმართულებებად განისაზღვრა ისეთი პროცესები, როგორებიცაა მართვის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემის შეცვლა საბაზრო მექანიზმებით, საკუთრების სტრუქტურის რადიკალური ცვლილებები და შესაბამისად, შემოსავლების განაწილების ახალი სისტემა და რეგიონების ეკონომიკური უფლებების გაფართოება.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს რეგიონებს რთული კლიმატური პირობებით (მთის რეგიონები), რეგიონებს, რომელთა ეკონომიკის დარგობრივ სტრუქტურაში აგრარული სფერო დიდი წილითა და რთული სოციალური ფონით არის წარმოდგენილი (ასეთებს მიეკუთვნება საქართველოს რეგიონების 90%).

რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური თავისებურებები მოითხოვს არა მხოლოდ ეკონომიკური რეფორმის რეალიზაციისათვის დიფერენცირებული ღონისძიებების გატარებას, არამედ რესურსების ცენტრალიზაციისადმი მინიმალურ მოთხოვნებს ქვეყნის მასშტაბით და მათ რეგიონთაშორის გადანაწილებას. რეგიონის ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმის ფორმირება დღეისათვის წარმოადგენს განსაკუთრებით აქტუალურ პრობლემას ტერიტორიების ეფექტიანი მართვის თვალსაზრისით და რეგიონის ეკონომიკური პოლიტიკის

მიზნების მიღწევისათვის მოდერნიზაციის და დეცენტრალიზაციის პირობებში, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური პროცესებისა და ურთიერთობების გართულების შედეგი.

ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმის ფორმირება მაქსიმალურად უნდა ითვალისწინებდეს რეგიონის ეკონომიკური გარემოს სპეციფიურ თავისებურებებს, შიდა და გარე გარემოს ზემოქმედების მასშტაბებს. ასევე ნათელია, რომ რეგიონული მართვის მექანიზმი ფორმირდება დასახული მიზნების იერარქიის შესრულების აუცილებლობით და იგი უნდა ასახავდეს მარეგულირებელი ეკონომიკური სისტემის მდგრადი განვითარების მაჩვენებლების მისაღწევად ძალისხმევად, რომლებსაც განსაზღვრავენ მართვის სუბიექტები. რეგიონული და მასში შემაჯავლი მუნიციპალიტეტების განვითარების პარამეტრების დადგენა განსაზღვრავს რეგიონის ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირების მიმართულებებს და აქედან გამომდინარე, რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური გარემო ფაქტორებისა და თავისებურებების შესაბამისი სახელმწიფო მართვის მექანიზმების მიზნების იერარქიას.

ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმის ფორმირების მთავარი მიზანია, შეზღუდული რესურსების პირობებში წარმოადგენს ეფექტიანი პროგრამის შემუშავების გზით მართვის პროცესების მიმართულების განსაზღვრა ეკონომიკური სისტემისათვის მთლიანობაში და უშუალოდ სტრუქტურის იერარქიის ყოველი დონისათვის, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს ეკონომიკის გადასვლას განვითარების ხარისხობრივად ახალ დონეზე.

ეკონომიკის აგრარული სფეროს განვითარების მსოფლიო გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ სწორედ ქვეყნები, სადაც მაღალია ცხოვრების დონე და მოსახლეობის შემოსავლები, გამოირჩევიან სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებლების მხარდასაჭერად მაქსიმალური თანხების გამოყოფით. ასე მაგალითად, აშშ-ში იგი 46,5 მილიარდი დოლარის (მთლიანი შიდა პროდუქტის 1%), ევროკავშირის ქვეყნებში - 121,4 მილიარდი აშშ დოლარის (1,3%), იაპონიაში - 48,7 მილიარდი აშშ დოლარის (მთლიანი შიდა პროდუქტის 1,4%) ტოლია.

საქართველოში კი გასული ოცი წლის განმავლობაში მთავრობის პოლიტიკაში სოფლის მეურნეობის სექტორს უმნიშვნელო ადგილი ეკავა, განსაკუთრებით, 2003 წლის ვარდების რევოლუციის შემდეგ. პრიორიტეტი ენიჭებოდა სექტორებს, რომლებიც სასწრაფო რეფორმებს მოითხოვდა, კერძოდ, ეფექტიან მმართველობას და თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეწყობას. საქართველოში სოფლის მეურნეობის განვითარება პრიორიტეტი 2010-2011 წლებში გახდა. სოფლის მეურნეობის სექტორზე გადატანილი ახალი აქცენტების შესახებ მრავალჯერ აღნიშნა მთავრობამ. ისინი აისახა 2011-2015 წლების ათპუნქტიან გეგმაში, რომელიც ბიზნესზე ორიენტირებული სოფლის მეურნეობის განვითარებას ითვალისწინებდა, ტრადიციულ შინამეურნეობაზე დაფუძნებულ სოფლის მეურნეობასთან ერთად. ამ მიდგომას მხარი დაუჭირეს ბიზნესის სექტორმა, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა და დონორებმა. [4. გვ. 13]

2015 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბიუჯეტი, 2014 წლის ბიუჯეტთან შედარებით, 60 პროცენტით იყო გაზრდილი. 2015 წელს სოფლის მეურნეობისთვის გამოყოფილი ბიუჯეტი (76.16 მილიონი ლარი) 2014 წლის ბიუჯეტზე 80%-ით მეტი იყო. ეს ზრდა გამიზნული იყო სოფლის მეურნეობის სტრატეგიის განხორციელებისთვის.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2015 წლის ბიუჯეტი, 119,998 მილიონი ლარი, სახელმწიფო ბიუჯეტის 1.5%-ია, რაც საკმაოდ მოკრძალებული მაჩვენებელია ეკონომიკაში სოფლის მეურნეობის ხვედრით წილთან შედარებით, რომელიც ქვეყნის მშპ-ის 8-9% შეადგენს, ხოლო დასაქმების თვალსაზრისით მასში სამუშაო ძალის 54%-ია ჩართული. 119,998 მილიონიდან 88.8% (106,575 მილიონი) ორიენტირებულია სასოფლო განვითარების პროგრამაზე; 4.7% (5,674 მილიონი)

ნი) სურსათის უვნებლობის, მცენარეთა დაცვისა და დაავადებების რეაბილიტაციისთვის, ხოლო 6.5% (7,750 მილიონი ლარი) მევენახეობისა და მეღვინეობის განვითარებაზე. 2015 წლის ბიუჯეტში ჩართული არ არის დონორების მიერ დაფინანსებული პროექტები, რომლებიც 2015 წლის ბიუჯეტის 16%-ს შეადგენდა.

2014 წლის ზაფხულში ამოქმედდა სახელმწიფო პროგრამა „აწარმოე საქართველოში“. მის ზოგად მიზნად განისაზღვრა ქვეყანაში მეწარმეობის განვითარება და მხარდაჭერა, ახალი საწარმოების შექმნის ხელშეწყობა და საექსპორტო პოტენციალის გაზრდა. 2010 წლიდან ფუნქციონირებს მშპ. „მექანიზატორი“, რომლის ამოცანაა ფერმერთა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით მომსახურება და რომელიც ყველაზე მსხვილი სოფლის მეურნეობის პროფილის სახელმწიფო საწარმოა აქტივების რაოდენობის მიხედვით. საწარმოს დაფუძნების იმდროინდელი მოტივაცია იყო ბაზარზე არსებული ვაკუუმის შევსება, რაც უზრუნველყოფდა საჭირო სასოფლო-სამეურნეო დეფიციტს და საჭირო რაოდენობის და ხარისხიანი ტექნიკის მობილიზებას. შპს „მექანიზატორისათვის“ მოხდა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის - ტრაქტორების, კომბაინებისა და შესაბამისი იმპლემენტების შესყიდვა. დღეისათვის შპს „მექანიზატორს“ საქართველოს რეგიონების მასშტაბით გააჩნია 12 სერვის ცენტრი, სადაც თავმოყრილია 1069 ერთეული ტრაქტორი, 81 კომბაინი და დაახლოებით 5000 ერთეული იმპლემენტი.

მას შემდეგ, რაც სოფლის მეურნეობამ საქართველოს პოლიტიკურ დღის წესრიგში უფრო დომინანტური ადგილი დაიკავა, მის მიმართ მხარდაჭერი ღონისძიებების განხორციელება დაიწყო ბიზნეს სექტორმა, სამოქალაქო საზოგადოების სექტორმა, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა და მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ, რომელიც საქართველოში მნიშვნელოვან საკუთრებასა და მიწას ფლობს. ამან ხელი შეუწყო 2012-2022 წლებისთვის აგრარული სექტორის განვითარების სტრატეგიის მომზადებას.

სტრატეგიის განვითარებაში სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის ხელშეწყობა აგრეთვე ევროკავშირის პრიორიტეტიცაა. [5. გვ. 28]

ევროკავშირი კვლავ აგრძელებს სტრატეგიის განვითარების პროცესისადმი მხარდაჭერას, რასაც იგი ახორციელებს ისეთი მექანიზმებისა და სააგენტოების მეშვეობით, როგორცაა TAIEX და FAO. ამ პროცესს ამყარებს სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ევროპის კავშირის დელეგაციის ურთიერთქმედებები. სოფლის მეურნეობის სამინისტრო-რომ აგრარული სექტორის სტრატეგია შეიმუშავა სამუშაო ჯგუფის მეშვეობით, რომელმაც მუშაობა 2010 წლის აგვისტოში დაიწყო. პროცესში აგრეთვე ჩართული იყვნენ დონორები და შექმნილი იყო დონორთა კოორდინაციის კომიტეტი, თუმცა მხოლოდ რამდენიმე რეკომენდაცია იქნა შემუშავებული [6. გვ. 56].

სტრატეგიის განხორციელების მიზნით, სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, ევროკავშირთან, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციასთან და სხვა პარტნიორ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით, მუშაობს მრავალწლიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავებაზე, სადაც აღწერილი იქნება კონკრეტული შედეგები, აქტივობები, პრიორიტეტები, ბიუჯეტები, შესრულების ვადები და შეფასების კრიტერიუმები. სოფლის მეურნეობის სტრატეგიის ძირითადი ამოცანა სოფლის მეურნეობის განვითარება მცირე შინამეურნეობების გაძლიერებისა და მომგებიანი წარმოების ქსელის ფორმირების მეშვეობით.

სოფლის მეურნეობის სექტორის დამტკიცებული სტრატეგია საქართველოს სექტორული ბიუჯეტის მხარდაჭერის პროგრამის წინაპირობაა. სექტორული პოლიტიტიკის მხარდაჭერის პროგრამა ხელს შეუწყობს აგრარული სექტორის სტრატეგიის განხორციელებას, რომლის მიზანია

სურსათის წარმოების გაზრდა და არსებული მდგომარეობის გაუმჯობესება. სექტორული პოლიტიკის მხარდაჭერის პროგრამის კონკრეტული ამოცანები საქართველოში აგრარული სექტორის წინსვლაზეა ორიენტირებული. სახელმწიფოს მხრიდან ამგვარი ქმედითი ღონისძიებების გარეშე შეუძლებელი იქნება აგრარული სექტორის მდგომარეობის გაუმჯობესება და წარმატებული ფუნქციონირება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კოდუაშვილი პ., ბენია შ. სპეციალური აგრარული საკრედიტო სისტემის შექმნისა და სახელმწიფო რეგულირების საკითხისათვის. ჟ. "ეკონომიკა", 2014, №1.
2. კოდუაშვილი პ., გიორგაძე კ. საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსის განვითარების ძირითადი პრიორიტეტები. ჟ. "საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე", 2003.
3. საქართველოს მთავრობის დადგენილება N172, „2010-2017 წწ. სახელმწიფო სტრატეგია“, თავი მე-5.
4. საქართველოს მთავრობა „ქვეყნის ძირითადი მონაცემები 2012-2015 წლებისათვის“, ათ-პუნქტიანი გეგმა.
5. საქართველოს მთავრობის განკარგულება N566, „აგრარული სექტორის განვითარების სტრატეგია 2012-2020 წლებისათვის“.
6. ევროპის კავშირის სამეზობლო პროგრამა „სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სექტორების შეფასება აღმოსავლეთი პარტნიორობის ქვეყნებში“.

თეონა გრიგოლაშვილი

ქუთაისის უნივერსიტეტის დოქტორანტი

დანიშნულების აღვლია, როგორც ტურიზმის ბიზნისის მნიშვნელოვანი ელემენტი

ანოტაცია

ტურიზმის ბიზნისი დაკავშირებულია ადგილებთან, რომლებიც ტურისტთა მოსახიდად მნიშვნელოვანი ელემენტია. ადგილები, სადაც ტურისტები მიდიან და დამით რჩებიან, დანიშნულების ადგილებს წარმოადგენენ. დანიშნულების ადგილების არსის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანია განვიხილოთ სხვადასხვა ფაქტორები, რაც დანიშნულების ადგილების წარმატებას განაპირობებს. ესენია: დასვენება, განათლება, სოციალური ინტეგრაცია, ტურისტული ატრაქციები, ბუნება, ისტორია, დაბალი დანახარჯები და ა.შ. რესურსებისა და ატრაქციების ინტეგრაცია მოთხოვნის გარანტია კონკრეტულ დანიშნულების ადგილზე.

საქართველო ძალზე საინტერესო და მიმზიდველი დანიშნულების ადგილია ტურისტთათვის, რასაც ცხადყოფს საერთაშორისო ვიზიტორთა რაოდენობა ქვეყანაში. ჩვენ გვაქვს ბევრი რესურსი და ადგილი, რაც წარმატებულ დანიშნულების ადგილად შეიძლება გადაიქცეს. თუმცა მხოლოდ ტურისტული ატრაქციები და არც ისე კარგად განვითარებული ინფრასტრუქტურა საერთაშორისო მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად არ არის საკმარისი.

საკვანძო სიტყვები: დანიშნულების ადგილი, ტურიზმი, ატრაქცია, რესურსები, ტურისტი

დანიშნულების ადგილები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ტურიზმის ბიზნისში. ტურიზმის ინდუსტრია გარკვეულწილად არის დაკავშირებული ტერიტორიებთან, რაც ტურისტთა მოზიდვისთვის უმნიშვნელოვანესია[5]. კონკრეტული ადგილები, სადაც ტურისტები სტუმრობენ და გარკვეული დროით რჩებიან, დანიშნულების ადგილებს წარმოადგენენ. ტერმინი დანიშნულების ადგილი, როგორც საერთაშორისო ტურისტული დასახელება მე-20 საუკუნის ბოლოდან გვხვდება.

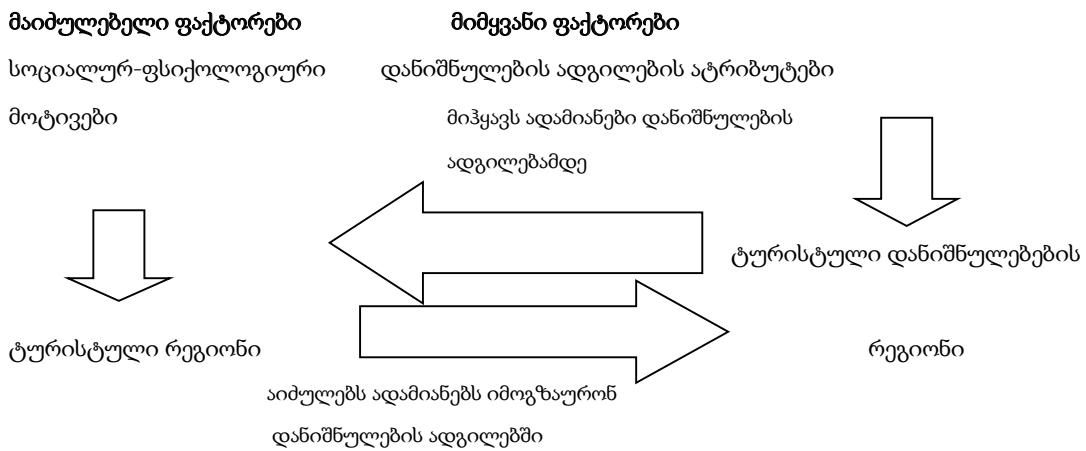
დანიშნულების ადგილები მოიცავს ისეთ პროდუქტებს, როგორცაა: მომსახურება, ატრაქციები და ტურისტული რესურსები. დანიშნულების ადგილებს აქვთ მკვეთრად გამოხატული გეოგრაფიული და პირობითი საზღვრები, რომელიც ტურ-ოპერატორების მიერ არის დადგენილი.

დანიშნულების ადგილები სხვადასხვა ავტორთა მიერ განსხვავებულად განიმარტება. ლეიპერი დანიშნულების ადგილს განმარტავს, როგორც კონკრეტულ ტერიტორიას, რომლითაც ტურისტები ინტერესდებიან და ატარებენ გარკვეულ დროს; ადგილი სადაც ტურისტისა და ტურისტული ინფრასტრუქტურის ურთიერთქმედების პროცესები ხდება. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია დანიშნულების ადგილს განმარტავს, როგორც ტერიტორიას სადაც ტურისტი მინიმუმ ერთ დამეს ატარებს. დანიშნულების ადგილებს გააჩნიათ ფიზიკური და ადმინისტრაციული საზღვრები, რომლებიც დანიშნულების ადგილების მენეჯმენტის სისტემას, იმიჯს და ამასთანავე განსაზღვრავენ მის საბაზრო კონკურენტუნარიანობას. რიჩი და კროუდი დანიშნულების ადგილს განმარტავენ, როგორც კონკრეტულ ტერიტორიას ადმინის-

ტრადიციული საზღვრებით: ქვეყანა, კონკრეტული რეგიონი, ქალაქი ან ეროვნული პარკი.

დანიშნულების ადგილების არსის უფრო ღრმა შესწავლისათვის გამოიყენება სხვადასხვა მოდელები, რომლებიც გვეხმარება გავაანალიზოთ ის ფაქტორები, რაც უბიძგებს ტურისტებს მოგზაურობისაკენ. ერთ-ერთი ასეთია მაიძულებელი და მიმყვანი ფაქტორი. მაიძულებელი ფაქტორები ძირითადად სოციო-ფსიქოლოგიურ მოტივებს მოიცავს, რომლებიც ინდივიდებს მოგზაურობისაკენ უბიძგებს. მაიძულებელი შიდა, ხოლო მიმყვანი - გარე ფაქტორებს წარმოადგენენ.

მრავალი მაიძულებელი ფაქტორია იდენტიფიცირებული: დასვენება, სწავლა, სტატუსი, პრესტიჟულობა და სოციალური ინტერაქტიულობა. მიმყვანი ფაქტორებს, რომლებიც იზიდავს ტურისტებს წარმოადგენს: ხელმისაწვდომობა, ტურისტული ატრაქციები, ბუნება, ისტორია, დაბალი დანახარჯები და სხვ. სხვადასხვა ავტორები ადასტურებენ, რომ მაიძულებელი და მიმყვანი ფაქტორები არ მოქმედებენ თანაბრად, რადგან მაიძულებელი ფაქტორები მთავარ ფაქტორად გვევლინება ადამიანის მიერ მოგზაურობის არჩევანში. მათ მიაჩნიათ, რომ ეს ფაქტორები მოქმედებენ ერთმანეთის პარალელურად. სხვა მოდელებთან ერთად, მაიძულებელი და მიმყვანი მოდელები წარმოადგენს იმ მოტივების საჭირო რაოდენობრივ საზომს, რომლებიც კონკრეტული დანიშნულების ადგილისაკენ იზიდავს ტურისტებს და უზრუნველყოფს დანიშნულების ადგილს იმ თავისებურებებით, რომლებიც უზრუნველყოფს მათ კონკურენტუნარიანობას.

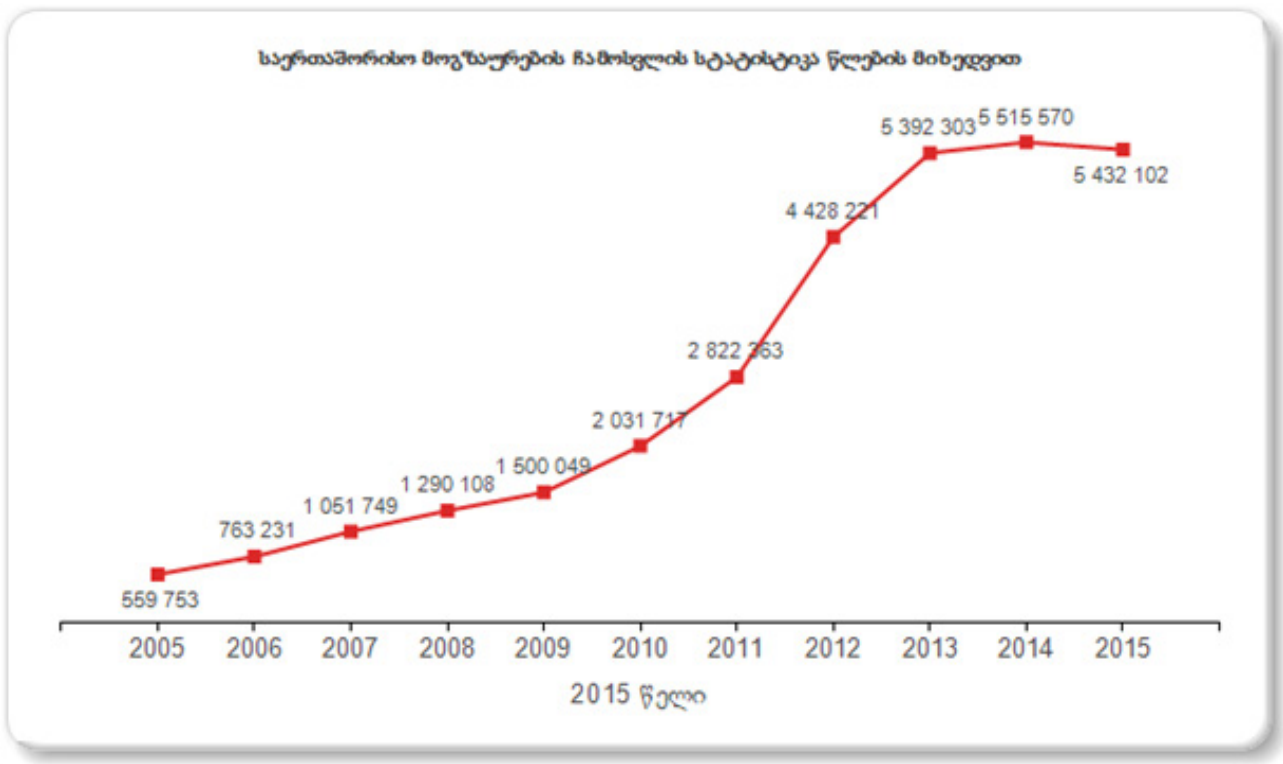
ნახაზი 1.1 დანიშნულების ადგილები-მაიძულებელი და მიმყვანი ფაქტორები[2]

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ტურიზმის ბიზნესში პროდუქტი არის ის შეგრძნებები, რომელიც ადამიანს ტურისტული რესურსების კომბინაციის გამოყენებით ეუფლება. ტურიზმის სფეროს მკვლევართა ერთი ნაწილი ტურისტულ დანიშნულებას აღწერს, როგორც ტურისტული პროდუქტების ერთიანობას, რომლებიც ტურისტს სთავაზობენ შეგრძნებების ინტეგრირებულ კომპლექსს [1]. დანიშნულების ადგილი ეს არის ინტეგრირებული კომპლექსური პროდუქტი, რომელსაც საფუძვლად უდევს მოთხოვნები, მოლოდინები და ტურისტთა მიღება. რაც შეეხება ტურისტულ ინფრასტრუქტურას, იგი მხოლოდ უზრუნველყოფს ამ მოთხოვნების დაკმაყოფილებას.

არსებობს ადგილები, სადაც ვერ განვითარდება ტურიზმი. ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული აქტივობების არარსებობის გამო. ატრაქციებისა და რესურსების წარმატებული ინტეგრაცია გარანტია იმისა, რომ ტურისტები სახლში დადებითი ემოციებით დატვირთულნი დაბრუნდებიან. არსებობს ატრაქციების 4 სახეობა [3]:

1. შტრიხები ბუნებრივ გარემოში;
2. ადამიანთა მიერ აგებული შენობები და ხიდები. შექმნილი არა ვიზიტორთა ან ტურისტთა მოსაზიდად, არამედ დროთა განმავლობაში გარდაქმნილი ისტორიად (მაგ: ტაძრები);
3. ტურისტთა მოსაზიდად აგებული შენობები (თემატური პარკები)
4. სპეციალური ღონისძიებები.

საქართველო, როგორც კონკრეტული დანიშნულების ადგილი, ტურისტთათვის ძალზედ მიმზიდველია, რაზეც მეტყველებს ბოლო წლებში საქართველოში უცხოელ ტურისტთა ნაკადების ზრდა. (იხ. ნახ. 1.2.)

ნახაზი 1.2. შემოსულ ტურისტთა სტატისტიკა [4]

2015 წელს საქართველოში ტურისტთა რაოდენობამ 5 432 102 შეადგინა, რაც 6,9%-ით მეტია წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით. ვიზიტორთა ხუთეულის სათავეშია სომხეთი, საიდანაც ტურისტთა ნაკადები განსაკუთრებით მაღალია ზაფხულის პერიოდში. მომდევნო ადგილზეა თურქეთი, აზერბაიჯანი, რუსეთი და უკრაინა.

მიგანნიათ, რომ საქართველოში უხვადაა ისეთი დანიშნულების ადგილები, რომელთაც ტურისტთა ყველა მოთხოვნის დაკმაყოფილება შეუძლიათ გარკვეული სამუშაოების ჩატარების შემდეგ. ჯერ კიდევ არსებობს კურორტი, ისტორიული ქალაქი თუ სოფელი, სადაც სატრანსპორტო სისტემა ცუდადაა განვითარებული. მარტო ტურისტული ატრაქცია კი, სუსტად განვითარებული ინფრასტრუქტურითა და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით (სასტუმროებითა და კვების ობიექტებით) ვერ იქცევა წარმატებულ დანიშნულების ადგილად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Buhalis, D. Marketing the Competitive Destination of the Future, 2000.
2. BrucePrideaux Resort Destination Evolution, management and Development 2009.
3. Frank Howie Managing the tourist destination 2005.
<http://stats.georgia.travel/Default.aspx>
<http://cyberleninka.ru/article/n/turistskaya-destinatsiya-kak-kompleksnyy-kontsept-i-klyuchevoy-element-turistskoy-sistemy>
www.gnta.ge

ნანა ლუხუტაშვილი

ტექნიკის აკადემიური დოქტორი,
ქუთაისის უნივერსიტეტისა და
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

**ტრანსპორტის როლი ქვეყანაში
ტურიზმის განვითარებაში**

ანოტაცია

ტურიზმის როლი, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სტიმულატორისა, სრულად ვლინდება მატერიალური წარმოების ისეთ დარგში, როგორიცაა ტრანსპორტი.

სწრაფი ტემპებით იზრდება ტურისტულ მოგზაურთა რაოდენობა და მათ მიერ განვლილი მანძილი. უკანასკნელი 25 წლის განმავლობაში მსოფლიო მასშტაბით ტურიზმის მოყვარულთა რაოდენობა 8-10-ჯერ გაიზარდა. ასევე ამ ხნის განმავლობაში 150 კმ-ით გაიზარდა ერთი ტურისტის მოგზაურობის საშუალო მანძილი.

ჩვენი მიზანია შევისწავლოთ ტრანსპორტისა და ტურისტული მოგზაურობების ურთიერთდამოკიდებულება. ტურისტული გადაზიდვები მეტ-ნაკლებად სეზონურობით გამოირჩევა, რაც იწვევს სატრანსპორტო საწარმოს არათანაბარ დატვირთვას. საქართველოს ბუნებრივ-კლიმატური პირობების გამო დატვირთულია ზაფხულის მეორე ნაწილი და შემოდგომის პირველი ნახევარი, რაც მოითხოვს სატრანსპორტო საშუალებების სრულ მობილიზაციას, მის კონკრეტიზაციას დროსა და ადგილის მიხედვით, რათა უზრუნველყოთ ტურისტ-მოგზაურთა მომსახურება ტურისტულ სეზონებზე აუცილებელი დამატებითი სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენებით. რადგან არასეზონურ პერიოდში სატრანსპორტო საშუალებები მოცდენაშია, ამიტომ აუცილებელია ტურისტული სეზონების ხანგრძლივობის მაქსიმალური გამოყენება; საშემოდგომო, ზამთრისა და საგზააფხულ ტურიზმის განვითარება, რის საფუძველსაც იძლევა ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონის განსხვავებული ბუნებრივ-კლიმატური პირობები.

ტურისტი, თავისი თანხის გარკვეულ ნაწილს ხარჯავს მოგზაურობისათვის, ამდენად იზრდება ტურისტთა მოთხოვნილებები სატრანსპორტო საშუალებები მიმართ, რაც თავის მხრივ იძულებულს ხდის სატრანსპორტო საწარმოს მაქსიმალურად მიუახლოვოს მისი შესაძლებლობები წაყენებულ მოთხოვნებს: სატრანსპორტო საწარმოს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის რაოდენობრივ განვითარებასა და სატრანსპორტო საშუალებების ხარისხობრივ (სიჩქარე, კომფორტი და სხვა მომსახურება) სრულყოფას.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი, ტრანსპორტი, ტურისტული მოგზაურობები, ტურისტული გადაზიდვები, სატრანსპორტო საშუალებები, ექსკურსანტები, სატრანსპორტო ექსკურსიები.

სატრანსპორტო გადაზიდვები ნებისმიერი ქვეყნის სახალხო მეურნეობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია, რომელშიც მთავარია სამგზავრო ტრანსპორტი, განსაკუთრებით ტურიზმის განვითარების საქმეში.

ტურიზმის როლი, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სტიმულიატორისა, თავის მხრივ სრულად ვლინდება ისეთ დარგში, როგორიცაა ტრანსპორტი.

მეხრამეტე და მეოცე საუკუნეებში მომხდარმა სოციალ-ეკონომიკურმა ცვლილებებმა თანამედროვე მასობრივ ტურიზმს დაუდო საფუძველი. უდავოა რომ ტექნოლოგიური ინოვაციების წყალობით დღეს მოგზაურობა გაცილებით სწრაფი, უსაფრთხო და საიმედოა ვიდრე წარსულში. მასობრივი საერთაშორისო ტურიზმის წარმოშობაზე ყველაზე დიდი გავლენა საჰაერო-სატრანსპორტო ტექნოლოგიურმა მიღწევებმა იქონია.

სარკინიგზო ტრანსპორტისა და რკინიგზის ქსელის შექმნამ გადამწყვეტი როლი შეასრულა მეცხრამეტე საუკუნეში ტურიზმის განვითარებაში, ისევე როგორც საერთაშორისო ავიატრანსპორტმა მეოცე საუკუნეში.

უკანასკნელი 25 წლის განმავლობაში სწრაფი ტემპებით იზრდება ტურისტულ მოგზაურთა რაოდენობა. მსოფლიო მასშტაბით ტურიზმის მოყვარულთა რაოდენობა 8 – 10 - ჯერ გაიზარდა და 200 მლნ. აღამიანზე მეტი მოიცავს. იზრდება ერთი ტურისტის მოგზაურობის საშუალო მანძილიც, ამ ხნის განმავლობაში იგი 150 კმ-ით გაიზარდა.

აღამიანები ყოველდღიურად გადაადგილდებიან. ბევრი მათგანი ხშირი გადაადგილების გამო სერიოზულ მორალურ და ფიზიკურ სტრესს ღებულობს. გადაადგილების პროცესი მოვაჭრეებისა და ჩინოვნიკებისათვის, რომლებსაც სამსახურის გამო ხშირად უწევთ მივლინებაში ყოფნა, მათი ცხოვრების სტილია. მოსახლეობის ამგვარ მცირერიცხოვან ჯგუფს მიეკუთვნება ასევე ტრანსპორტის სფეროს მუშაკები (სატრანსპორტო საშუალებების მძღოლები, პერსონალი და გამცილებლები, ექსკურსიათმძღოლები და ა.შ.).

დღეს მოგზაურთა თითქმის ნახევარი ტურისტულ მოგზაურობაში იმყოფება, განაპირობებს მგზავრთა ნაკადების რაოდენობის ზრდას და შესაბამისად დიდ გავლენას ახდენს ტრანსპორტის განვითარებაზე. [1, გვ. 66]

გადაყვანის სახეობების არჩევისას მთავარია:

- მოგზაურობის ძირითადი მიზნებისა და მიზეზების გარკვევა;
- მოგზაურობის მიმართულება, გეოგრაფიული ფაქტორი, დესტინაციის ადგილმდებარეობა, საგზაო (სატრანსპორტო) ხელმისაწვდომობა და მოწყობა .

ალტერნატიული ვარიანტის არჩევისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა შემდეგ ფაქტორებს ენიჭება:

- სეზონურობას;
- დანიშნულების პუნქტში მიყვანის დროსა და სისწრაფეს;
- ხელმისაწვდომობას, კომფორტულობას, ინფორმაციულობას;
- უსაფრთხოებას;
- ბარჯის ხელმისაწვდომობას;
- მომსახურების საფასურსა და მომხმარებლის გადახდისუნარიანობას.

მოგზაურის ფიზიკურ მდგომარეობას, ასაკს, სპეციფიკურ დატვირთვას მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება. ნებისმიერი მოგზაურობის დროს, განსაკუთრებით დიდ მანძილზე, ადგილის რთული რელიეფის პირობებში, წყლის სივრცის გადალახვის ან კონტინენტებსა და ქალაქებში გადაადგილებისას, როგორც წესი, გადაყვანის შერეული ტიპის სახეობებს იყენებენ. [2, გვ.33]

გადაყვანის საშუალებებსა და სისტემებს დიდი გავლენა აქვს საზოგადოების განვითარებაზე, საკომუნიკაციო კავშირების აქტიუობაზე, ეკონომიკის ინტენსიურ განვითარებაზე, სამუშაო

ადგილების შექმნაზე, ფინანსური საშუალებების, მოსახლეობის მოძრაობისა და ტურიზმის განვითარებაზე.

ტურისტთა მომსახურებაში ყველა სახის ტრანსპორტი იღებს მონაწილეობას. ბოლო პერიოდში მეტი დატვირთვა მოდის საჰაერო და საავტომობილო ტრანსპორტზე. გადაადგილების სისწრაფის ამადლებამ მინიმუმამდე დაიყვანა კურორტის არაპოპულარობა მისი სიშორის გამო. ბუნებრივია, სხვა თანაბარ პირობებში მეზავრობის ღირებულება მეტია იქ, სადაც მეტი მანძილია. ამიტომ, ტურისტი უმეტესწილად ირჩევს უფრო მეტი სისწრაფის ტრანსპორტს. მეზავრობის ტარიფშიც განსხვავება არის არა მანძილში, არამედ სისწრაფეში, რაც იმას ნიშნავს, რომ თვითმფრინავზე ბილეთის ფასი ყოველთვის მეტია, ვიდრე მატარებელსა და ავტობუსზე.

საზოგადოებრივი ტრანსპორტი შეიძლება იყოს არა მარტო ტურისტის გადაადგილების საშუალება, არამედ ტურისტის დასვენების ობიექტი. ამ შემთხვევაში დამსვენებლისათვის ტრანსპორტი წარმოადგენს არა მარტო გადაადგილების საშუალებას, არამედ იგი უზრუნველყოფს სხვა სახის მომსახურებასაც: დამისთვევა, საზოგადოებრივი კვება, გართობა და ა.შ.

ტრანსპორტი ასრულებს აგრეთვე დიდ როლს ექსკურსანტების მომსახურებაში. ექსკურსიებში იგულისხმება არა მხოლოდ რომელიმე ტერიტორიის ისტორიული, კულტურული, თუ ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობების დათვალიერება, გასეირნება ზღვაზე, ტყეში, სოკოს მოსაკრეფად და ა.შ., რომელიც არ საჭიროებს დამის გათევას სატრანსპორტო საშუალებებში.

განსხვავებენ **სატრანსპორტო ექსკურსიების** შემდეგ სახეებს:

- მოგზაურობა ტურისტული მატარებლით, საავიაციო და საზღვაო ტრანსპორტით, როდესაც ტურისტული საწარმოს მიერ ხორციელდება მომსახურების მთელი კომპლექსი.
- მოგზაურობა, რომლის დროსაც სხვადასხვა მომსახურება ხორციელდება ტურისტის ხარჯზე, დამოუკიდებლად.

სატრანსპორტო ტურიზმის კერძო სახეებია: სამდინარო ტურიზმი, საზღვაო ტურიზმი, ავტოტურიზმი, სარკინიგზო ტურიზმი, საავიაციო ტურიზმი.

თანამედროვე ტურიზმი წარმოდგენილია საკუთარი, მსუბუქი ავტომანქანით (ავტოტურიზმი) ტურისტული მოგზაურობების გარეშე. ასეთი მოგზაურობა, როგორც წესი გათვალისწინებულია რამდენიმე დღეზე, მაქსიმუმ-ერთი კვირის პერიოდზე. რა თქმა უნდა ავტომობილის შექმნა საჭიროებს დიდ კაპიტალდაბანდებას, ამიტომ თითოეული მფლობელი ფიქრობს მიიღოს მისგან მაქსიმალური უკუგება. ხშირ შემთხვევაში, განსაკუთრებით კი როდესაც ოჯახი სრული შემადგენლობით მიდის ტურისტულ მოგზაურობაში, ეკონომიკურად გამართლებულია გასწიოს საკუთარ მანქანაზე მცირე მიმდინარე ხარჯები (ბენზინი, ზეთი, სარემონტო მომსახურება), რითაც იზოგება თანხა სხვა სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენებასთან შედარებით. აი, მაგალითად მარშრუტი-„ქუთაისი-თბილისი-ქუთაისის», სიგრძე დაახლოებით 450 კმ-ია. სამარშრუტო ტაქსით ოთხი მეზავრის ხარჯები შეადგენს 80 ლარს, მაშინ როდესაც საწვავის ხარჯი საკუთარ ავტომანქანაზე დაახლოებით 55 ლარია.

რამდენადაც ტურისტი, თავისი თანხის გარკვეულ ნაწილს ხარჯავს მოგზაურობისათვის, იგი სატრანსპორტო საწარმოსათვის შემოსავლის წყაროს წარმოადგენს. ამავე დროს, სულ უფრო იზრდება ტურისტთა მოთხოვნილება სატრანსპორტო საშუალებების მიმართ, რაც თავის მხრივ იძულებულს ხდის სატრანსპორტო საწარმოს მაქსიმალურად მიუახლოვოს მისი შესაძლებლობები წაყენებულ მოთხოვნებს. ეს მოთხოვნები გამოიხატება შემდეგში:

- სატრანსპორტო საწარმოს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის რაოდენობრივი განვითარება;
- სატრანსპორტო საშუალებების ხარისხობრივი სრულყოფა (სიჩქარე, კომფორტი და სხვა მომსახურება).

სატრანსპორტო ბაზის რაოდენობრივ განვითარებაში იგულისხმება ცალკეულ სატრანსპორტო საშუალებებში მეზავრთა ტევადობის ზრდა. მაგალითად, იკარუსის ტიპის ავტობუსის ნაცვლად ორსართულიანი ავტობუსის გამოყენება და ა.შ. ხარისხობრივ ზრდაში კი სიჩქარის, კომფორტის, საიმედოობისა და ა.შ. ზრდასთან ერთად იგულისხმება აგრეთვე სატრანსპორტო-ტურისტულ ნაგებობათა სრულყოფა, მათ შორის ტურბაზებთან, სხვადასხვა ღირსშესანიშნაობასთან მისასვლელი გზების სარემონტო სამუშაოები.

ტურიზმის განვითარება ხელს უწყობს ქვეყანაში სახალხო მეურნეობის სხვა დარგების განვითარებას, მათ რიცხვში არის ტრანსპორტიც. ტურისტთა მომსახურე ტრანსპორტი სპეციფიკურობით ხასიათდება. ტურისტული გადაზიდვები მეტ-ნაკლებად სეზონურია, რაც იწვევს სატრანსპორტო საწარმოს არათანაბარ დატვირთვას. განსაკუთრებით საქართველოს ბუნებრივ-კლიმატური პირობების გამო დატვირთულია ზაფხულის მეორე და შემოდგომის პირველი ნახევარი.

რადგან ტურისტთა ძირითადი ნაკადი წლის გარკვეულ დროსაა, იგი შესაბამისად თხოვლობს სატრანსპორტო საშუალებების სრულ მობილიზაციას, მის კონცენტრაციას დროისა და ადგილის მიხედვით, რომ უზრუნველყვით ტურისტ-მოგზაურთა მომსახურება დამატებითი სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენებით. არასეზონურ პერიოდში კი ეს სატრანსპორტო საშუალებები მოცდენაშია, ნაკლებად დატვირთულია, რაც გარკვეული ზარალის ტოლფასია, ამიტომ აუცილებელია ტურისტული სეზონების ხანგრძლივობის მაქსიმალური გამოყენება; საშემოდგომო, საზამთრო და საგაზაფხულო ტურიზმის განვითარება, რომლის საფუძველს იძლევა ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონის განსხვავებული ბუნებრივ-კლიმატური პირობები.

სატრანსპორტო საშუალებათა როლის შესწავლა ტურიზმის განვითარებაში, შედარებით გვიან მოხდა. ბევრი მეცნიერ-ეკონომისტი ტრანსპორტს არ მიიჩნევდა ტურიზმის განვითარების აუცილებელ ფაქტორად. მიუხედავად იმისა, რომ ტურიზმი და ტრანსპორტი ორი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი დარგია, ტურიზმის შემდგომი განვითარება შეუძლებელია ტრანსპორტის განვითარების გარეშე. ეს დარგები მხოლოდ ავსებს და ამდიდრებს ერთმანეთს.

რეალურ პირობებში გადაზიდვების ტექნიკური საშუალებებისა და კონსტრუქციების სრულყოფა და ახლი სახეობების შექმნა შემდეგი მიმართულებებით მიმდინარეობს:

- ახალი ტექნოლოგიების, მასალების, ენერგომატარებლებისა და ძრავების, ავტომატიზაციის ახალი სისტემის გამოყენება;
- გადაადგილების სიჩქარის გაზრდა და მოგზაურობის დროის შემცირება (ჩქაროსნული გზები და მაგისტრალები, გადაადგილების ჩქაროსნული საშუალებები);
- გადაყვანის ყველა სახის სისტემის უსაფრთხოების ეფექტურობის გაზრდა;
- მეზავრობის კომფორტულობის გაზრდა და მომსახურების სპექტრის გაფართოება;
- სატრანსპორტო ერთეულის მეზავრების ტევადობის გაზრდა;
- მასობრიობის ხარჯზე გადაზიდვების საფასურის გაიაფება;

-
-
- გამარტივება, ოპერატიულობის გაზრდა, სატრანსპორტო საბაჟოებზე დროის შემცირება, საემიგრაციო და სხვა პროცედურები.
 - გარემოზე მავნე გავლენის შემცირება და ა.შ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლუსუტაშვილი, ნ. ჯულაყიძე ე. ტურიზმის მენეჯმენტი. ქუთაისი, 2009.
2. მეტრეველი მ., ტურიზმის ბიზნესი. თბილისი, 2011.

ციცინო დავითულიანი

გეოგრაფიის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის და აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს წყლის რესურსები და მათი რაციონალური გამოყენება

ანოტაცია

ბუნებრივ სიმდიდრეებს შორის საქართველოში პირველ ადგილზე წყალი და წყალთან დაკავშირებული რესურსები დგას. ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალით (მდინარეები, ტბები, წყალცაგები, მყინვარები, მიწისქვეშა წყლები, ჭაობები) ქვეყანა მსოფლიოში ერთ-ერთ პირველ ადგილზეა. ქვეყანაში 26 ათასზე მეტი მდინარეა, რომელთა საერთო სიგრძე 26 ათას კმ-ს აღწევს. საქართველოში 44 წყალსაცავია 163 კმ² საერთო ფართობით. მდინარეთა უდიდესი ნაწილი თოვლისა და მყინვარების ნაღწიბი წყლებით იკვებება. საქართველო ერთ-ერთი უმდიდრესი ქვეყანაა მსოფლიოში სამკურნალო დანიშნულების მინერალური და თერმული წყაროებით. ქვეყანაში შესწავლილია აღნიშნული წყლების 200 სახეობის 2000 წყარო, რომლებიც ქმნიან პირობებს პაციენტების მკურნალობის, რეკრეაციისა და რეაბილიტაციისათვის. საქართველოში 860-მდე ტბაა, მათი უმეტესობა ძალიან პატარაა, ამიტომაც ტბების საერთო ფართობი 170 კმ²-ს არ აღემატება, მათგან ყველაზე დიდებია ფარავნის ტბა (37,5 კმ²), ტბაწყურის ტბა (14,2 კმ²) ჯავახეთის ზევანზე და პალიასტომის ტბა (18,2 კმ²) შავი ზღვის სანაპიროზე, მდ. რიონის შესართავთან, ფოთის მიდამოებში.

წყლის რესურსების სიუხვისა და მათი დიდი რეკრეაციული პოტენციალის მიუხედავად, ისინი ნაკლებადაა გამოყენებული ტურისტულ სფეროში. მათ ძირითადად იყენებენ ჰიდროენერგეტიკული დანიშნულებით და ირიგაციისათვის. ბოლო წლების სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ ყოველწლიურად იზრდება რეკრენტების მოთხოვნები აღნიშნულ ობიექტებზე. საქართველოს წყლის რესურსები გვაძლევს საშუალებას განვავითაროთ ექსტრემალური ტურიზმის ისეთი სახეობები, როგორცაა: რაფტინგი (ჯომარდობა), კანიონინგი და დაივინგი. იმედი, ქვეყანაში მიმდინარე წყლის რესურსების გამოყენების პროექტების დასრულება, გაზრდის აღნიშნული ობიექტების გამოყენებას რეკრეაციული მიზნით.

დღეისათვის ათვისებულია საქართველოს წყლის რესურსების მხოლოდ 20%. ნაშრომის მიზნია გამოავლინოს წყლის რესურსების მრავალმხრივი გამოყენების პერსპექტივები საქართველოში.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, წყლის რესურსები, შავი ზღვის აუზი, კასპიის ზღვის აუზი.

საქართველო მდიდარია წყლის რესურსებით. ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალი ქვეყანა მსოფლიოში ერთ-ერთ პირველ ადგილზეა. რესურსები არათანაბრადაა განაწილებული და ძირითადად დასავლეთ ნაწილშია თავმოყრილი. ქვეყნის საზღვრებში 26060 მდინარე მიედინება, რომელთა საერთო სიგრძე 26 ათას კმ-ს აღწევს. მათგან 18109, ანუ საქართველოს მდინარეთა საერთო რაოდენობის 70% შავი ზღვის აუზს, ხოლო 7951 (30%) კასპიის ზღვის აუზს მიეკუთვნება. ჰიდროლოგიურად შესწავლილია შავი ზღვის აუზში 555 და კასპიის ზღვის აუზში 28 მდინარე.

აღმოსავლეთ საქართველოში თითქმის ყველა მდინარე მტკვრის ერთიან სისტემას ქმნის და კასპიის ზღვაში ჩაედინება, დასავლეთ საქართველოს მდინარეები კი დამოუკიდებლად ერთიან შავ ზღვას.

საქართველოში 860-მდე ტბაა, მათი უმეტესობა ძალიან პატარაა, ამიტომაც ტბების საერთო ფართობი 170 კმ²-ს არ აღემატება (ქვეყნის ტერიტორიის 0.24%) და უმეტესობა მტკნარია. მათგან ყველაზე დიდი ფარავანის ტბაა (37,5 კმ²), მოცულობით ტაბაწყურის, სიღრმით რიწის (იგი უღრმესია სამხრეთ კავკასიის ტბებს შორის). ჭაობებს განსაკუთრებით დიდი ფართობი (225 ათასი ჰა) კოლხეთის დაბლობზე უკავია.

ჰიდროელექტროსადგურებსა და ირიგაციულ სისტემებს 44 წყალსაცავი ემსახურება. მათგან 35 აღმოსავლეთ საქართველოში მდებარეობს. წყალსაცავები ქვეყნის ეკონომიკაში უდიდეს როლს ასრულებენ. ამჟამად საქართველოში ელექტროენერჯის 75%-ზე მეტი ჰიდროელექტროსადგურებში გამოიშვება. ქვეყნის აღმოსავლეთ, უფრო მშრალ ნაწილში ირიგაციას სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს სოფლის მეურნეობისათვის. ქვეყნის მტკნარი მიწისქვეშა წყლების ბუნებრივი მარაგი დაახლოებით 18 000 მლნ. მ³-ს შეადგენს. საერთო საპროგნოზო-საექსპლუატაციო მარაგები დაახლოებით 10 600 მლნ. მ³-ია. საქართველოს ტერიტორიაზე მყინვარებში აკუმულირებულია 30130 მლნ. მ³ ყინული. ენგურის აუზში 22462 მლნ. მ³, რაც 4,1-ჯერ აღემატება მდ. ენგურის საშუალო წლიურ ჩამონადენს.

ქვეყანაში დღეისათვის წყლის რესურსების მართვა ადმინისტრაციული პრინციპის საფუძველზე ხორციელდება, რაც ნაკლებად ეფექტურია გამომდინარე წყლის ბუნებიდან და იმ ჭეშმარიტებიდან, რომ “წყალმა არ იცის საზღვრები”. ადმინისტრაციული მოდელი ვერ უზრუნველყოფს წყლის რესურსების მოხმარების ეფექტიან დაგეგმვას მდინარის აუზის ფარგლებში არსებული წყალმოსარგებლების ინტერესებისა და ამავდროულად გარემოსდაცვითი მიზნების გათვალისწინების საფუძველზე.

ქვეყანაში მინერალურ სიმდიდრეთა შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მიწისქვეშა წყლებს (მტკნარი, მინერალური და თერმული), რომლებიც ხასიათდება დიდი რესურსებით, მაღალი ხარისხობრივი მაჩვენებლებით და მყარი წიაღისეულისგან განსხვავებით, დროში განახლებადობით. მტკნარი მიწისქვეშა წყლები წარმოადგენს ყველაზე ძვირფას წიაღისეულს და სასმელად ვარგისი, უმაღლესი ხარისხის წყლების, ყველაზე საიმედოდ დაცულ წყაროს. იგი წარმოადგენს ადამიანის სიცოცხლის უპირველესი მოთხოვნილებას ჰაერის შემდეგ და, სწორედ, ამიტომაც ითვლება უნიკალურ წიაღისეულად, რომელთა რაოდენობის მხრივ საქართველო ერთერთი უმდიდრესი ქვეყანაა. მიწისქვეშა მტკნარი წყლების ბუნებრივი რესურსების უდიდეს ნაწილს - 95% -ს (571,7 მ³/წმ - 49,4 მლნ. მ³/დღ.) შეადგენს სასმელი წყლები, რომლებიც ფართოდ, მაგრამ არათანაბრად არის გავრცელებული საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. მათი საერთო რაოდენობის 63,4% - (362,5 მ³/წმ) მოდის დასავლეთ, 24,1% - (137,9 მ³/წმ) აღმოსავლეთ, 12,5% - (71,3 მ³/წმ) კი - სამხრეთ საქართველოზე. აღნიშნული წყლები ხასიათდება მარილების ძალზე დაბალი შემცველობით (200-300 მილიგრამამდე ლიტრზე). ასეთი წყლები, გარდა სასმელად და ჩამოსასხმელად ვარგისიანობისა, მათი სიხისტიდან გამომდინარე, ფართოდ გამოიყენება სხვადასხვა უალკოჰოლო, თუ ალკოჰოლიანი სასმელების ჩამოსასხმელად. მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების საერთო რესურსების დაახლოებით მესამედი ნაწილი დეტალურად არის შესწავლილი და მათი მარაგები დამტკიცებულია სახელმწიფო კომისიაში 145,5 მ³/წმ რაოდენობით. რომელთაგანაც 48% (63,9 მ³/

წმ) მოდის დასავლეთ, 45%, (60,3 მ³ /წმ) აღმოსავლეთ, ხოლო 6,7% (6,7 მ³/წმ) სამხრეთ საქართველოზე. ყველა კატეგორიის დამტკიცებული მარაგების გათვალისწინებით, ერთ სულ მოსახლეზე მოდის სასმელი წყალი 2,2 მ³ /დღ.დ. ოდენობით, ხოლო მაღალი (სამრეწველო) კატეგორიის მიხედვით - 0,88 მ³ /დღ.დ. დასაშვები ნორმატივების მიხედვით, პერსპექტივაში (მოსახლეობის 5 მლნ-მდე გაზრდის შემთხვევაში), ბუნებრივი რესურსების გამოყენების შესაძლებლობა 2,5-ჯერ მეტია ქვეყნის შორეულ პერსპექტიულ მოთხოვნილებაზე, ე.ი. ჭარბი რესურსი შეადგენს 150 მ³/წმ.

ქვეყნის სასმელი და სამკურნალო დანიშნულების მინერალური წყლების გამოსავლების საერთო რაოდენობა, 160 ათ. მ³ მეტი ჯამური სადღეღამისო დებიტით, 2 ათასს აჭარბებს. დღეისათვის ქვეყნის ტერიტორიაზე გეოლოგიურად შესწავლილია მინერალური წყლების ორმოცზე მეტი საბადო. გამოვლენილი და მარაგების სახელმწიფო კომისიაში დამტკიცებული მინერალური წყლების სამრეწველო მარაგები დღე-ღამეში 43,5 ათ. მ³-ს შეადგენს. უდიდესი ნაწილი დამტკიცებული მარაგებისა (25 ათ. მ³/დღ.დ.) მოდის 17 საბადოს სამკურნალო წყლებზე, რომლებიც გამოიყენება გარეგანი მოხმარებისათვის (სამკურნალო აბაზანები) - მაგ. წყალტუბო, მენჯი და სხვ. მინერალური წყლების მეორე ჯგუფი, რომელთა დამტკიცებული სამრეწველო მარაგები 7 ათ. მ³/დღ.დ. შეადგენს, ორმაგი მოხმარებისაა - გამოიყენება ადგილზე სასმელ-სამკურნალოდ და სამრეწველო ჩამოსხმის მიზნებისათვის (ბორჯომი, ნაბეღლავი), ასევე სამკურნალო აბაზანებში (კურორტებზე). მესამე ჯგუფი მინერალური წყლებისა, რომელთა დამტკიცებული მარაგები 6 ათას მ³ აჭარბებს დღეღამეში, გამოიყენება მხოლოდ სამრეწველო ჩამოსხმის მიზნებისათვის (მაგ. საირმე, მიტარბი). ეს არის ძირითადად ნახშირმუცა (ნახშირორჟანგიანი), სხვადასხვა ქიმიური შედგენილობისა და სამკურნალო თვისებების მქონე წყლები, რომელთა საერთო მინერალიზაცია 1,5-11,0 გ/ლ-ის ფარგლებშია. სამრეწველო ჩამოსხმის მიზნებისათვის გამოსაყენებელი მინერალური წყლებიდან უნდა გამოიყოს დაბალმინერალიზებული (1,0-2,5 გ/ლ) ე.წ. სუფრის წყლების ჯგუფი. ამ ტიპის წყლებზე მსოფლიოს ბაზარზე მოთხოვნილება ძალზე დიდია, სახელმწიფო კომისიაში დამტკიცებული სამრეწველო მარაგები აღემატება 3 ათ. მ³/დღ.დ., რომელთა დიდი ნაწილი განლაგებულია საქართველოს მაღალმთიანეთში (ყაზბეგი, უწერა, მესტია). თერმული წყალი არის დედამიწის სიღრმული სითბოს ამომტანი ზედაპირზე. გეოთერმული სითბო, რომელიც განახლებადი ენერჯის ერთ-ერთი უმრავლესი წყაროა, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ყველაზე იაფი და ეკოლოგიურად სუფთა სითბური ენერჯის გამოყენების თვალსაზრისით.

გეოთერმული წყლების მოხმარების სპექტრი საკმაოდ ფართეა. მას იყენებენ მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში, კომუნალურ მეურნეობასა და ბალნეოლოგიაში. საქართველოს ტერიტორიაზე თერმული წყლები არათანაბრად არის განაწილებული. გამოვლენილი გეოთერმული რესურსების უდიდესი ნაწილი თავმოყრილია საქართველოს მთათაშუეთში (რიონისა და მტკვრის დეპრესია), გამოსავლების სიხშირით მეორე ადგილზეა აჭარა-თრიალეთი, ხოლო კავკასიონის სამხრეთ ფერდობზე დაფიქსირებულია თერმული წყლების ერთეული გამოსავლები. ამჟამად, საქართველოს ტერიტორიაზე აღრიცხულია 30-108° ტემპერატურის მქონე წყლის 250-მდე ბუნებრივი წყაროსა და ხელოვნური ჭაბურღილის ცალკეული და ჯგუფური გამოსავლები. მათი ჯამური დებიტი 160 ათ. მ³ /დღ.დ. შეადგენს. გეოთერმული შესწავლის დონის მიხედვით, წიაღში არსებული წყლების მარაგები, თვითდენის პირობებში, შეადგენს 350-400 მლნ. მ³ /წელიწადში. მათგან, დღეისათვის გამოვლენილია (თბილისის, ზუგდიდის, ოჩამჩირის, სენაკის, ხობის, გალის, სამტრედიის, სოხუმის მუნიციპალიტეტებში) და

მარაგების სახელმწიფო კომისიაშია დამტკიცებული. სამრეწველო კატეგორიებში, თერმული წყლების საექსპლუატაციო მარაგები 126 ათ. მ³ /დღ.დ. ოდენობით, რაც საერთო პროგნოზული მარაგების მხოლოდ 20%-ს შეადგენს. თერმული წყლების პროგნოზული რესურსების შესაძლო თერმოენერგეტიკული პოტენციალი, 500 ათასი ტონა პირობითი სათბობის, ან 500 მლნ. მ³ საწვავი აირის ექვივალენტურია წელიწადში.

1897 წელს მიხეილ რომანოვის განკარგულებით, ბორჯომის მინერალური წყლების ქიმიური ლაბორატორიის ხელმძღვანელსა და დირექციის წევრს – მოლდენგაუერს, ლიკანის სასახლის ელექტროენერგიით უზრუნველყოფის საკითხის მოგვარება დაევადა. 1898 წელს მისი ინიციატივით აშენდა პირველი ჰიდროელექტროსადგური, ბორჯომის ჰესი. მას 103 კვტი სიმძლავრის ელექტროენერგიის გამომუშავება შეეძლო. საქართველოში ჰესების ფართო მშენებლობა მეოცე საუკუნის ოციანი წლებიდან დაიწყო. 1927 წელს ავჭალის ჰიდროელექტროსადგური „ზაპესი“ (დადგმული სიმძლავრე-36,8 მგვტ.) აშენდა, 1928 წელს – „აბჰესი“, 1934 წელს კი – „რიონჰესი“. 1941 წლისთვის საქართველოს ელექტროსადგურების საერთო სიმძლავრემ 180 მგვტ შედგინა. 1945-1960 წლებში სულ ექსპლუატაციაში 11 ჰესი შევიდა. 2013 წლის მონაცემებით, საქართველოში 58 ჰიდროსადგური ფუნქციონირებს, რომელთაგან 10 მხოლოდ სეზონურია. ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის – „საქართველო 2020“ პროექტის მიხედვით, დღეს ჰიდრორესურსების წლიური ჯამური პოტენციური სიმძლავრე 15 ათასი მგვტ-ის, საშუალო წლიური ენერჯია კი 50 მლრდ კვტ. საათის ეკვივალენტურია. ამასთან, ჰიდრორესურსების პოტენციალის 80 % აუთვისებელია, ანუ საქართველოს მთლიანი ჰიდრორესურსების მხოლოდ 20%-ია გამოყენებული. ენგურჰესი მდინარე ენგურზე 1961-1978 წლებში შენდებოდა. ის ყველაზე მძლავრი ჰესია სამხრეთ კავკასიაში და ჰესების კასკადია, რომელშიც შედის თვით ენგურჰესი, რომლის დადგმული სიმძლავრეა 1300 ათ. კვტ (5 აგრეგატი, თითოეული 260 ათ. კვტ სიმძლავრის), ვარდნილჰესი № 1 (სიმძლავრე 220 ათ. კვტ) და სამი 40-ათ. კვტ სიმძლავრის ჰესი. სექტორის მდგომარეობის გამომწვევები მდინარე ფანტასტიკურ ჩანაფიქრად და უტოპიად მიჩნევენ. დღეს ენგურჰესის თაღოვან კაშხალს მინიჭებული აქვს ეროვნული მნიშვნელობის კულტურის ძეგლის სტატუსი. ის დიდი პოპულარობით სარგებლობს ადგილობრივ და უცხოელ ვიზიტორებს შორის.

საქართველოს წყალსაცავების წყალი ძირითადათ სამი დანიშნულებით გამოიყენება: სარწყავად, ენერგორესურსად და სათევზაოთ (იხ. ცხრილი №1)

ცხრილი 1

საქართველოს ძირითადი წყალსაცავები და მათი სამეურნეო გამოყენება

მკვებავი მდინარე	ფართობი მ ²	მოცულობა მ ³ (მლნ)	სამეურნეო გამოყენება
წალკის წყალსაცავი -ქცია/ხრამი	33,7	312	ენერგეტიკა
ჯვრის წყალსაცავი ენგური	13,5	1100	ენერგეტიკა
შაორის წყალსაცავი-შაორა	13,2	71,0	ენერგეტიკა

სიონის წყალსაცავი-იორი	12,8	325,4	ენერგეტიკა
ტყიბულის წყალსაცავი-ტყიბულა	12,1	84	ენერგეტიკა
თბილისის წყალსაცავი-იორი	11,6	308	კომპლექსური
ჟინვალის წყალსაცავი-არაგვი	11,5	520	კომპლექსური
გალის წყალსაცავი-ერისწყალი	8,2	145	ენერგეტიკა
ვარციხის წყალსაცავი-ყვირილა	5,1	4,6	ენერგეტიკა
გუმათის წყალსაცავი-რიონი	2,4	39	ენერგეტიკა
აღგეთის წყალსაცავი-აღგეთი	2,3	65	მელიორაცია
ლაჯანურის წყალსაცავი-ლაჯანური	1,6	50	ენერგეტიკა

წყარო [3]

საქართველოში მოხმარებული მტკნარი წყლის მნიშვნელოვანი ნაწილი (დახლოებით 70%) სოფლის მეურნეობაზე მოდის. სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებულ წყლმომხმარებლებს წარმოადგენენ: მორწყვა, საძოვრების გაწყლოვანება, მეცხოველეობა-მეფრინველეობის ფერმერებისა და სოფლის მოსახლეობის წყალმომარაგება. მათგან ძირითად წყალმომხმარებელს მორწყვა წარმოადგენს. ამასთან, აღმოსავლეთ საქართველოზე მოდის საერთო სარწყავი წყალმომხმარების 85% [2, გვ.55].

წყლის რესურსების სიუხვის მიუხედავად ისინი სუსტადაა გამოყენებული ტურისტულ სფეროში. მათგან ყველაზე დიდი რაოდენობით რეკრეანტი ბაზალეთის ტბას სტუმრობს (შავი ზღვის) შემდეგ. აქ ყველაფერია შექმნილი რეკრეანტების სრულფასოვანი დასვენებისა და გაჯანსაღებისათვის, ბაზალეთი ულკანური წარმოშობისაა და მისი წყალი დერმატოლოგიური, რევმატოლოგიური და გენოკოლოგიური დაავადებების სამკურნალოთ გამოიყენება.

დიდი პოპულარობით სარგებლობს რეკრეანტებს შორის, შაორის ტბა, განსაკუთრებით თევზჭერის მოყვარულებში და აქ კარგი შესაძლებლობებია საოჯახო ტურიზმის განვითარებისათვის.

კავკასიის რეგიონალური ეკოლოგიური ცენტრისა და ლიხტენშტეინის სათავადოს ფინანსური მხარდაჭერით იწყება „პალიასტომის ტბის ეკოსისტემების აღდგენის პროცესის“ პროექტი. მისი მიზანია პალიასტომის ტბის გარდა პატარა მდინარეები დაიცვას დევრადაციისაგან. მდ. რიონის წყლის ცირკულაციის უზრუნველსაყოფათ იგეგმება გამშვები არხის რეაბილიტაცია. აქ ერთადერთი „აქვალური“ ეროვნული პარკია დღეს საქართველოში. საუკუნეების მანძილზე სანაპიროს გასწვრივ ზღვის ტალღების მიერ გადაადგილებულმა ქვიშის დიუნებმა ლაგუნა ზღვის მარილიან წყალს მოსწყვიტა, მდინარე ფიხორიდან პალიასტომში ჩადინებულმა სუფთა წყალმა ტბა გაამტკნარა და ამ ყველაფრის შედეგად სამი მეტრის სიღრმის ბუნებრივ წყალსატევში თევზის სხვადასხვა სახეობისთვის იდეალური საარსებო გარემო შეიქმნა. კოლხეთის ჭაობები პირველ რიგში, თავის რელიქტური წარმოშობითაა მნიშვნელოვანი. ეს

დაბლობი კაინოზოური ხანის ნაშთია - ტროპიკული და სუბტროპიკული ლანდშაფტისა, რომელიც დაახლოებით 10 მილიონი წლის წინ მოელი ევრაზიის კონტინენტზე უწყვეტ ზოლად იყო გადაჭიმული. კოლხეთს შემორჩა მცენარეები, რომელიც დღეს მხოლოდ შორეული ჩრდილოეთის ტუნდრისა და ტაიგის ჭაობიანი ეკოსისტემებისთვისაა დამახასიათებელი. ამან განაპირობა დაცული ტერიტორიის შექმნა. პარკი ტურისტებს სთავაზობს პალიასტომის ტბასა და მდ. ფიჩორის ხეობაში სანაოსნო ტურებს, ასევე სპორტულ თევზჭერას, ფრინველებზე დაკვირვებას (ბერდვოჩინგს) და ეკო-საგანმანათლებლო ტურებს.

საქართველში ბევრ მდინარეზე (ჭოროშიანობის გამო) შესაძლებელია განვითარდეს ექსტრემალური ტურიზმის ისეთი სახეობა, როგორცაა ჯომარდობა. დღეისათვის ეს სახეობა მხოლოდ 2 მდინარეზე არაგვსა და რიონზეა განვითარებული. შავ ზღვაზე ფოთის მიდამოებში შესაძლებელია დაიფინგის განვითარებაც.

საქართველო მდიდარია მდინარეთა უღამაზესი კანიონებით, სადაც შესაძლებელია კანიონინგის განვითარება, მათ შორის ყველაზე დიდი პოპულარობით სარგებლობს: მარტვილისა და ოკაცეს კანიონები.

ბოლო წლების სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ ყოველწლიურად იზრდება ტურისტთა ინტერესი ექსტრემალური ტურიზმის ისეთ სახეებზე, როგორცაა: რაფტინგი, დაიფინგი და კანიონინგი. ქვეყანაში მიმდინარე პროექტების დასრულება იმედია გაზრდის ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორების რაოდენობას წყლის ობიექტებზე, რაც ხელს შეუწყობს დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნასა და ეკონომიკურ შემოსავლების ზრდას.

საბოლოოდ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დღეისათვის ათვისებულია საქართველოს ჰიდრორესურსების მხოლოდ 20 %, დანარჩენი 80 % ასათვისებელია. გამოყენებული რესურსების უდიდესი წილი ენერგეტიკაზე მოდის. მომავალში წყლის რესურსების მრავალმხრივი (ენერგეტიკაში, ირიგაციაში, მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში, რეკრეაციაში და ა.შ) რაციონალური გამოყენება ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, დამატებითი შემოსავლების მიღებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. დავითულიანი ც., მიქაუტაძე დ., - საქართველოს ტურისტულ-რეკრეაციული დარაიონება. აწსუ, ქუთაისი, 2008, 135 გვ.
2. ტრაპაიძე ვ., - წყლის რესურსები, თსუ, თბილისი, 2012, 133 გვ.
3. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო. <http://www.moe.gov.ge/>
4. <http://www.energy.gov.ge/>
5. <http://www.geostat.ge/>

შალვა ჯულაყიძე

ეკონომიკის დოქტორი, საქართველოს
დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემიის
ასოცირებული პროფესორი,

სტრატეგიული ხელვა - წარმატების უცვლელი პირობა

ანოტაცია

კაცობრიობის განვითარების თანამედროვე ეპოქა ცვლილებების სწრაფი ტემპით ხასიათდება. ამიტომაც, წარმატების მსურველ მენეჯერთა უმთავრესი გამოწვევაა ცვლილებების არა მარტო იდენტიფიცირება, არამედ მისი წინასწარ განჭვრეტა და მათზე რეაგირება. სწორედ, ამ პრობლემის გადაწყვეტაა - მენეჯერის სწორი სტრატეგიული ხელვა, ბიზნეს-გარემოს ყველა შესაძლო პოზიტიურ და ნეგატიურ ტენდენციებზე სრული ინფორმაციის მოძიება და მისი შეხამება კომპანიის საქმიანობის ძლიერ და სუსტ მხარეებთან, რათა კომპანიამ კონკურენტუნარიანობა შეინარჩუნოს და ცვლილებებთან ადაპტაცია იოლად მოახერხოს. სტრატეგიათა ინოვაციურობის პოზიციიდან, სტრატეგიული ხელვა შეიძლება სამ ძირითად მიმართულებად წარმოვიდგინოთ. ესენია: ახლის ათვისების სტრატეგია; არსებულის განახლების სტრატეგია და თანდათანობითი სრულყოფის სტრატეგია.

საკვანძო სიტყვები: ცვლილებების განჭვრეტა; ცვლილებებთან ადაპტაცია; სტრატეგიული ხელვა; მიზნების ფორმირება; სტრატეგიული დაგეგმვა; წარმატებული ბიზნესი; სტრატეგიათა ინოვაციურობა.

კომპანიათა თანამედროვე ბიზნეს-გარემოში აუცილებელია ხაზგასმით აღინიშნოს ის მნიშვნელოვანი ცვლილებები, რომლებზედაც განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგ ფაქტორებს: კონკურენციის გამწვავებას; წარმოებული პროდუქციის (მომსახურების) ასორტიმენტის გაფართოებას; ტექნოლოგიათა სწრაფ განახლებას; კომბინირებული პროდუქციის წარმოების მეტ შესაძლებლობას; საქონლის სასიცოცხლო ციკლის მკვეთრ შემცირებას; თანამედროვე მსოფლიოს დამახასიათებელი დემოგრაფიულ ცვლილებებს; ბიზნეს-მონაწილეთა მჭიდრო ურთიერთკავშირს და სხვა [1, გვ. 27].

კომპანიათა მენეჯერები ყოველთვის უნდა აცნობიერებდნენ, რომ კონკურენტული ბრძოლა არა მარტო მუდმივია, არამედ მასში მრავლადაა უცაბედი ცვლილებები, რომლებიც შესაბამის პროგნოზირებას მოითხოვს. სწორედ, ამ პრობლემის გადაწყვეტაა სტრატეგიული მენეჯმენტის ერთ-ერთი უმთავრესი ეტაპი - მენეჯერის სწორი სტრატეგიული ხელვა, ბიზნეს-გარემოს ყველა შესაძლო პოზიტიურ და ნეგატიურ ტენდენციებზე სრული ინფორმაციის მოძიება და მისი შეხამება კომპანიის საქმიანობის ძლიერ და სუსტ მხარეებთან, რათა კომპანიამ კონკურენტუნარიანობა შეინარჩუნოს და ცვლილებებთან ადაპტაცია იოლად მოახერხოს.

სტრატეგიის არსს სხვადასხვა ავტორი განსხვავებულად განმარტავს, მაგრამ ყველა მათგანი მას კომპანიის გრძელვადიანი მიზნების შესასრულებლად ბაზრის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებასთან აკავშირებს. მარტივად, სტრატეგიას უწოდებენ გადაწყვეტილებათა და მოქმედებათა ერთობლიობას, რომელიც მიმართულია სტრატეგიის ფორმულირების, დანერგვისა და

ორგანიზაციული მიზნების რეალიზაციისკენ. ანუ, სტრატეგია ეს არის ლოგიკური თანმიმდევრობით დალაგებული ნაბიჯების ერთობლიობა წარმატებული ბიზნესის საწარმოებლად, რომელიც კომპანიამ მომავალში უნდა განახორციელოს [3, გვ. 18]. უფრო კონკრეტულად, ეს არის მენეჯერთა ხედვა კომპანიის კონკურენტული პოზიციების, კლიენტების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისა და საქმიანობის მაღალი შედეგების მისაღწევად. ამრიგად, სტრატეგია გვთავაზობს კომპანიის ბიზნეს-გარემოს სურათის ფართო პლანით ხედვას, რაც წარმატების პერსპექტივას ქმნის. იგი საშუალებას აძლევს კომპანიას უზრუნველყოს წარმატება კონკურენტულ ბრძოლაში და მიადწიოს თავის მიზნებს გრძელვადიან პერსპექტივაში.

სტრატეგიული ხედვის ყველაზე მნიშვნელოვანი კითხვაა, რომელზეც მენეჯერმა სწორი პასუხი უნდა გასცეს, დაახლოებით ასე უღერს: „რა დონეზეა დღეს ჩვენი ბიზნესი და რა იქნება იგი მომავალში“. სწორედ ის, რასაც მენეჯერი, აღიქვამს ბაზარზე თავისი კომპანიის ადგილთან და მისი განვითარების გრძელვადიან კურსთან დაკავშირებით, არის სტრატეგიული ხედვა. ანუ, მენეჯერთა სტრატეგიული ხედვა - ეს არის სრული წარმოდგენა მომავალზე, რომლისკენაც მიისწრაფის ორგანიზაცია. ფაქტიურად, სტრატეგიულ ხედვაზეა დამყარებული ორგანიზაციის მისია და მიზანი - კომპანიის ძირითადი დანიშნულება.

ორგანიზაციის მისია - ეს არის მოკლე ფორმულირება იმისა, რისთვის არსებობს კომპანია და რა არის მისი რეალური მიმართულება. შეიძლება ითქვას, რომ მისია ფაქტიურად ამხელს კომპანიის საბოლოო მიზანს, ხაზს უსვამს მის უნიკალურობას, რომლითაც იგი პასუხობს გარემოს ცვლილებებს. ორგანიზაციის მისია გვაძლევს ბიზნესის საერთო ორიენტირებს, კომპანიის ფუნქციონირების ძირითად მიმართულებებს, რომლებიც გამოხატავენ მისი არსებობის არსს. ხშირად ხელმძღვანელები ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ მისიის არჩევას, ან მათ ეს იმდენად იოლი საქმე ჰგონიათ, რომ თვლიან - ამისთვის დრო არ უნდა გააცდინო. ბევრს კი ჰგონია, რომ მთავარი მისია არის მოგების მიღება. არა და არა. მოგების მიღება არის ორგანიზაციის მხოლოდ შიდა პრობლემა. ორგანიზაცია, როგორც ღია სისტემა არსებობს მხოლოდ იმით, რომ მას შეუძლია დააკმაყოფილოს ვინმეს მოთხოვნა გარემოდან. მაგალითად, ჰენრი ფორდმა, რომელსაც, ცხადია, კარგად ესმოდა მოგების მნიშვნელობა, განსაზღვრა კომპანიის მისია, როგორც „ხალხის უზრუნველყოფა იაფი ტრანსპორტით“. როგორც იგი ამბობდა: „ყველა წამოწყების ამოცანაა - ვაწარმოოთ მომხმარებლისთვის და არა გამორჩენისათვის“ [4, გვ. 47].

მიზნების ფორმირება სტრატეგიული მენეჯმენტის უმნიშვნელოვანესი პროცესია. კომპანიის მიზნები ეს არის მენეჯერთა მცდელობა მიიღონ გარკვეული შედეგი გარკვეულ დროში. შესაბამისად, მიზნების ჩამოყალიბებისას დაუშვებელია ისეთი ზოგადი, ფაქტიურად არაფრის მოქმედი ფრაზების მოყვანა, როგორცაა, მაგალითად: „მოგების მაქსიმიზაციის მიღწევა“, „დანახარჯების შემცირება“, „უფრო ეფექტიანი წარმოება“, „რეალიზაციის მოცულობის გაზრდა“, „მომხმარებელთა უკეთ დაკმაყოფილება“ და ა.შ. თავისთავად ასეთი ტერმინები, ბიზნესისათვის ცუდი არ არის, მაგრამ მათ არ გააჩნიათ რაოდენობრივი მაჩასიათებლები. მენეჯერთა სტრატეგიული ხედვა და მათი წარმატება კი ფასდება - სწორედ ისეთი მიზნების დასახვით, თუ რამდენად კონკრეტული, დროში გათვლილი და რეალურ შედეგზე ორიენტირებული იგი [3, გვ. 19]. ანუ, მარტივად რომ ვთქვათ, თითოეულ მიზანს გაზომვის სათანადო კრიტერიუმი უნდა გააჩნდეს. მოსალოდნელ შედეგს, რომელიც დადგენილ დროში უნდა მივიღოთ, უნდა გააჩნდეს გარკვეული ღირებულება და მისი შეფასების კონკრეტული მაჩვენებლები, რომელიც განსაზღვრავს ამ ღირებულებას.

მიუხედავად იმისა, რომ მიზნები ყოველთვის მასტიმულირებელი და ამავე დროს რეალისტური უნდა იყოს, სწორად შერჩეული, გამომწვევი მიზანი უღვიძებს ინტერესს მენეჯერს, გამონახოს გზები კომპანიის საქმიანობის გასაუმჯობესებლად. თუ მიზანი არარეალურია, ბუნებრივია - მისი განხორციელებაც შეუძლებელია. ამასთან, დასახელებული უნდა იყოს დროის შუალედი, რომლის განმავლობაშიც უნდა იქნეს მიღწეული მიზანი. მენეჯმენტში და ზოგადად ბიზნესში დროითი შეზღუდვები ძალზედ მნიშვნელოვანია, რადგან ამით ხაზგასმულია, რომ მიზნის განხორციელება უნდა მოხდეს დაგეგმილ პერიოდში, რითაც იქმნება იმის შეგრძნება, რომ ეს საქმე გადაუდებელია. თავის მხრივ, ქმნის დამატებით მოტივაციას მიზნის ვადაში განსახორციელებლად.

მენეჯერს უნდა გააჩნდეს უნარი, დაინახოს, ერთი მხრივ, საზოგადოებაში მიმდინარე მოვლენები და მის სამოქმედო ინდუსტრიაში განხორციელებული ცვლილებები, რომლის საფუძველზე სწორად დაგეგმოს ბიზნესი. შესაბამისად, ის მენეჯერები, რომლებიც ინდუსტრიაში მიმდინარე ცვლილებებს ვერ ხედავენ, უჭირთ სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღება, რაც თავისთავად ნიშნავს კონკურენტებისაგან ჩამორჩენას და შესაბამისად - ეკონომიკურ ზარალს. მხოლოდ თანმიმდევრული კონკურენტუნარიანი სტრატეგია, რომელიც არის კარგად გათვლილი და დაგეგმილი, წარმოადგენს ინდუსტრიაში აღიარებისა და რეპუტაციის გარანტიას.

ამრიგად, მენეჯერთა სტრატეგიული ხედვა კომპანიის განვითარების გრძელვადიანი, სწორად განსაზღვრული მიმართულებაა, რომელსაც ის მიზნების რეალიზაციამდე მიყავს და მასთან ერთად, გარემო ცვლილებებისა და იქ გაჩენილი ალტერნატივების ხარჯზე უპირატესობის მოპოვების შესაძლებლობასაც იძლევა.

ბუნებრივია, სტრატეგიულ მენეჯმენტში მნიშვნელოვანია არა მარტო კარგი დაგეგმვა, არამედ ამ გეგმის რეალიზაციის პროცესის სწორი განხორციელებაც [2, გვ. 31]. სტრატეგიის დანერგვის პროცესი გულისხმობს მენეჯერული ხედვის იმ მხარეს, თუ რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ სტრატეგიამ რეალურად იფუნქციონიროს, ანუ მოხდეს დაგეგმილის პრაქტიკული რეალიზაცია. იგი გულისხმობს შემდეგი სახის დონისძიებების გატარებას: ისეთი მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურის შექმნა, რომელიც შეძლებს წარმატებით ადასრულოს სტრატეგია; კომპანიის ხელთ არსებული რესურსების მობილიზაცია და სათანადო ბიუჯეტის ფორმირება; ადამიანური რესურსების მოტივაციის ქმედითი სისტემის შექმნა, რათა მათ ენერგიულად ჩაერთონ დასახული მიზნების მიღწევაში; სტრატეგიის დასანერგად სათანადო შიგა ორგანიზაციული გარემოს ჩამოყალიბება; ინფორმაციული სისტემების ფორმირება და გამართულობა; სტრატეგიის მხარდამჭერი პოლიტიკის დანერგვა და მრავალი სხვა.

სტრატეგიის დანერგვის პროცესი ურთულესი პროცედურაა. შეიძლება ითქვას, რომ სტრატეგიის დანერგვის საკითხი არის ყველაზე რთული და მენეჯერული საქმიანობის ყველაზე შრომატევადი ნაწილი სტრატეგიულ მენეჯმენტში. მისი სირთულე გამოიხატება იმაში, რომ სტრატეგიის რეალიზაცია დამოკიდებულია არა მხოლოდ მასზე, როგორც პირველ სამეურნეო ხელმძღვანელზე და არა მარტო ცალკეული სტრუქტურული ქვედანაყოფების მენეჯერების კვალიფიკაციაზე, არამედ მთლიანად კომპანიის ქცევაზე, მის უნარზე მიიღოს სასურველი შედეგი. ამდენად, სტრატეგიის დანერგვის პროცესში მენეჯერთა ყველა დონე მონაწილეობს. შესაბამისად, მისი წარმატებით დანერგვის საკითხი დამოკიდებულია ყველა დონის მენეჯერთა უნარზე და მეტიც - კომპანიის პერსონალის სამეწარმეო შესაძლებლობებზე, პროფესი-

ონალურ ცოდნასა და გამოცდილებაზე. სტრატეგიის წარმატებული დანერგვა სისხლხორცეულადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად შეკრულია ორგანიზაციული პერსონალი.

სამწუხაროდ, სამეურნეო პრაქტიკაში, ბევრ მენეჯერს ახასიათებს სტრატეგიული გეგმის შემუშავებაზე უფრო მეტი ფოკუსირება და მის განხორციელებას მეტად მცირე დროს უთმობს. თანამედროვე ბიზნესისთვის კი უდავო ჭეშმარიტებაა, რომ წარმატების მიღწევისათვის სტრატეგიის შემუშავება და განხორციელება ერთმანეთთან განუყრელადაა დაკავშირებული.

ბაზარზე გამოყენებული სტრატეგიების ჩარჩოებში, გარემოში მიმდინარე ცვლილებებთან შესაძლებელია ადაპტირების მრავალფეროვანი კომბინაცია, რაც გამოხატულებას პოულობს სტრატეგიის სხვადასხვა ვარიანტში. თუმცა, სტრატეგიათა ინოვაციურობის პოზიციიდან, ისინი შეიძლება დავაჯგუფოდ, სამ ძირითად მიმართულებად, რომლებსაც შეიძლება, ასევე, სტრატეგიის თანამედროვე ფორმები ვუწოდოთ. ესენია:

ახლის ათვისების სტრატეგია. ეს სტრატეგია იქმნება ბაზრისთვის სრულიად ახალი პროდუქტის (მომსახურების) ან მკვეთრად განსხვავებული სტრატეგიული გადაწყვეტილებების შეთავაზების გარშემო. იგი ქმნის ახალ „კონკურენტულ არეალს“, სამომხმარებლო მოთხოვნას ან საბაზრო ნიშას. აღნიშნული სტრატეგიის ძირითადი უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ ის არ გააჩნია არც ერთ კონკურენტს. ბუნებრივია, ახლის ათვისების სტრატეგია დაკავშირებულია დიდ რისკთან, რადგან ამ დროს კეთდება ის, რაც აქამდე არ ყოფილა. ანუ, არ არსებობს მისი მოხმარების (გამოყენების) გამოცდილება. ხოლო, თუ მომხმარებელმა ის კმაყოფილებით მიიღო, კომპანიას ეძლევა საშუალება, მიადწიოს მაღალ შედეგს როგორც საბაზრო წილის, აგრეთვე საფინანსო მაჩვენებლების მიხედვით.

არსებულის განახლების სტრატეგია. ახლის ათვისებასთან დაკავშირებული დიდი რისკიდან გამომდინარე, წარმატების მსურველი მენეჯერები, როგორც წესი, ნაკლებად შეიმუშავენ ახლის ათვისების სტრატეგიას. ისინი ანახლებენ საკუთარ მიმდინარე სტრატეგიას ან პროდუქციას. მით უმეტეს, თუ საუბარი გვაქვს ისეთ კომპანიაზე, რომელიც თავისი საბაზრო წილით და საფინანსო მაჩვენებლებით საკმაოდ წარმატებულია. ბუნებრივია, რომ ასეთ კომპანიათა მენეჯმენტი შეეცდება, მაქსიმალურად დიდხანს გამოიყენოს მოქმედი სტრატეგია და მისი განახლების შესაძლებლობა.

თანდათანობითი სრულყოფის სტრატეგია. ეს სტრატეგია, როგორც წესი, გამოიყენება მაშინ, როდესაც კომპანიას არ ძალუძს, ან არ უნდა ახლის ათვისების ან განახლების სტრატეგიის გამოყენება. სტრატეგიის ეს ვარიანტი გულისხმობს მასში უმნიშვნელო ცვლილებებს. ამ დროს კომპანიას ურჩევნია, არსებულ პროდუქტში ან მოქმედ სტრატეგიულ გადაწყვეტილებაში არა არსებითი ხასიათის ცვლილებები შეიტანოს. ის თანდათანობით ზრდის მომხმარებელთა წრეს, აწარმოებს რა კონკურენციას ნაკლებაგრესიული მეთოდებით და „უხმაუროდ“ ცვლის მიზნებს. მართლაც, თუკი კომპანიას აქვს წარმატების მომტანი პროდუქცია და სტრატეგია, რატომ უნდა უარყოს ის? არსებობს მარტივი წესი - „თუ რამე არ ფუჭდება, მაშინ მისი გაკეთებაც უაზრობაა“. იშვიათად, რომ რომელიმე კომპანიამ არ გაითვალისწინოს ეს მიდგომა.

საბოლოოდ შეიძლება დავასკვნათ, რომ სტრატეგიის განსაზღვრა ერთჯერადი ან მომენტალური გადაწყვეტილება, მოქმედება ან მოვლენა არ არის. სტრატეგია ყოველთვის იმ გადაწყვეტილებების, ქმედებების და მოვლენების სერიაა, რომლებიც კომპანიის მოქმედებათა მასშტაბებსა და მიზნებს უკავშირდება. ხოლო, სტრატეგიული ხედვა ყოველთვის დაკავში-

რებულია ცვლილებების შექმნასა და რეალიზებასთან, ამიტომ მისი შინაარსი განპირობებულია ბაზრის მიმდინარე და მოსალოდნელი ცვლილებებით, აგრეთვე იმ გარემო ფაქტორებით, სადაც ფუნქციონირებს კომპანია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რამიშვილი ბ., სტრატეგიული მენეჯმენტი, თავი I. სტრატეგიული მენეჯმენტის არსი და მნიშვნელობა, თბილისი, 2013 წ. old.press.tsu.ge/GEO/internet
2. ცომაია აკ., სტრატეგიული მენეჯმენტი. ახალი ეკონომიკური სკოლა-საქართველო. თბილისი, 2008 წ. <http://www.nesgeorgia.org/publicationsa.php>.
3. ჯუღაყიძე ე. სტრატეგიული მენეჯმენტი, ქუთაისი, აწსუ, 2011 წ. - 165 გვ.
4. ჰენრი ფორდი. ჩემი ცხოვრება, ჩემი მიღწევები, თბილისი, 1988 წ. - 364 გვ.

ნანა ლუხუტაშვილი

ტექნიკის აკადემიური დოქტორი,
ქუთაისის უნივერსიტეტისა და აკაკი წერეთლის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

**შრომითი მოტივაციის დიაგნოსტიკის
თანამედროვე მეთოდები**

ანოტაცია

ნებისმიერ ორგანიზაციაში პერსონალთან მუშაობისას ერთ-ერთ ძირითად სირთულეს წარმოადგენს თანამშრომელთა მოტივაცია.

ჩვენი მიზანია შევისწავლოთ მუშაკთა შრომითი საქმიანობის თანამედროვე ფსიქოდიანოსტიკური მეთოდები, რომლებიც საშუალებას გვაძლევს შევინარჩუნოთ თანამშრომელთა შორის მოტივაციის მაღალი დონე, მათ ქცევაზე თანამედროვე კორექტირებისა და ზემოქმედების მეთოდების სრულყოფის გზებით. სტატიაში განხილულია ვ.ი. გერჩიკოვის მიღწევის მოტივაციის ოთხი საბაზისო ტიპები. მოტივაციის დიაგნოსტიკის Motype-ს მეთოდისა და მარტივია გამოსაყენებლად. იგი საშუალებას გვაძლევს მივიღოთ ადამიანის შრომითი მიმართულების ზოგადი სურათი, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თანამშრომელთა შერჩევის სტადიაზე.

ჩვენს მიერ შესწავლილ ი. ვ. კოკურინას შრომითი მოტივაციის დიაგნოსტიკის მეთოდს საფუძვლად უდევს შეხედულება ორ ძირითად აზრობრივ ორიენტაციაზე: პროცესუალური - ნიშნავს, რომ ადამიანის აქტივობა მოქცეულია (შეზღუდულია) საქმიანობის მოცემულ ჩარჩოში და შედეგობრივი - აქტივობის უფრო მაღალი დონე, რომელიც აიძულებს ადამიანს გამოვიდეს მისთვის დაწესებული, მითითებული სამუშაოს ჩარჩოებიდან. პროფესიონალური საქმიანობის მოტივაციის შესასწავლად ძალზედ ორიგინალურ მეთოდს გვთავაზობს კეტელინ ზამფირი, რომელსაც საფუძვლად უდევს შინაგანი და გარეგანი მოტივაციის კონცეფცია.

საკვანძო სიტყვები: მოტივაცია, დიაგნოსტიკა, მოტივაციური პროფილი, ფსიქოდიანოსტიკური მეთოდები, მიღწევის მოტივაციები: ინსტრუმენტალური, პროფესიონალური, პატრიოტული, სამეურნეო, თავის არიდების.

თანამედროვე პირობებში, წარმატების მიღწევა შეუძლებელია თანამშრომელთა მოტივაციის გარეშე - მათი ცოდნის, გამოცდილებისა და შესაძლებლობების სასურველი მიმართულების უზრუნველსაყოფად. პერსონალის მოტივაცია შეიძლება ჩაითვალოს ეფექტიანად მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი მისი საქციელის მამოძრავებელი (გამომწვევი) ორი ვექტორის მიმართულება ერთმანეთს ემთხვევა. აქედან პირველი, მომუშავის აქტუალური სურვილები და მოთხოვნილებებია, რომლებიც შეიძლება დაკმაყოფილებულ იქნეს მოცემულ ორგანიზაციაში, მეორე კი ადამიანის შესაძლებლობა, შეასრულოს ორგანიზაციის მიერ მის წინაშე დასმული ამოცანები. ცხადია, ამ ურთიერთსაწინააღმდეგოდ მიმართული ვექტორების თანხვედრის უზრუნველყოფა საკმაოდ რთულია. უნდა ითქვას, რომ სადღეისოდ დასაქმებულთა შრომითი მოტივაციის განსაზღვრისათვის ინსტრუმენტების არჩევა საკმაოდ შეზღუდულია. ისინი, რომ-

ლებიც რეალურად გამოიყენება პრაქტიკაში, პიროვნების მოტივაციურ სფეროს განიხილავენ ზოგადად და არ სპეციალიზირებულს, პიროვნების ინდივიდუალურობის გათვალისწინებით.

პერსონალის შრომითი მოტივების სხვადასხვაგვარობის მიუხედავად შესაძლებელია მათი კლასიფიკაცია. კერძოდ, პროფ. ვ. გერჩიკოვი გეთავაზობს გამოვიყენოთ ტიპოლოგიური მოდელი [1, გვ.2-6], რომელშიც გამოყოფილია მიღწევის მოტივაციის ოთხი საბაზო ტიპი: ინსტრუმენტალური, პროფესიონალური, პატრიოტული, სამეურნეო და ერთიც - თავის არიდების მიმართულების. განვიხილოთ ისინი:

ინსტრუმენტალური ტიპი. ახასიათებს შრომის კონპენსაციისა და სამართლიანი დაჯილდოების მოლოდინის მქონე მომუშავეთა ინტერესებს, დაკავშირებულს შრომის ანაზღაურებასა და სხვა კეთილდღეობასთან, რომელსაც ისინი დეზულობენ. შრომის ანაზღაურება უნდა იყოს იმ ოდენობის, რომელსაც ადამიანი თვლის თავისი ძალისხმევის ეკვივალენტურად. ასეთი ადამიანები გამოირჩევიან განვითარებული სოციალური ღირსებით.

პროფესიული მოტივაციით დასაქმებულები ორიენტირებულნი არიან მრავალფეროვნებაზე, საქმიანობაში შემოქმედებითობაზე, გატაცებაზე, თავის გამოჩენასა და იმის მტკიცებაზე, რომ შეუძლიათ თავი გაართვან ისეთ რთულ დავალებებს, რომლებიც ყველას არ შეუძლია, მიისწრაფიან პროფესიული სრულყოფისაკენ. მათთვის დამახასიათებელია განვითარებული პროფესიული ღირსება.

პატრიოტული მოტივაცია ვლინდება ადამიანთა რწმენაში, რომ ისინი საჭირონი არიან ორგანიზაციის, კომპანიისათვის და საერთოდ, მეტად მნიშვნელოვანი საქმეების რეალიზაციისათვის. მათ აუცილებლად სჭირდებათ საზოგადოებრივი აღიარება.

სამეურნეო მოტივაციით გამოირჩევიან ის დასაქმებულები, რომლებიც ნებაყოფლობით იღებენ სრულ პირად პასუხისმგებლობას შესასრულებელ სამუშაოზე, საქმიანობაში მაქსიმალური დამოუკიდებლობის - სუვერენიტეტისაკენ სწრაფვა და კონტროლისადმი კრიტიკული დამოკიდებულება. მოტივაციის ეს ტიპი უპირატესად დამახასიათებელია მეწარმეობრივი იდეით შეპყრობილი ადამიანებისათვის.

თავის ამრიდებელი ტიპი. თავის არიდება დამახასიათებელია ადამიანისათვის, რომელიც მიისწრაფვის თავისი ძალისხმევის, პასუხისმგებლობისა და აქტივობის მინიმალური საფარის იმედებს ამყარებს „ნებივრობაზე“ და ხელმძღვანელის კეთილგანწყობაზე.

ვ. ი. გერჩიკოვას მოდელის მიხედვით მოტივაციის დიაგნოსტიკისათვის გამოიყენება Motype-ს მეთოდიკა. ტესტირების დრო - 20 წუთია. რესპოდენტებს - ბლანკზე ან კომპიუტერთან "დიალოგის" რეჟიმში, ინდივიდუალურად ან ჯგუფებში - სთავაზობენ 5 ბალიანი შკალის გამოყენებით მთავარდინონ იმ 28 წყვილი მტკიცებულების შედარება, რომლებიც ახასიათებენ შრომითი მოტივაციის სხვადასხვა მდგენელებს. კერძოდ:

- მატერიალური კეთილდღეობისაკენ სწრაფვა;
- სხვათა მიერ (გარეშემყოფების მიერ) აღიარებისაკენ სწრაფვა;
- პასუხისმგებლობისა და დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვა;
- ხელმძღვანელზე დამოკიდებულების დონე;
- კარიერულ ზრდისაკენ სწრაფვა;
- მუშაობაში წარმატების მიღწევისაკენ სწრაფვა;
- პიროვნული ზრდისაკენ სწრაფვა;
- ჯგუფზე დამოკიდებულების დონე;
- შინაგანი და გარეგანი მოტივაციის თანაფარდობა.

მოცემული მეთოდის მოსახერხებელი და მარტივია გამოსაყენებლად. იგი საშუალებას გვაძლევს მივიღოთ ადამიანის შრომითი მიმართულების ზოგადი სურათი, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თანამშრომელთა შერჩევის სტადიაზე. მეთოდი Motype-ს გამოყენება ნაკლებ გამართლებულია პერსონალის მოტივაციის სტრუქტურის შესწავლისას, მაშინ, როცა გეჭირდება ინდივიდუალური მიდგომა.

ამჟამად შრომითი მოტივაციის შესწავლის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ინსტრუმენტია ფ. გერცბერგის მეთოდის. მისი ავტორის კონსტრუქტორად გვევლინება მოტივაციის ორფაქტორიანი თეორია. გერცბერგის კონცეფციის შესაბამისად სამუშაოთი დაკმაყოფილებისა და დაუკმაყოფილებლობის გრძნობა არ წარმოადგენს ურთიერთსაწინააღმდეგო მიმართულებებს, ამიტომაც მათი შესწავლაც უნდა მოხდეს ცალ-ცალკე. სამუშაოთი დაკმაყოფილების ფორმირებაზე მოქმედებს ფაქტორთა გარკვეული ჯგუფი ანუ "მოტივატორები", ხოლო მის შესუსტებაზე კი სხვები, "პიგიენურები". მენჯერთა საქმიანობაში მოცემული თეორიის პოპულარობისა და ფართოდ გამოყენების მიუხედავად, რიგ მეცნიერებში თვით კონცეფცია იწვევს ეჭვს მათი კვლევის ურთიერთსაწინააღმდეგო მონაცემების გამო. მაგრამ, როგორც დიაგნოსტიკური ინსტრუმენტი, მეთოდის გვაძლევს შედეგებს, რომლებითაც თანამედროვე ხელმძღვანელები კმაყოფილნი არიან, რაზედაც კარგად შეტყვევებს ინტერნეტ-სივცეში არსებული დადებითი გამოხმაურებები.

პრაქტიკაში ხშირად გამოიყენება მეთოდის მოდიფიკაციური და ადაპტირებული ვარიანტები (მეთოდი ვ. რ. კელიხისა და უ.ლ. სტანჩენკოს). როგორც ე. კუპრიანოვი მიუთითებს, მოტივაციისა და შრომითი დაკმაყოფილების განმსახვრეველ ფაქტორთა ნაკრები მართალია ემთხვევა ერთმანეთს, მაგრამ არა იდენტურია. ეს ასპექტები აზრობრივადაც განსხვავებულია: არსებობს ხელმძღვანელური მოტივაციის ფაქტორები - პირველ რიგში ფინანსური, ამასთან საქმიანობიდან კმაყოფილება შეიძლება განპირობებული იყოს სხვა გარემოებებითაც.

საკადრო სამსახურების მუშაკების მოტივაციის შეფასების კიდევ ერთ ინსტრუმენტს წარმოადგენს შ.რიჩისა და პ. მარტინის "მოტივაციური პროფილის" მეთოდის, რომელიც პრაქტიკულად იოლი გამოსაყენებელია. ავტორთა აზრით, აღნიშნული მეთოდის საშუალებას გვაძლევს წარმოადგინოთ ვიქონიოთ ინდივიდის მოტივაციის სტრუქტურაში ყოველი მოთხოვნილების ფასეულობაზე. ტესტი სრულდება ბლანკზე, რომლის შევსება მოითხოვს დაახლოებით 40 წუთს. ამ ტესტით ვლინდება შრომითი მოტივაციის შემდეგი ფაქტორები:

1. **ხელფასი და მატერიალური წახალისება** ანუ სურვილი, გექონდეს სამუშაო, მაღალი სარგებლიანობით და დამატებითი შეღავათებით. აღნიშნული მოთხოვნილება შეიძლება იცვლებოდეს რესპოდენტის დროისა და ცხოვრებისეული სიტუაციისაგან დამოკიდებულებით;
2. **სამუშაოს ფიზიკური პირობები.** სურვილი, იმუშაო კარგ პირობებსა და კომფორტულ გარემოში;
3. **საქმიანობის სტრუქტურისა.** მოთხოვნილება, მიიღო უკუკავშირი, ინფორმაცია, რომელიც საშუალებას მოგცემს იმსჯელო შედეგებზე, ასევე შეამცირო განუსაზღვრელობა და დაამყარო ზუსტი წესები სამუშაოზე (სტრუქტურისა და შფოთის ინდიკატორი);
4. **სოციალური კონტაქტები.** სოციალური კონტაქტების საჭიროება, ადამიანთა ფართო წრესთან ურთიერთობა, ნდობის მსუბუქი ხარისხი, სხვა ადამიანებთან მუშაობა;
5. **ურთიერთდამოკიდებულება.** მოთხოვნილება, დაამყარო და შეინარჩუნო გრძელვადიანი კონტაქტები ადამიანთა არც თუ ისე დიდ ჯგუფებთან, ურთიერთნდობისა და ახლო ურთიერთობების მნიშვნელოვანი ხარისხით;

6. **აღიარება.** მოთხოვნილება, სხვათა მხრიდან აღიარების მოპოვებისა. სურვილი, გრძობა-დე საკუთარ მნიშვნელობას. მისწრაფება, დაამყარო კარგი სოციალური ურთიერთდამოკიდებულება იმისათვის, რომ გარშემო მყოფები უფასებდნენ ინდივიდებს მიღწევებს, დამსახურებებსა და წარმატებებს;

7. **მიღწევებისაკენ სწრაფვა.** ღრმა შინაგანი მოთხოვნილება დაისახო გაბედული მიზნები და მიაღწიო მათ. დაუკმაყოფილებლობის შეგრძობება, თუ არაფრისაკენ მისწრაფი. მიღწევების მუდმივად სტიმულირება, თვითმოტივაციის უნარი;

8. **ძალაუფლება და გავლენა.** სურვილი, გავლენა იქონიო გარშემომყოფებზე, უხელმძღვანელო და კონკურენცია გაუწიო მათ;

9. **მრავალფეროვნება.** მოთხოვნილება, მუდმივ ცვლილებებსა და სტიმულაციაში. მისწრაფება თავი აარიდო რუტინას, მზადყოფნა შეუცნობელისა და სიახლეებისადმი.

10. **შემოქმედება.** იყო კრეატიული, მოაზროვნე, მკვლევარი, ანალიზის უნარის მქონე, ახალი იდეებისადმი მსწრაფი მომუშავე;

11. **თვითგანვითარება.** პიროვნული ზრდისა და განვითარების აუცილებლობა;

12. **საინტერესო და სასარგებლო სამუშაო.** მოთხოვნილება, თავს გრძობდე საჭიროდ საინტერესო, საზოგადოებრივად სასარგებლო საქმეში.

მოტივაციური პროფილი მისი ავტორების შ.რიჩისა და პ. მარტინის მიხედვით, ატარებს "ჭეშმარიტად ინტერნაციონალურ ხასიათს... ინდივიდუალური განსხვავება ადამიანებს შორის მათი ადგილსამყოფელისა და საქმიანობის სფეროს განურჩევლობის მიუხედავად, შეიძლება გაცილებით მეტი იყოს ეროვნულობის ან საცხოვრებელი ადგილის ან სამუშაო ჯგუფების საზღვრებში, ვიდრე განსხვავება სხვა ფაქტორების მიხედვით".

შრომითი მოტივაციის დიაგნოსტიკის ერთ-ერთ ორიგინალურ მეთოდს გვთავაზობს ი. ვ. კოკურიჩა [2, გვ. 56]. მას საფუძვლად უდევს შეხედულება ორ ძირითად აზრობრივ ორიენტაციაზე: **პროცესუალური** - ნიშნავს, რომ ადამიანის აქტივობა მოქცეულია (შეხედულებია) საქმიანობის მოცემულ ჩარჩოში და **შედეგობრივი** - აქტივობის უფრო მაღალი დონე, სწორედ ის აიძულებს ადამიანს გამოვიდეს მისთვის დაწესებული, მითითებული სამუშაოს ჩარჩოებიდან. არსებობს მეთოდის საბლანკო და კომპიუტერული ვერსია. რესპოდენტს სთავაზობენ მათგან იმას, რომელიც მისთვის უფრო მოსახერხებელია. კითხვარში მოცემულია მტკიცებულებების 108 წყვილი, რომლებიც ახასიათებს ინდივიდის დამოკიდებულებას ფულის, კოლექტივისა და შრომის მიმართ. ავტორი იყენებს 6 მოტივს, რომელთაგან თითოეული დამოკიდებულია აზრობრივ ორიენტაციაზე: გარდამქმნელი, კომუნიკაციური, უტილიტარულ-პრაგმატული, კოპერატიული, კონკურენტული, ასევე მიღწევის მოტივი. კითხვარის მაღალ ინფორმაციულობიდან გამომდინარე შეიძლება მისი გამოყენებისას წარმოიშვას ზოგიერთი სირთულე. კერძოდ, კომპიუტერული გამოკითხვა მოითხოვს დაახლოებით 1 საათს, ხოლო მონაცემების ინტერპრეტაცია დიაგნოსტიკის ჩატარების მაღალ კვალიფიკაციას.

პროფესიული საქმიანობის მოტივაციის შესასწავლად შეიძლება გამოყენებულ იქნას კეტელინ ზამვირის მიერ წარმოდგენილი მეთოდიკა, რომლითაც განისაზღვრება მოტივაციური კომპლექსი, სამი ძირითადი-შინაგანი მოტივაციის, გარეგანი დადებითი და გარეგანი უარყოფითი მოტივაციის-შემადგენლით. არსებობს მეთოდის საბლანკო და კომპიუტერული ვერსია. ყველაზე საუკეთესო, ოპტიმალურ მოტივაციურ კომპლექსად ითვლება მოტივაციის შემადგენლების შეთანაწყობის ორი ძირითადი ტიპი:

1. შინაგანი მოტივაცია > შინაგანი დადებითი მოტივაციაზე > შინაგანი უარყოფითი მოტივაცია;

2. შინაგანი მოტივაცია = შინაგანი დადებითი მოტივაცია > შინაგან უარყოფით მოტივაციაზე.

უარეს მოტივაციურ კომპლექსს წარმოადგენს შინაგანი უარყოფითი მოტივაცია > შინაგან დადებით მოტივაციაზე > შინაგან მოტივაციაზე.

ამ კომპლექსებს შორის არსებობს სხვა შუალედური მოტივაციური კომპლექსებიც, მათი ეფექტურობის თვალსაზრისიდან გამომდინარე. გასათვალისწინებელია არა მარტო მოტივაციური კომპლექსის ტიპი, არამედ ისიც, თუ რამდენად აღემატება მოტივაციის ერთი ტიპი მეორეს გამომსახველობის ხარისხით.

თუ მოტივაციური კომპლექსი არასასურველია, უნდა დაფიქრდეთ, რას უკავშირდება ეს და ვეძიოთ შინაგანი მოტივაციის რეზერვები სამუშაოში.

ამრიგად, თანამედროვე მენეჯერთა განკარგულებაში არსებობს მეთოდოლოგია მთელი რიგი, რომელიც საშუალებას აძლევს მათ მოახდინონ დაქირავებული მუშაკებისა და შესარჩევი კანდიდატების შრომითი მოტივაციის დიაგნოსტიკა კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე. ამგვარი კითხვარების რაოდენობა შეზღუდულია, მაგრამ თანამედროვე მეთოდოლოგიის დონე საშუალებას გვაძლევს წარმატებით გამოვიყენოთ ისინი HR სპეციალისტების პრაქტიკულ საქმიანობაში, რაც წარმოადგენს სწორი, გამართული საკადრო პოლიტიკის აუცილებელ ელემენტს ნებისმიერ პროგრესულ ორგანიზაციაში. იგი საშუალებას გვაძლევს შევინარჩუნოთ თანამშრომელთა შორის მოტივაციის მაღალი დონე, მათ ქცევაზე თანამედროვე კორექტირებისა და ზემოქმედების მეთოდების სრულყოფის გზებით. თუმცა, იმისათვის, რომ ავირჩიოთ პერსონალის მოტივაციის დიაგნოსტიკის შესაფერისი მეთოდი, კარგად უნდა ჩავწვდეთ თითოეული მეთოდის არსს, მის შესაძლებლობებს, მიღებული შედეგების ხასიათსა და განსაკუთრებულობებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Герчиков В. И., Типологическая концепция трудовой мотивации // Мотивация и оплата труда. 2005. № 3.
2. Кокурина И. Г., Методика изучения трудовой мотивации. Учебно-методическое пособие М., 1990.

ელიზბარ ბარბაქაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

მმართველობითი გადაწყვეტილება, როგორც ორგანიზაციული მენეჯმენტის ეფექტური აქტი

ანოტაცია

მენეჯმენტის სისტემაში მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავების პრობლემა ფუნდამენტურ ხასიათს ატარებს. ფაქტობრივად არ არსებობს ისეთი მმართველობითი გადაწყვეტილება, რომელიც გავლენას არ ახდენდეს ორგანიზაციის მენეჯმენტზე. ყველა გადაწყვეტილება, მეტ-ნაკლები დოზით, ხასიათდება სამი ყველაზე მნიშვნელოვანი მახველებით: მიზანი; ალტერნატივები და მოტივი. კერძოდ, თუ არ არის მკვეთრად ჩამოყალიბებული მიზანი, ასეთი არჩევანი არ შეიძლება განვიხილოდ როგორც გადაწყვეტილება; თუ არაა ალტერნატივა, არჩევანიც არ არსებობს და შესაძლებელია - როგორც წესი, ყოველი გადაწყვეტილების მიღების ფორმირება ხდება სხვადასხვა მოტივების დაპირისპირება-შეფასების შედეგად. მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავების თეორიაში, სხვადასხვა მეცნიერი გადაწყვეტილების შემუშავების სხვადასხვა მეთოდებს გვთავაზობს. თუმცა, ჩვენი აზრით, ყველა მათგანი, მეტ-ნაკლები დოზით, სამ ძირითადი მეთოდში აისახება. ესენია: ინტუიცია, განსჯა და რაციონალური გადაწყვეტილება. თუ ინტუიცია ეყრდნობა მხოლოდ საკუთარ შეგრძნებას, განსჯაზე დაფუძნებულ გადაწყვეტილებას საფუძვლად უდევს ცოდნა და წარსულის გააზრებული გამოცდილება. ხოლო, რაციონალური გადაწყვეტილება, ინტუიციისა და განსჯის გარდა მოიცავს არსებული სიტუაციის ანალიზსა და მის ეკონომიკურ დასაბუთებას, რომელიც ამყარებს გადაწყვეტილების საიმედოობას.

საკვანძო სიტყვები: წარმატებული მმართველობითი აზროვნება; მიზანი, ალტერნატივი და მოტივი; ინტუიცია, განსჯა და რაციონალური გადაწყვეტილება; ალტერნატივათა იდენტიფიცირება; შესაძლო და ოპტიმალური ალტერნატივა; გადაწყვეტილებების საიმედოობა.

მენეჯმენტის სისტემაში მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავების პრობლემა ფუნდამენტურ ხასიათს ატარებს. მტკიცებას არ საჭიროებს, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ოპტიმალური მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღებასა და რეალიზაციას ორგანიზაციის საქმიანობის წარმატებაში. ფაქტია ასევე, რომ მართებული მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავებას მენეჯერის სწორი აზროვნება სჭირდება. კერძოდ, წარმატებული მმართველობითი აზროვნება ფასდება მისი სიღრმით, მოცულობით, მოქნილობითა და სისწრაფით. აზროვნების სიღრმემ უნდა დაგვანახოს გარემო პირობებში მოქმედ ფაქტორთა მიზეზ-შედეგობრივი კავშირები; აზროვნების სიღრმე განსაზღვრავს მენეჯერის უნარს სრულად დაინახოს არსებული პრობლემა და არა მხოლოდ მისი რაღაც ცალკეული გამოვლინება; აზროვნების მოქნილობა ვლინდება მენეჯერის უნარში უარი თქვას სტერეოტიპებზე და მოძებნოს ორიგინალური გადაწყვეტილება. აზროვნების სისწრაფე - ეს არის მინიმალური დროის დანაკარგი პრობლემის ანალიზის დასაწყისიდან გადაწყვეტილების შემუშავებამდე. შესაბამისად, ვინც დგას მმართველობითი გადაწყვეტილების სათავეებთან, მისი ეს მახასიათებლები

მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ორგანიზაციული საქმიანობის ეფექტიანობას.

ყველა გადაწყვეტილება, მეტ-ნაკლები დოზით, ხასიათდება სამი მნიშვნელოვანი მაჩვენებლებით. ესენია: მიზანი; ალტერნატივები და მოტივი. კერძოდ, თუ არ არის მკვეთრად ჩამოყალიბებული მიზანი, ასეთი არჩევანი არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც გადაწყვეტილება; თუ არაა ალტერნატივა, არჩევანიც არ არსებობს და მაშასადამე შეუძლებელია მართებული გადაწყვეტილების შემუშავება; და მესამე - როგორც წესი, ყოველი გადაწყვეტილების მიღების ფორმირება ხდება სხვადასხვა მოტივების დაპირისპირება-შეფასების შედეგად.

მოკლედ თითოეული მათგანის შესახებ:

მიზანი. მიზნების სწორი დასახვა ორგანიზაციის პროგრესის უცილობელი წინაპირობაა. როგორც მენეჯმენტის დარგის უდიდესი თეორეტიკოსი პიტერ დრუკერი აღნიშნავს - „მართვა უნდა იწყებოდეს მიზნების შემუშავებით და მერე გადადიოდეს იგი ფუნქციების, ურთიერთმოქმედების სისტემისა და პროცესების ფორმირებაზე“ [4, გვ. 55]. მიზნის სწორი განსაზღვრის ესოდენ დიდი მნიშვნელობა დაკავშირებულია იმასთან, რომ მიზანი არის ყველა საქმიანობის დაგეგმვის პროცესის ამოსავალი მომენტი და სწორედ ის განსაზღვრავს ორგანიზაციის ეფექტურობის ზრდის საშუალებებს. შესაბამისად, მენეჯერთა სტრატეგიული ხედვა და მათი წარმატება ფასდება სწორედ ისეთი მიზნების დასახვით, თუ რამდენად კონკრეტული, დროში გათვლილი და რეალურ შედეგზეა ორიენტირებული [3, გვ. 18].

ყველა მიზნის ფორმირების საფუძველია ლიკვიდირებულ იქნას ან შემცირდეს მაინც განსხვავება ორგანიზაციის რეალურსა და სასურველ მდგომარეობას შორის. სწორედ ეს „სხვაობა“ ქმნის პრობლემას, რომლის შეუმჩნეველობამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზარალი მოუტანოს ორგანიზაციას. ამიტომ, პრობლემისა და მისი გადაწყვეტის შესაძლებლობების დროული აღმოჩენა მეტად აქტუალური საკითხია მენეჯერის საქმიანობაში.

ალტერნატივები. ალტერნატივების განსაზღვრა მნიშვნელოვანი ფაქტორია პრობლემის გადაწყვეტაში. მენეჯერმა რომელიც იღებს გადაწყვეტილებას, უნდა განსაზღვროს ყველა არსებული ვარიანტი, რომელთა გამოყენებაც შეიძლება პრობლემის გადაწყვეტის პროცესში. ხოლო, ვარიანტების განსაზღვრის შემდეგ მენეჯერმა კრიტიკულად უნდა გაანალიზოს ყველა სამოქმედო გზა, მათი უპირატესობა და ნაკლი.

მოტივი. მმართველობითი მოტივი ეს არის მენეჯერის შინაგანი სურვილი ზემოქმედება მოახდინოს დაქვემდებარებულებზე, რათა მათი ძალისხმევა შექმნილი პრობლემის გადასაჭრელად წარმართოს. თუმცა, ასეთ შინაგან მოთხოვნილებებთან ერთად საჭიროა მენეჯერს ჰქონდეს სტრატეგიული აზროვნებისა და გადაწყვეტილების ორგანიზატორული უზრუნველყოფის უნარი. მენეჯერის მოთხოვნილებებისა და აღნიშნული უნარების საფუძველზე ფორმირდება მისი ინდივიდუალური მოქმედების კონცეფცია, როგორც ორგანიზაციული პრობლემების აღქმისა და გააზრების მეთოდი.

მმართველობითი გადაწყვეტილებების ასეთი მნიშვნელოვანი შეფასება გამომდინარეობს იქედანაც, რომ ფაქტობრივად არ არსებობს ისეთი მმართველობითი გადაწყვეტილება, რომელიც გავლენას არ ახდენდეს მენეჯმენტის ფუნქციებზე და პირიქით - მენეჯერული საქმიანობის ყველა მაჩვენებლები მჭიდროდაა დაკავშირებული მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებთან. მეტიც, მმართველობითი ქცევა საფუძველშივე შეიძლება იყოს ახსნილი სწორედ მმართველობითი გადაწყვეტილების კონტექსტში, რადგან მენეჯმენტის არსი ვლინდება მი-

ღებული გადაწყვეტილებების წარმატებაში.

მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავების თეორიაში, სხვადასხვა მეცნიერი მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავების განსხვავებულ მეთოდებს გვთავაზობს. ჩვენი აზრით, ყველა მათგანი, მეტ-ნაკლებად სამ ძირითადი მეთოდში აისახება: ინტუიცია, განსჯა და რაციონალური გადაწყვეტილება [1, გვ. 66; 4, გვ. 146].

ინტუიციური გადაწყვეტილების შემუშავებისას მენეჯერი ძირითადად ეყრდნობა საკუთარ შეგრძნებას, რასაც ადამიანის "მეექვსე გრძნობას" უწოდებენ. მიუხედავად იმისა, რომ ინტუიცია საკმაოდ ხშირად მართლდება გამოცდილების შექმნასთან ერთად, მენეჯერი, რომელიც ორიენტაციას იღებს მხოლოდ ინტუიციაზე, ხდება შემთხვევითობის ტყვე და სტატისტიკის თვალთახედვით მისი შანსი სწორ არჩევანზე არც თუ ისე მაღალია.

განსჯაზე დაფუძნებული გადაწყვეტილება მოიცავს ინტუიციურ გადაწყვეტილებას, მაგრამ ინტუიციური გადაწყვეტილებისაგან განსხვავებით, მას საფუძვლად უდევს ასევე ცოდნა და წარსულის გაახრებული გამოცდილება. მათი გათვალისწინებით და დღევანდელი ინტუიციური შეგრძნებით აირჩევა ის ვარიანტი, რომელმაც წარმატება უნდა მოუტანოს ორგანიზაციას. ბუნებრივია, გადაწყვეტილების მიღების აღნიშნული მეთოდი ინტუიციურ გადაწყვეტილებასთან შედარებით უფრო საიმედოა, თუმცა მისი საიმედოობა ბოლომდე მაინც არ არის დაცული. საქმე იმაშია, რომ განსჯაზე დამყარებული გადაწყვეტილების მიღებისას მენეჯერი ღებულობს მხოლოდ ადრე მიღებული გადაწყვეტილების მსგავს გადაწყვეტილებას. მარტივად რომ ვთქვად, მენეჯერი ირჩევს იმ ალტერნატივას, რომელსაც წარმატება ჰქონდა წარსულში. ეს განსაკუთრებით კარგად ჩანს უნიკალურ და რთულ სიტუაციებში. აგრეთვე, ისეთ სიტუაციებში, რომლებიც ახალია ორგანიზაციისათვის. ანუ, თუ ახალ პირობებში მენეჯერი დაეყრდნობა მხოლოდ ინტუიციას, ცოდნასა და გამოცდილებას, მან შეიძლება მიიღოს არასწორი გადაწყვეტილება და ხელიდან გაუშვას უფრო ეფექტიანი ალტერნატივა.

რაციონალური გადაწყვეტილება აერთიანებს განსჯაზე დაფუძნებულ გადაწყვეტილებებს და ამიტომ, ბუნებრივია, მოიცავს ინტუიციურ გადაწყვეტილებასაც. რაციონალური გადაწყვეტილება მათგან განსხვავდება იმით, რომ ამავე დროს, ეყრდნობა არსებული სიტუაციის ეკონომიკურ ანალიზსა და მის დასაბუთებას, რომელიც ამყარებს გადაწყვეტილების საიმედოობას.

ფაქტია, რომ თანამედროვე პირობებში, გადაწყვეტილების შემუშავება საკმაოდ რთულია, რადგან სისტემურად იცვლება გარემოს გარე და შიგა პარამეტრები. გადაწყვეტილებათა მიღების ინტენსიურობის ზრდა განპირობებულია იმით, რომ ორგანიზაციები, როგორც ღია სისტემა, იძულებული არიან უზრუნველყონ გარემო ფაქტორების სწრაფი ცვლილებების მიმართ იდეალური ადაპტაცია, რომელსაც იგი აღიქვამს უკუკავშირის მეშვეობით და რომელიც გვიჩვენებს მართვის ობიექტის პარამეტრების მიზნებიდან გადახრას, რაც ორგანიზაციათა მენეჯმენტის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წინააღმდეგობას წარმოადგენს. პრობლემა იმაშია, რომ ორგანიზაციის მართვის პროცესში ხშირად იქმნება მიზნებისა და სიტუაციების წინააღმდეგობა, რომლის სწორი გადაწყვეტა განსაზღვრავს მენეჯერის სამოქმედო კურსის შეცვლის აუცილებლობას სასურველი მიზნის მისაღწევად.

ზოგადად, გადაწყვეტილების შემუშავება ნიშნავს გაანალიზებულ იქნას მიზნის მიღწევის ყველა შესაძლო ალტერნატივა; მოხდეს მათი იდენტიფიცირება მართვის სისტემის ფუნქციონირების სასურველ მდგომარეობასთან მიმართებაში; ჩამოაყალიბოს ყველა კონკრეტული

ქმედება ცალკეული გადახრების (პრობლემების) აღმოფხვრის უზრუნველსაყოფად, რომლის საფუძველზე უნდა შეიქმნას თანმიმდევრული, სრული სამოქმედო გეგმა დასახული მიზნის მისაღწევად. ანუ შეიქმნას გეგმა, რომელიც სრულად ასახავს ორგანიზაციის რეაქციას მის შიგა და გარე გამაღიზიანებელზე.

ალტერნატივას, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, უწოდებენ მოქმედებათა გზებს, მიზნის მისაღწევ სტრატეგიას. მმართველობითი ქმედებები კი - ეს არის რესურსების გამოყენების გზები. ვინაიდან რესურსები შეზღუდულია, ყოველი ალტერნატივა შეიძლება შევაფასოთ, ერთის მხრივ, რესურსების ხარჯის ოდენობით, ხოლო მეორეს მხრივ, მოსალოდნელი შედეგებით. გასათვალისწინებელია ასევე - მიზნის მიღწევის ალბათობაც. ამასთან, როგორც რესურსების ხარჯი, ასევე მიზნის მიღწევის ალბათობა და სასურველი შედეგი პროგნოზირებადი მახასიათებლებია. შესაბამისად, თუ ზოგადად, გადაწყვეტილების მიღება - ეს არის ისეთი ალტერნატივების შერჩევა, რომელიც სრულად ითვალისწინებს დასაშვებ შეზღუდვებს (მათ შორის, ყველა ის ალტერნატივა, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იქნას არსებული შეზღუდვების ფარგლებში) ეწოდება შესაძლო (დასაშვები) ალტერნატივები. მათ შორის კი - იმ ალტერნატივას, რომელიც აღწევს სასურველი კრიტერიუმის ექსტრემუმს, უწოდებენ ოპტიმალურ ალტერნატივას.

ამრიგად, მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესი ყოველთვის დამოკიდებულია შემოქმედებით აზროვნებასთან, რის გამოც მენეჯერს მოეთხოვება თავისი საქმის ღრმა ცოდნა და მიღებულ მმართველობით გადაწყვეტილებათა მაღალი მეცნიერულ-პრაქტიკული დონის უზრუნველყოფა.

მმართველობით გადაწყვეტილებათა მომზადების, შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესი უშუალოდაა დაკავშირებული ორგანიზაციის მართვის, როგორც პროცესის უწყვეტობასთან, რომლითაც ყალიბდება მართვის ობიექტის საქმიანობა და სათანადო ქცევა. აღნიშნულის მიხედვით ყველა მმართველობითი გადაწყვეტილება შეიძლება განვიხილოთ როგორც კომპლექსური აქტი, რომელიც, თავის მხრივ, მოიცავს ეკონომიკურ, ორგანიზაციულ, ტექნოლოგიურ, სამართლებრივ, სოციალურ, ფსიქოლოგიურ და ინფორმაციულ ასპექტებს [4., გვ. 149].

მმართველობითი გადაწყვეტილების ეკონომიკური არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ყოველ გადაწყვეტილებას აქვს რეალური ღირებულება, ანუ მის შემუშავებასა და რეალიზაციაზე აუცილებელია ფინანსური ხარჯების გაწევა. ფუნქციური მმართველობითი გადაწყვეტილების რეალიზაციამ უნდა მოუტანოს ორგანიზაციას პირდაპირი ან/და გვერდითი შემოსავლები. არაეფექტური გადაწყვეტილება კი - მოიტანს ზარალს და შეიძლება გამოიწვიოს ორგანიზაციის ფინანსური კრიზისი.

მმართველობითი გადაწყვეტილების ორგანიზაციული არსი მდგომარეობს იმაში, რომ მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესში ჩართული უნდა იქნეს მისი ყველა რესურსი. ეს ნიშნავს, რომ უნდა მოხდეს ორგანიზაციული პერსონალის ზუსტი ფორმირება, დამუშავდეს ინსტრუქციები, თანამშრომლები აღიჭურვონ უფლებებით, განისაზღვროს მათი მოვალეობები, პასუხისმგებლობა და კონტროლის ფორმა, გამოიყოს რესურსები და საერთო ჯამში კოორდინირებული იქნეს მთელი პროცესი.

მმართველობითი გადაწყვეტილების ტექნოლოგიური არსი გამოიხატება გადაწყვეტილების შემუშავების პროცესის უზრუნველყოფის შესაძლებლობაში უახლესი ტექნიკური და ტექნოლოგიური საშუალებებით. მოძველებული, გაუმართავი ტექნოლოგია არ იძლევა ხარისხიანი

გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას.

მმართველობითი გადაწყვეტილების სამართლებრივი არსის მიხედვით მმართველობითი გადაწყვეტილება წარმოადგენს მართვის სუბიექტის ძალაუფლებრივ აქტს, რომელშიც იგი გამოსატყვევებს თავის უფლებებს დაქვემდებარებული პერსონალის ჩასართავად ორგანიზაციის მიზნების მიღწევის საქმეში. თუმცა, იგი ითვალისწინებს საკანონმდებლო აქტებისა და ორგანიზაციის შინაგანაწესის ზუსტი დაცვის აუცილებლობას. გადაწყვეტილების შემუშავების დროს ამ უკანასკნელთა დარღვევამ შეიძლება მიგვიყვანოს გადაწყვეტილების შეცვლამდე, ჯარიმებამდე, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობამდე. ამიტომ, მრავალი გადაწყვეტილება გაივლის სამართლებრივ ექსპერტიზას.

მმართველობითი გადაწყვეტილების სოციალური არსის მიხედვით მმართველობითი გადაწყვეტილება წარმოადგენს ადამიანის მიერ შექმნილ აქტს და ეხება ისევე ადამიანთა ქცევებს. მასში ჩადებულია პერსონალის მართვის ისეთი მექანიზმები, როგორცაა: ორგანიზაციული მოთხოვნები და ინტერესები, მოტივები და სტიმულები, განწყობა და ღირებულებები. სოციალური არსი უპირველეს ყოვლისა ვლინდება გადაწყვეტილების მიზანში, რომელიც მარტივად ნიშნავს - „ყველაფერი ადამიანის კეთილდღეობისთვის!“

მმართველობითი გადაწყვეტილების ფსიქოლოგიური არსის თვალსაზრისით მმართველობითი გადაწყვეტილება წარმოადგენს ადამიანის შემოქმედებით საქმიანობას. იგი უშუალოდ არის დაკავშირებული ადამიანის ცოდნასა და გამოცდილებასთან და იყენებს მას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

მმართველობითი გადაწყვეტილების ინფორმაციული არსის თვალსაზრისით მმართველობითი გადაწყვეტილება არის ინფორმაციის დამუშავების შედეგი, რომლის დროსაც ხორციელდება შესაძლო ვარიანტებს შორის ისეთის შერჩევა, რომელიც მენეჯერის აზრით, ყველაზე ახლოსაა ოპტიმალურთან. უფრო მეტიც, ყველა მმართველობით გადაწყვეტილება თავისი არსით ინფორმაციის შეგროვების, გადამუშავებისა და გადაცემის პროცესია.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ მმართველობითი გადაწყვეტილების შემუშავებისა და რეალიზაციის ხარისხი უშუალო გავლენას ახდენს მართვის ეფექტიანობაზე და მთლიანად ორგანიზაციის საქმიანობის შედეგებზე. ბუნებრივია, ყველა გადაწყვეტილებას აქვს დადებითი და უარყოფითი ასპექტები (ეკონომიკური, ორგანიზაციული, ტექნოლოგიური, სამართლებრივი, სოციალური, ფსიქოლოგიური და ინფორმაციული). ამიტომ, მისი შემუშავების დროს კარგად უნდა გაანალიზდეს მოსალოდნელი შედეგები და გამოინახოს ისეთი კომპრომისული ვარიანტი, რომლის მიხედვითაც ორგანიზაციის სამოქმედო პარამეტრები მიუახლოვდება სასურველს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. შუბლაძე გ., მდებრიშვილი ბ., წიწკოლაური ფ. მენეჯმენტის საფუძვლები. თბილისი, „უნივერსალი“, 2008 წ. - 487 გვ.
2. ჯულაყიძე ე. სტრატეგიული მენეჯმენტი, ქუთაისი, აწსუ, 2011. - 165 გვ.
3. ჯულაყიძე ე. მენეჯმენტის საფუძვლები, ქუთაისი. „ხანძთა“, 2013. - 364 გვ.
4. Питер Ф. Друкер, Задачи менеджмента в XXI веке. Учебное пособие. М, 2007. <http://www.koob.ru/drucker peter/>

ხათუნა შალამბერიძე

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის და აკაკი წერეთლის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

**დისტანციური მომსახურების განვითარების
პერსპექტივები საქართველოში**

ანოტაცია

თანამედროვე საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების მეშვეობით კლიენტებისთვის დისტანციური საბანკო მომსახურების მიწოდება არც თუ იშვიათი მოვლენაა. საქართველოში დღესდღეობით არსებული კომერციული ბანკისგან, ამა თუ იმ სახის დისტანციური სერვისის უმრავლესობას აქვს დანერგილი. უმეტეს ბანკებში ყველაზე უფრო გავრცელებული მომსახურებაა ბანკი-კლიენტი და ინტერნეტ ბანკინგი. ბანკი-კლიენტის სისტემა წარმოადგენს სპეციალურ კომპიუტერულ პროგრამას, რომლის ინსტალაცია ხდება კლიენტის პერსონალურ კომპიუტერზე და სპეციალური პაროლის-გასაღების მეშვეობით აძლევს მას შესაძლებლობას საკუთარი კომპიუტერიდან შეასრულოს გარკვეული სახის საბანკო ოპერაციები, ასევე აკონტროლოს და მართოს თავისი ანგარიშები.

ინტერნეტ-ბანკინგისგან ეს სისტემა განსხვავდება იმით, რომ ბანკი-კლიენტის მომსახურებით სარგებლობა შესაძლებელია მხოლოდ იმ კომპიუტერიდან, რომელშიც დაინსტალირებული არის სპეციალური პროგრამა. მსგავსი მიდგომა შესაძლებლობას იძლევა, ერთი მხრივ, თავიდან ავიცილოთ ბიუროკრატიული შეფერხებები, რაც არცთუ იშვიათად გვხვდება ბანკში, ხოლო მეორე მხრივ, სრულად გამოვიყენოთ ბანკის მომსახურებათა მთელი სპექტრის უპირატესობები. აღნიშნული მომსახურებების მეშვეობით შესაძლებელია სხვადასხვა საბანკო ოპერაციის ჩატარება ოფისიდან გაუსვლელად განახორციელოთ.

საკვანძო სიტყვები: დისტანციური საბანკო სერვისი, ძირითადი ნოვაციური პროდუქტები - ბანკი-კლიენტი, ინტერნეტ ბანკინგი, ტელეფონ-ბანკი, მობაილ-ბანკი, ინოვაციური ინვესტიცია.

ქვეყანაში ფუნქციონირებადი კომერციული ბანკებისგან, ამა თუ იმ სახის დისტანციური სერვისი ფართოდ არის დანერგილი. რომელთაგან ყველაზე უფრო გავრცელებული მომსახურებაა ბანკი-კლიენტი და ინტერნეტ ბანკინგი. ბანკი-კლიენტის სისტემა წარმოადგენს სპეციალურ კომპიუტერულ პროგრამას, რომლის ინსტალაცია ხდება კლიენტის პერსონალურ კომპიუტერზე და სპეციალური პაროლის-გასაღების მეშვეობით აძლევს მას შესაძლებლობას საკუთარი კომპიუტერიდან შეასრულოს გარკვეული სახის საბანკო ოპერაციები, ასევე აკონტროლოს და მართოს თავისი ანგარიშები.

ინტერნეტ-ბანკინგისგან ეს სისტემა განსხვავდება იმით, რომ ბანკი-კლიენტის მომსახურებით სარგებლობა შესაძლებელია მხოლოდ იმ კომპიუტერიდან, რომელშიც დაინსტალირებული არის სპეციალური პროგრამა. სისტემა «ბანკი-კლიენტის» მეშვეობით შესაძლებელია სხვადასხვა საბანკო ოპერაციის განხორციელება შეგიძლიათ ოფისიდან გაუსვლელად განახორციელოთ: საგადახდო დოკუმენტების თავმოყრა და გაგზავნა; ვალუტის ყიდვა, გაყიდვა და კონვერსია; სხვა

გადამხდელებისგან მიღებული საგადახდო დოკუმენტების მიღება, დაბეჭდვა; ოპერატიული ინფორმაციის მიღება მიმდინარე ანგარიშებზე არსებულ ნაშთთან დაკავშირებით; საგადახდო დოკუმენტების გატარების კონტროლი; საგადახდო დოკუმენტების ბაზის წარმოება; ამასთან, სისტემის საშუალებით შესაძლებელია რამდენიმე ორგანიზაციის ბაზისა და თითოეული ორგანიზაციისთვის რამდენიმე ანგარიშის წარმოება; ამონაწერების ფორმირება და დაბეჭდვა; ანგარიშების ფორმირება და სხვ.

საქართველოში დისტანციური მომსახურების დანერგვა პირდაპირ კავშირშია საბაზრო ეკონომიკასთან, რომელიც სულ უფრო იხვეწება და ვითარდება, გაზრდილ მოთხოვნებს უწყნებს საბანკო სისტემას, როგორც მის ერთ-ერთ რთულ და მგრძობიარე სფეროს. ასეთ პირობებში ბანკები იძულებულნი არიან ჩაატარონ კლიენტების უფრო ფართო ჯგუფების კვლევა და დანერგონ მომხმარებლის სურვილებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით, ახალი საბანკო პროდუქტები. ბაზარზე რეალიზებული ახალი საბანკო პროდუქტები და ტექნოლოგიები წარმოადგენს ინოვაციას, ხოლო მათ დანერგვაზე გაწეული ხარჯები – "ინოვაციურ ინვესტიციას". საბანკო ინოვაცია მოიცავს: ახალ საბანკო პროდუქტს, რომელიც საერთოდ პირველად გამოჩნდა საფინანსო ბაზარზე; მოცემული ქვეყნისათვის ახალ სახდვარგარეთულ საბანკო პროდუქტს; ახალ ფინანსურ ოპერაციებს.

დღეისთვის შეიძლება გამოვეყოთ დისტანციური საბანკო მომსახურების სისტემების სამი ყველაზე გავრცელებული სახეობა:

ტრადიციული სისტემები „კლიენტი-ბანკი“, რომელიც იყენებს პირდაპირ კავშირს ბანკთან მოდემით და ითვალისწინებს კლიენტის კომპიუტერზე სპეციალური პროგრამული უზრუნველყოფის დაყენებას; სისტემები „ტელებანკი“ (სატელეფონო ბანკინგი) – საგადასახდლო და საინფორმაციო საბანკო მომსახურება ტელეფონით/ფაქსით, კომპიუტერული ტელეფონის გამოყენებით; ინტერნეტ-ბანკინგი – საბანკო მომსახურებათა გაწევის სისტემები ინტერნეტის საშუალებით, რომლითაც კლიენტს შეუძლია იმუშაოს თავის საბანკო ანგარიშთან ნებისმიერი ინტერნეტის ქსელში ჩართული კომპიუტერიდან.

საბანკო ნოვაციების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სახეობაა ელექტრონული კომერციის საბანკო მომსახურება. ელექტრონულ კომერციად, ფართო გაგებით, გულისხმობენ ბიზნესის სხვადასხვა სახეობას ინტერნეტ-მომსახურებათა ჩათვლით (საიტების შემუშავება, პროვაიდერული მომსახურება და ა.შ.), ხოლო ვიწრო გაგებით, ელექტრონულ კომერციაში იგულისხმება საქონლისა და მომსახურებათა გაყიდვა ინტერნეტით. ელექტრონული კომერციის საბანკო მომსახურება ვიწრო გაგებით არის მყიდველსა და გამყიდველს შორის უნაღდო ანგარიშსწორება.

ინტერნეტ-ბიზნესის საყოველთაოდ მიღებული ორი ძირითადი მოდელი არსებობს: B2B და B2C. მოდელი B2B (Business – to – Business) – ეს არის ურთიერთობები კომპანიებსა და მიმწოდებლებს, მწარმოებლებსა და მყიდველებს შორის. მოდელი B2C (Business – to – Customer) კი გულისხმობს მომსახურებისა და საქონლის გაყიდვას საბოლოო მომხმარებლებზე. წამყვანი კონსალტინგური კომპანიების გამოკვლევათა თანახმად, მოდელი B2B სწრაფად ვითარდება. რაც შეეხება B2C მოდელს, იგი დიდი ხანია წარმატებით მუშაობს ონლაინურ ბაზარზე და მის ერთ-ერთ ყველაზე გავრცელებულ ფორმას ინტერნეტ მაღაზია წარმოადგენს.

გასათვალისწინებელია, რომ შენაძენთა ნახევარზე მეტი ინტერნეტში უახლოეს დროში გადახდილი იქნება ციფრული ფულის დახმარებით, რომელიც წარმოადგენს ჩანაწერებს ანგარიშებზე ელექტრონულ საგადასახდლო სისტემებში. დღეისათვის ციფრული ფული (WEB-

MONEY) შეიძლება გამოვიმუშავოთ, დაეხარჯოთ ინტერნეტ მაღაზიებში, გადავრიცხოთ სხვა პირების ანგარიშებზე, ასევე მოვხსნათ ნაღდი სახით სპეციალურ გადამცვლელ პუნქტებში სხვადასხვა ვალუტებში.

ინტერნეტ ქსელში გადახდის მეორე გავრცელებული ინსტრუმენტი არის საბანკო ბარათები. უმსხვილესი საერთაშორისო საგადასახდელი სისტემები (VISA და MASTER CARD) აქტიურად ავითარებენ პლასტიკური ბარათებით ანგარიშსწორების საკუთარ სისტემებს ინტერნეტში.

კვლევამ აჩვენა, რომ ქართულ საბანკო სივრცეში ზემოთ განხილული საბანკო პროდუქტები ნელ-ნელა შემოიჭრა. ძირითადი ნოვაციური პროდუქტები, რაც წარმატებით დაინერგა ქართულ კომერციულ ბანკებში, არის ტელეფონ-ბანკი, ინტერნეტ-ბანკი, ბანკი-კლიენტი და მობილ-ბანკი.

ტელეფონ-ბანკის საშუალებით მომხმარებელს შეუძლია ბანკთან დაკავშირებული ნებისმიერი ტიპის ინფორმაციის მიღება: ანგარიშზე არსებული ნაშთი, ბრუნვა და განხორციელებული ოპერაციები; ვალუტის კურსები; არსებული ანაბრის ვადა, დარიცხული პროცენტებისა და თანხის სიდიდე; არსებული სესხის დაფარვის გრაფიკი; ამონაწერების მიღება; პლასტიკური ბარათის დაბლოკვა/ბლოკის მოხსნა; ბანკის ცხელ ხაზზე ინფორმაციის დაფიქსირება.

ფიზიკურ პირებს, ასევე შეუძლიათ ტელეფონით განახორციელონ ისეთი ოპერაციები, როგორცაა: საკუთარ ანგარიშებს შორის ულიმიტო გადარიცხვები (ბანკის შიგნით და ბანკის გარეთ); კომუნალური გადასახადების გადახდა; საკუთარ ანგარიშებს შორის კონვერტაცია; სესხის დაფარვა და ა.შ.

მობილ-ბანკი, როგორც მნიშვნელოვანი საბანკო პროდუქტი, შედარებით ახალია ზემოთ ჩამოთვლილ სხვა პროდუქტებთან შედარებით. იგი ბანკსა და კლიენტს შორის მობილურ ტელეფონზე დაფუძნებული ურთიერთობის ფორმაა. მობილ-ბანკი კლიენტს საშუალებას აძლევს მთელი 24 საათის განმავლობაში მიიღოს ინფორმაცია მის ანგარიშებზე არსებული მდგომარეობის შესახებ, ასევე განახორციელოს სხვადასხვა სახის ტრანზაქციები, გადაიხადოს კომუნალური და საკომუნიკაციო გადასახდელები.

მობილ-ბანკის საშუალებით კლიენტებს შეუძლიათ: შეიტყონ ინფორმაცია ანგარიშების შესახებ და მიიღონ ბანკის ამონაწერი მათ ანგარიშებზე განხორციელებული ოპერაციების თაობაზე; განახორციელონ გადარიცხვები საკუთარ ანგარიშებს შორის; გადაიხადონ კომუნალური გადასახდელები და შეავსონ მობილური ტელეფონის ბალანსი; ასევე, საჭიროების შემთხვევაში დაბლოკონ საკუთარი პლასტიკური ბარათი.

ბანკი-კლიენტი წარმოადგენს თანამედროვე კომპიუტერულ-პროგრამულ სისტემას, რომლის მეშვეობითაც კლიენტებს შეუძლიათ აწარმოონ საბანკო ოპერაციები, მართონ თავიანთი ანგარიშები ოფისიდან/სახლიდან გაუსვლელად. კერძოდ, პროგრამა "ბანკი-კლიენტი" საშუალებას იძლევა: გადავრიცხოთ ეროვნული ვალუტა საქართველოს ტერიტორიაზე და მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში; შევასრულოთ კონვერტაციის ოპერაციები; ვაწარმოოთ საბიუჯეტო გადარიცხვები; შევამოწმოთ ანგარიში, ნაშთი და ა.შ.

ინტერნეტ-ბანკი არის ელექტრონული საბანკო მომსახურება, რომელიც კომპიუტერის მეშვეობით საშუალებას იძლევა 24 საათიან რეჟიმში ოპერატიულად განხორციელდეს ყველა ზემოთ აღწერილი პროცედურა და მომსახურება. ამასთან იგი არ საჭიროებს სპეციალურ პროგრამულ უზრუნველყოფას.

ახალი პროდუქტების შეფუთვა და მათ შესახებ არასაკმარისი ინფორმირებულობა კომერციული ბანკების ერთ-ერთი დიდი ნაკლოვანებაა, რადგან ისინი აღნიშნული ნოვაციური პროდუქტების შესახებ ინფორმაციას ან არ ავრცელებენ ან ავრცელებენ, მაგრამ არასაკმარისად სრულად და მომხმარებლისათვის ნაკლებად გასაგებად. ფაქტობრივად, დღეს ბანკი-კლიენტით, ინტერნეტ-ბანკით და მობილ-ბანკით მომხმარებელთა მხოლოდ მცირე ნაწილი, ძირითადად, საქმიანი ადამიანები სარგებლობენ საზოგადოების უდიდესი ფენა უარს ამბობს ამ მომსახურების გამოყენებაზე მხოლოდ იმიტომ, რომ არ იცის რა სარგებელი მოაქვს მას ან რა უპირატესობით გამოირჩევა. შესაბამისად, მოქმედებს ჯაჭვური რეაქცია: არ არსებობს ინფორმაცია, არ არსებობს ინტერესი, არ არსებობს მოთხოვნა.

მეორე ძირითადი მიზეზი საბანკო პროდუქტებით ნაკლებ ეფექტიანად სარგებლობისა არის მოსახლეობისათვის თანამედროვე კომუნიკაციური სისტემებისადმი ხელმიუწვდომლობა. ვინაიდან საქართველოში ამ რესურსების დეფიციტია, შესაბამისად, არ არსებობს აღნიშნულ პროდუქტზე მოთხოვნაც.

ამრიგად, ქართული ბანკებისათვის სასარგებლოა შემდეგის გათვალისწინება: ახალი საბანკო პროდუქტის დანერგვამდე კარგად გაერკვნენ, რამდენად თავსებადია ის ქართველთა მენტალურ თვისებებთან; მაქსიმალურად დაიყვანონ ინფორმაცია მომხმარებელამდე და გახადონ ის გასაგები; შეეცადონ, მოიცვან მოსახლეობის ყველა ფენა, შეიმუშაონ ისეთი პროდუქტი, რომელიც მისაღები და გამოსაყენებელი იქნება ყველა სოციალური ფენისათვის; ახალი პროდუქტის შემოღებამდე კარგად მოამზადონ ამისათვის შესაფერისი ნიადაგი; უფრო აქტიურად მიიღონ ინფორმაცია უცხოეთის საბანკო ტექნოლოგიებისა და გამოგონებების შესახებ და მოახდინონ მათი ქართულ გარემოსთან ადაპტირება.

საქართველოში არსებული კომერციული ბანკები კონკურენციის დაძლევის მიზნით სულ უფრო დაბალ ტარიფებსა და უსაფრთხოების მაქსიმალურად დაცვის მექანიზმებს თავაზობს თავიანთ კლიენტებს.

მსოფლიოში ნამდვილი ბუმი ელექტრონული ანგარიშსწორების სხვადასხვა ტექნოლოგიის დანერგვის მხრივ. რაც ძირითადად, ბანკომატის ან ინტერნეტის მეშვეობით ხორციელდება. მაგრამ ვერც პლასტიკური ბარათების და ვერც პერსონალური კომპიუტერების მფლობელთა რაოდენობა ვერ შეედრება იმ ადამიანთა რიცხვს, ვინც ყოველდღიურად სარგებლობს მობილური ტელეფონით. სხვადასხვა ქვეყნის ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ მობილური ტელეფონის მეშვეობით წარმოებულ ანგარიშსწორება ყველაზე დიდ კონკურენციას უწევს ელექტრონული გადახდების სხვა ტექნოლოგიებს.

ამრიგად, ზემოაღნიშნული თანამედროვე საბანკო მომსახურების სიახლეები წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს გამოყენებით საბანკო სერვისებს. დღეს მსოფლიოში არსებობს მექანიზმი, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს ადამიანს, დღე-ღამის ნებისმიერ დროს და ნებისმიერი ადგილიდან, ნაღდი ფული ელექტრონულ ვერსიაში გადაიტანოს ჩარიცხვის აპარატებით. დისტანციური მომსახურების განვითარებას ხელს უწყობს სახელმწიფო პოლიტიკაც, რადგან ხელფასი დაქირავებულს და პენსიონერს - პენსია ერიცხება პლასტიკურ ბარათზე. ამან განაპირობა მოსახლეობის ინფორმირების აუცილებლობა საბანკო მომსახურების სახეობებზე, მათ შორის დისტანციურ მომსახურებაზე რითაც მათთვის მოსახერხებელი და მარტივი ფორმით ახდენენ ანგარიშსწორებებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კოვზანაძე ი., კონტრიძე გ., თანამედროვე საბანკო საქმე: თეორია და პრაქტიკა. თბილისი, 2014.
2. ქოქიაური ლ., საბანკო საქმიანობა, თბილისი, 2012.
3. ცაავა გ., საბანკო საქმე. თბილისი, 2005.
4. ბერიძე რ., საბანკო მენეჯმენტი. თბილისი, 2009.
5. Фролова Т.А., Банковское дело: конспект лекций. Таганрог, ТТИ ЮФУ, 2010.

ნაირა ვირსალაძე

ეკონომიკის დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

საგარეო ვაჭრობა - სტატისტიკის შესწავლის მნიშვნელოვანი ობიექტი

ანოტაცია

საქართველო სულ უფრო აქტიურად ერთვება მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში. ეკონომიკური ინტეგრაცია მას შესაძლებლობას აძლევს, შეზღუდული რესურსების პირობებში ოპტიმალურად განავითაროს ეროვნული ეკონომიკა და მეტად იყოს დაზღვეული მსოფლიო ბაზრის გლობალური კონიუნქტურული რყევებისაგან.

ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესებმა ეროვნული ეკონომიკის განვითარების უმთავრეს მოთხოვნად ამ პროცესების ადეკვატური და ოპერატიული გააშუქების საკითხი დააყენა, რადგან საგარეო ვაჭრობის შესახებ დროული და ხარისხიანი სტატისტიკური მონაცემების არსებობა აუცილებელი პირობაა წარმოების, მოხმარების, დასაქმების, შემოსავლებისა და ზოგადად კეთილდღეობის მრავალმხრივი ანალიზისათვის, როგორც ქვეყნის, ისე გლობალურ დონეზე.

ეკონომიკურ-სტატისტიკურმა ანალიზმა დაგვანახა, რომ საქართველოს საგარეო ვაჭრობა ხასიათდება უარყოფითი საგარეო სავაჭრო ბალანსით, რაც ჩვენი ქვეყნისათვის თითქმის კანონზომიერ მოვლენად იქცა. 2009 წლიდან საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში ექსპორტით იმპორტის დაფარვის კოეფიციენტი მართალია ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, რაც თავისი შინაგნით დადებით მოვლენად უნდა ჩაითვალოს, თუმცა, ამ მაჩვენებლის დონე ჯერ კიდევ საკმაოდ დაბალია (0.28) სასურველ დონესთან შედარებით. მისი შინაარსიდან გამომდინარე საქართველოდან გაცილებით მეტი ვალუტა გაედინება, ვიდრე შემოედინება, რაც უარყოფითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკაზე.

საგარეო ვაჭრობის გააქტიურების მიზნით ხელისუფლებამ ხელი უნდა შეუწყოს სამეწარმეო საქმიანობის გაუმჯობესებას, რაც უზრუნველყოფს იმპორტის ექსპორტით ჩანაცვლებას, მოსახლეობის დასაქმებას და მათი საარსებო პირობების გაუმჯობესებას.

საკვანძო სიტყვები: საგარეო ვაჭრობა, ექსპორტი, იმპორტი, საგარეო სავაჭრო ბრუნვა, ექსპორტ-იმპორტის ქვოტა.

თანამედროვე მსოფლიო მეურნეობა გლობალური ეკონომიკური ორგანიზმია, ეროვნული ეკონომიკების ერთობლიობაა, რომლებიც მჭიდრო ურთიერთკავშირსა და ურთიერთდამოკიდებულებაში იმყოფება და ექვემდებარება საბაზრო ეკონომიკის ობიექტურ კანონებს. საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობას გააჩნია რთული და ისტორიულად განვითარებადი ხასიათი, რაც განპირობებულია იმ ფორმების მრავალსახეობით, რომლითაც ის ხორციელდება.

საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების ტრადიციულ და უფრო განვითარებულ ფორმას წარმოადგენს საგარეო ვაჭრობა. მსოფლიო მეურნეობის ინტერნაციონალიზაცია პრაქტიკულად ვაჭრობით დაიწყო. ის არა მხოლოდ მარტივი, ისტორიულად პირველი, არამედ ყველაზე დინამიურად განვითარებადი ფორმაა. საგარეო ვაჭრობის როლი იმდენად დიდია, რომ მას

ხშირად აიგივებენ მთლიან საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობასთან. ჯ. საქსის განმარტებით, „მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური წარმატება დამოკიდებულია საგარეო ვაჭრობაზე. ჯერ არც ერთ ქვეყანას არ შეუქმნია ჯანსაღი ეკონომიკა, მსოფლიო ეკონომიკური სისტემისაგან დამოუკიდებლად”.

საქართველო 1999 წლის 6 ოქტომბერიდან ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ვმო) წევრია. კავკასიის სახელმწიფოთაგან საქართველო პირველი და ყოფილი კავშირის ქვეყნებიდან მეოთხე გახდა ვმო-ის სრულუფლებიანი 136-ე წევრი, სადაც მან გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნის სტატუსი მიიღო. საგარეო ვაჭრობისადმი მზარდი ინტერესი განაპირობა საქართველოს ინტეგრაციამ მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში და მრავალ ქვეყანასთან გაფორმებულმა ორმხრივმა შეთანხმებებმა.

მსოფლიო ეკონომიკის აქტიური გლობალიზაციის პროცესებმა ეროვნული ეკონომიკის განვითარების უმთავრეს მოთხოვნად ინტეგრაციული პროცესების ადეკვატური და ოპერატიული გაშუქების საკითხი დააყენა, რადგან საგარეო ვაჭრობის შესახებ დროული და ხარისხიანი სტატისტიკური მონაცემების არსებობა აუცილებელი პირობაა წარმოების, მიხმარების, დასაქმების, შემოსავლებისა და ზოგადად კეთილდღეობის მრავალმხრივი ანალიზისათვის, როგორც ქვეყნის, ისე გლობალურ დონეზე.

მიმდინარე ეტაპზე საქართველო სულ უფრო აქტიურად ერთვება მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში. ისეთ პატარა ქვეყანას, როგორც საქართველო ეკონომიკური ინტეგრაცია შესაძლებლობას აძლევს, შეზღუდული რესურსების პირობებში ეროვნული ეკონომიკა ოპტიმალურად განავითაროს და ამავე დროს, მეტად იყოს დაზღვეული მსოფლიო ბაზრის გლობალური კონიუნქტურული რყევებით გამოწვეული ზარალისაგან.

ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავების ფონზე თავად ეროვნული სტატისტიკაც საჭიროებს აქტიურ ჩართულობას მსოფლიო სტატისტიკურ სისტემაში და მოითხოვს ოფიციალური სტატისტიკის განვითარებას და საერთაშორისო სტანდარტებთან მაქსიმალურ ჰარმონიზაციას.

ამა თუ იმ ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური კავშირების რაოდენობრივი შესწავლა, მათი სტატისტიკური ანალიზი და პროგნოზირება ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური და სავალუტო-საფინანსო პოლიტიკის შემუშავების აუცილებელი ინსტრუმენტია. სტატისტიკა ეროვნული მეურნეობის მდგომარეობისა და განვითარების საერთო სურათს ქმნის და რეგიონებში ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური პროცესების მიმდინარეობებს აშუქებს, რისთვისაც კვლევის სპეციალურ მეთოდებს იყენებს.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის წარმოება დაიწყო 1995 წლიდან. ამ პერიოდიდან მოგვეპოვება საბაჟო სამსახურების მიერ დეკლარირებული სტატისტიკური მონაცემები ექსპორტისა და იმპორტის შესახებ. ამჟამად, საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის მონაცემთა ფორმირება ხორციელდება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სტატისტიკის განყოფილების რეკომენდაციების გათვალისწინებით შემუშავებული მეთოდოლოგიის, „საქონლით საერთაშორისო ვაჭრობის სტატისტიკა, 2010.” შესაბამისად. საქონლის ექსპორტ-იმპორტის აღრიცხვისთვის გამოიყენება „საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ნომენკლატურა” (სენს) HS 2012, რომელიც აგებულია საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიული სისტემის ბაზაზე.

საქართველოს საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობების ანალიზი, რაც ბუნებრივია დამოკიდებულია ამ სფეროში სტატისტიკური აღრიცხვის სრულყოფაზე დავიწყოთ ზოგადი მაჩვენებლები

ბით. საანალიზოდ ავიღეთ 2000-2015 წლები. წინა წლებთან შედარებით საანალიზო პერიოდში უკვე მკვეთრად გაუმჯობესდა როგორც საბაჟო აღრიცხვა, ისე მონაცემების ტექნიკური დამუშავება (იხ. ცხრილი #3). ცხრილიდან ნათლად ჩანს 2000-2015 წლების საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ამსახველი მაჩვენებლების დინამიკა. საანალიზო პერიოდში ექსპორტის მოცულობამ 2007 წელს პირველად გადააჭარბა მილიარდ ამერიკულ დოლლარს 3.8 -ჯერ გაიზარდა და 1 232 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. ექსპორტის მკვეთრი ვარდნა აღინიშნა 2009 წელს, რაც აიხსნება საქართველოში აგვისტოს ომის შემდგომი ინერციით და მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გავლენით ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაზე. 2010-2013 წლებში იგი კვლავ აღმავალი ტენდენციით ხასიათდება, ხოლო 2014-2015 წლებში მისი მოცულობა კვლავ მცირდება.

ცხრილი #1

**საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ზოგადი მაჩვენებლები
(2000-2015 წლებში, მლნ. აშშ. დოლარი)**

წლები	ექსპორტი	იმპორტი	საღირს	სავაჭრო ბრუნვა	ექსპორტის წილი ბრუნვაში (%)	იმპორტის წილი ბრუნვაში (%)	ექსპორტით იმპორტის დაფარვის კოეფიციენტი (%)
2000	323.9	709.5	-385.6	1033.4	31.3	68.7	45.7
2001	317.2	751.8	-434.6	1069.0	29.7	70.3	42.2
2002	345.7	794.6	-448.9	1140.3	30.3	69.7	43.5
2003	461.3	1139.0	-677.7	1600.3	28.8	71.2	40.5
2004	646.8	1844.4	-1197.6	2491.2	26.0	74.0	35.1
2005	865.5	2487.6	-1622.1	3353.1	25.8	79.7	34.8
2006	936.5	3674.7	-2738.2	4611.2	20.3	80.9	25.5
2007	1232.1	5212.1	-3980.0	6444.2	19.1	80.8	23.6
2008	1495.1	6301.5	-4806.3	7796.7	19.2	80.9	23.7
2009	1133.5	4500.2	-3366.7	5633.7	20.1	79.9	25.2
2010	1677.5	5257.1	-3579.7	6934.6	24.2	75.8	31.9
2011	2189.0	7038.0	-4868.6	9246.9	23.7	76.3	31.0
2012	2376.0	8037.0	-5661.0	10413.0	22.8	77.2	29.6
2013	2910.0	8012.0	-5102.0	10921.0	26.6	73.4	36.3
2014	2861.0	8596.0	-5735.0	11457.0	24.5	75.5	33.2
2015	2 205,0	7 730,0	-5 525	9 935	22.2	77.8	28.5

წყარო: სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

საანგარიშო პერიოდში ექსპორტის მსგავსად, ასევე მზარდი ტენდენცია დაფიქსირდა იმპორტშიც. 2015 წელს, 2000 წელთან შედარებით იმპორტის მოცულობა 10.8-ჯერ გაიზარდა და 7,7 მლრდ.აშშ დოლარი შეადგინა.

ცხრილი #2

საგარეო ვაჭრობის საქონელბრუნვის სიდიდე საქართველოში ერთ სულ მოსახლეზე (2000-2015 წლებში)²

წელი	საგარეო სავაჭრო ბრუნვა (მლნ. აშშ დოლარი)	მოსახლეობა (მლნ. კაცი)	ერთ სულ მოსახლეზე საგარეო ვაჭრობის საქონელბრუნვის სიდიდე (აშშ დოლარი)	ერთ სულ მოსახლეზე ექსპორტის სიდიდე (აშშ დოლარი)	ერთ სულ მოსახლეზე ექსპორტის სიდიდე (აშშ დოლარი)
2000	1033.4	4.4	234.9	73.6	161.3
2001	1069.0	4.4	242.9	72.1	170.8
2002	1140.3	4.4	260.8	79.1	181.8
2003	1600.3	4.3	368.5	106.2	262.3
2004	2491.2	4.3	577.3	149.9	427.4
2005	3353.1	4.3	775.9	200.3	575.6
2006	4611.2	4.4	1 047.7	212.8	834.9
2007	6444.2	4.4	1 466.4	280.4	1,186.0
2008	7796.7	4.4	1 779.2	341.2	1,438.0
2009	5633.7	4.4	1 284.6	258.5	1,026.2
2010	6934.6	4.4	1 576.0	381.2	1,194.8
2011	9246.9	4.5	2 069.0	489.8	1,579.2
2012	10413.0	4.5	2 314	528	1786
2013	10921.0	4.5	2 427	646	1780
2014	11457.0	4.5	2 546	636	1910
2015	9 935	3.7	2 685	596	2089

საქართველო-რუსეთის 2008 წლის აგვისტოს ომისა და 2009 წლის მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გავლენა უფრო მეტად აისახა იმპორტზე, რის შედეგად მისმა მოცულობამ 2008 წლის ნიშნულს მხოლოდ 2011 წელს გადააჭარბა. 2015 წელს 2014 წელთან შედარებით იმპორტის მაჩვენებელი 866 მლნ. აშშ დოლარით შემცირდა. 2000-2015 წლებში საგარეო სავაჭრო ბრუნვა გაიზარდა 9 935 მლნ. აშშ დოლარამდე, აბსოლუტურმა მატებამ შეადგინა 8 902 მლნ. აშშ დოლარი, (ანუ გაიზარდა 9, 6-ჯერ). რაც შეეხება საგარეო ვაჭრობის საღდოს, სანალიზო პერიოდში, იგი მუდმივად უარყოფითია.

საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში ექსპორტით იმპორტის დაფარვის კოეფიციენტი 2009 წლიდან ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, რაც თავისი შინაარსით დადებით მოვლენად შეიძლება ჩაითვალოს. თუმცა, ამ მაჩვენებლების ციფრობრივი დონე ჯერ კიდევ საკმაოდ დაბალია (0,28). როდესაც ეს მაჩვენებელი 1-ზე მეტია, გვაქვს კარგი სავაჭრო პირობები, მაშინ ამონაგები მთლიანად ფარავს სავაჭრო საქონლის იმპორტზე ქვეყნის ხარჯებს და არეზერვებს

2 ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით.

უცხოური ვალუტის ნაწილს. ჩვენთან კი პირიქითაა, გაცილებით მეტი უცხოური ვალუტა გაედინება ქვეყნიდან, ვიდრე შემოედინება. საგარეო ვაჭრობის დასახასიათებლად მნიშვნელოვანია ექსპორტ-იმპორტის და საგარეო ვაჭრობის საქონელბრუნვის სიდიდე ერთ სულ მოსახლეზე. ეს უკანასკნელი საანალიზო პერიოდში 234.9 აშშ დოლარიდან გაიზარდა 2 685 აშშ დოლარამდე. ექსპორტის მოცულობამ ერთ სულ მოსახლეზე შეადგინა - 596, ხოლო იმპორტის მოცულობამ - 2089 აშშ დოლლარი. ექსპორტით იმპორტის გადაფარვის ხარისხი ერთ სულ მოსახლეზე შეადგენს მხოლოდ 28.5%, რაც ასევე მნიშვნელოვნად დაბალია (იხ. ცხრილი №2).

ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის დასახასიათებლად ასევე გამოთვლიან ექსპორტ-იმპორტის ქვოტას. იგი ახასიათებს ექსპორტისა და იმპორტის წილს მშპ-ში. 2000 წელს ექსპორტის ქვოტა შეადგენდა მხოლოდ 10, 6 %, 2015 წლისათვის იგი 15,8 % მდე გაიზარდა, რაც კვლავ დაბალია. 2015 წლისათვის იმპორტის ქვოტამ 55.3% შეადგინა, ე. ი. ქვეყანაში წარმოებული მშპ-ის ღირებულების ნახევარზე მეტი იხარჯება იმპორტირებულ საქონელზე, რაც ასევე არასახარბიელო მაჩვენებელია (იხ. ცხრილი №3).

ცხრილი #3

ექსპორტის, იმპორტის და საგარეო ბრუნვის ქვოტა საქართველოში
2000-2015 წლებში (%)³

წლები	მშპ(მლნ. აშშ დოლარი)	ექსპორტი		იმპორტი		საგარეო საგაჭრო ბრუნვა	
		(მლნ. აშშ დოლარი)	ქვოტა (%)	(მლნ. აშშ დოლარი)	ქვოტა (%)	(მლნ. აშშ დოლარი)	ქვოტა (%)
2000	3 059.1	323.9	10.6	709.5	23.2	1033.4	33.7
2001	3 221.0	317.2	9.8	751.8	23.3	1069.0	33.1
2002	3 397.8	345.7	10.2	794.6	23.4	1140.3	33.6
2003	3 990.8	461.3	11.6	1 139.0	28.5	1600.3	40.1
2004	5 124.7	646.8	12.6	1 844.4	36.0	2491.2	48.6
2005	6 411.0	865.5	13.5	2 487.6	38.8	3353.1	52.3
2006	7 761.7	936.5	12.1	3 674.7	47.3	4611.2	59.4
2007	10 171.9	1232.1	12.1	5 212.1	51.2	6444.2	63.6
2008	12 800.5	1495.1	11.7	6 301.5	49.2	7796.7	60.9
2009	10 767.1	1133.5	10.5	4 500.2	41.8	5633.7	52.3
2010	11 636.5	1677.5	14.4	5 257.1	45.2	6934.6	59.6
2011	14 438.5	2189.0	15.2	7 038.0	49.1	9246.9	64.3
2012	15 846.8	2376.0	15.0	8 037.0	50.7	10413.0	65.7
2013	16 139.9	2910.0	18.0	8 012.0	49.6	10921.0	67.6
2014	16 507.8	2861.0	17.3	8 593.0	52.1	11457.0	69.4
2015	13959.9	2205.0	15.8	7730.0	55.3	9935.0	71.2

ამრიგად, საგარეო ვაჭრობა, როგორც საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების ძალზედ აქტიური და სწრაფად მზარდი სექტორი ყოველთვის იყო და დღემდე რჩება განსაკუთრებული ინტერესის სფეროდ, როგორც სახელმწიფო ორგანოების, ისე მეცნიერ მკვლევარების მხრივ.

3 ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით.

დან. ეროვნული სტატისტიკა საგარეო ვაჭრობაში მიმდინარე მოვლენების დასახასიათებლად იყენებს საერთაშორისო სტანდარტებსა და მეთოდოლოგიაზე დაყრდნობილ მაჩვენებელთა სისტემას.

კვლევის შედეგებმა გვიჩვენა, რომ საქართველოს საგარეო ვაჭრობა ხასიათდება უარყოფითი სავაჭრო ბალანსით, რაც ჩვენი ქვეყნისთვის უკვე კანონზომიერ მოვლენად იქცა. 2009 წლიდან საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში ექსპორტით იმპორტის დაფარვის კოეფიციენტი მართალია ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, რაც თავისი შინაარსით დადებით მოვლენად უნდა ჩაითვალოს, თუმცა, ამ მაჩვენებლების ციფრობრივი დონე ჯერ კიდევ საკმაოდ დაბალია (0,28). ამ მაჩვენებლის შინაარსიდან გამომდინარე საქართველოდან გაცილებით მეტი ვალუტა გაედინება, ვიდრე შემოედინება, რაც უარყოფითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკაზე.

საგარეო ვაჭრობის გააქტიურების მიზნით ხელისუფლებამ უნდა იზრუნოს ქვეყანაში სამეწარმეო საქმიანობის გაუმჯობესებაზე, რაც უზრუნველყოფს იმპორტის ექსპორტით ჩანაცვლებას, ხელს შეუწყობს მოსახლეობის დასაქმებას და მათი საარსებო პირობების გაუმჯობესებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასლამაზიშვილი ნ. საგარეო ვაჭრობა. თბ., 2003.
2. ბეშქენაძე ზ. საერთაშორისო ეკონომიკა, ნაწ. პირველი, აწსუ, 2016.
3. ვირსალაძე ნ. ბაკურაძე ა., სტატისტიკა ეკონომიკასა და ბიზნესში, ნაწ. მეორე, 2008.
4. მარშავა ქ. საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა სტატისტიკა, 2010.
5. მესხია ი. „საერთაშორისო ვაჭრობა“, თბ., 2012.
6. ძეგისაური ლ., საქართველოს საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობების სტატისტიკური შესწავლა. დისერტაცია, თბ., 2012.
7. საქსტატი, www.geostat.ge.

მირანდა კავაძე

ქუთაისის უნივერსიტეტის დოქტორანტი

გლობალურ გარემოში საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ანალიზი

ანოტაცია

სტატიაში განხილულია ისეთი აქტუალური საკითხები, რომლებიც მნიშვნელოვანწილად გავლენას ახდენენ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე.

კონკურენტუნარიანობის შეფასების მრავალი მეთოდი არსებობს, მაგრამ კონკურენტუნარიანობის შეფასებისას დამკვიდრებულ თითქმის ყველა მეთოდს გარკვეული ხარვეზები აქვს. ენაკლებად შეიძლება გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან კონკურენტუნარიანობის მიმდინარე და მომავალი მდგომარეობა; კონკურენტუნარიანობის შეფასების მეთოდოლოგია ყველა ქვეყნისათვის ერთნაირია, მაშინ როდესაც ფაქტორები, რომლებიც მოქმედებენ კეთილდღეობაზე და კონკურენტუნარიანობაზე განვითარების სხვადასხვა დონეზე მყოფი ქვეყნებისათვის განსხვავებულია.

საქართველოს განვითარების და კონკურენტუნარიანობის გაზრდის დიდ იპოტენციად გააჩნია. ეს მიიღწევა კონკურენტუნარიანობის ზრდის შემაფერხებელი ფაქტორების დაძლევით და განვითარების იმ პერსპექტივების გათვალისწინებით, რომლებიც ქვეყანას ამ ეტაპზე აქვს. ეკონომიკური ზრდის მაღალ ტემპს, რომლის შედეგები მოსახლეობის ფართო ფენისთვის იქნება ხელმისაწვდომი, უზრუნველყოფს კონკურენტუნარიანი კერძო სექტორი.

სტატიაში მკაფიოდაა განსაზღვრული, გლობალიზაციის პროცესის გავლენა, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის დონეზე. ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა მთავარი შედეგი, კერძოდ, გლობალიზაციის ეპოქაში, ეროვნული ეკონომიკის მთავარ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს სახელმწიფოთა შორის პარტნიორული ურთიერთობის დამყარება, ბიზნეს-სექტორსა და უმაღლეს საგანმანათლებლო/სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებს შორის, რომლებიც ეკონომიკური და ინოვაციური პოლიტიკის ცოდნაზე დამყარებული. ამიტომ სახელმწიფოსათვის მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს პირობები შეუქმნას ინოვაციური ტექნოლოგიის კომერციალიზაციას, იმისათვის, რომ შეამსუბუქოს ეროვნული ბიზნესის ტრანსნაციონალიზაცია და გაზარდოს ეროვნული შემოსავალი.

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაცია, კონკურენტუნარიანობა, ეროვნული ზრდა, საქართველო, ეკონომიკური განვითარება, სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა, მსოფლიო კონკურენტუნარიანობა.

თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების უმთავრეს მოვლენას წარმოადგენს გლობალიზაცია, რომელიც ახალი ეტაპია ეკონომიკური ცხოვრების ინტერნაციონალიზაციაში. მისი მახასიათებელი გახდა მჭიდრო ეკონომიკურ თანამშრომლობაზე დაფუძნებული ეკონომიკური სისტემების ფორმირება და ეროვნული საზღვრების დაძლევა.

მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური მდგომარეობა განასხვავებს საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაციის გადრმავეების პროცესებს. ეს პროცესები განვითარების გლობალურ ეტაპზე და სულ უფრო მეტ ქვეყანას მოიცავენ. ინტერნაციონალიზაციის რაოდენობრივი

არეალის გაფართოებამ მას ახალი ხასიათი შესძინა. მსხვილი გაბატონებული სუბიექტები გადაიქცნენ გლობალური მასშტაბების მონაწილედ, პრინციპულად შეიცვალა საზოგადოებრივი განვითარების შიდა და გარე ფაქტორების თანაფარდობა. [1]

გლობალიზაციის ტენდენციის დონის დადგენა და პროცესის ანალიზი იძლევა საშუალებას გამოვაცალკევოთ ის ქვეყნები, რომლებიც მეტი ღიაობით ხასიათდებიან და მზად არიან გახსნილი ურთიერთობებისთვის. ქვეყნების გლობალიზებულიობის დონის გამოსაკვლევადა იყენებენ "შვეიცარიულ "KOF Index of Globalization", რომელიც ითვალისწინებს ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ ფაქტორებს. ამ ინდექსის მიხედვით, 1990-იანი წლების ბოლოს მსოფლიოს ყველაზე გლობალიზებული ქვეყანა იყო ბელგია.

გლობალიზაციის KOF ინდექსის მიხედვით ეკონომიკურ გლობალიზაციას ახასიათებს საქონლის, კაპიტალის, მომსახურების, ინფორმაციული ნაკადების შორ მანძილზე გადატანა, პოლიტიკურ გლობალიზაციას – სამთავრობო პოლიტიკის დიფუზია, ხოლო სოციალურს – იდეების, ინფორმაციის, ადამიანური ურთიერთობების მაღალი ხარისხი. ეს მაჩვენებლები, ეყრდნობა შემდეგ ქვეინდექსებს: რეალური ეკონომიკური ნაკადების მოცულობა; ეკონომიკის შეზღუდვები; ინფორმაციული ნაკადების მოძრაობა; პირადი კონტაქტების მაჩვენებლები; კულტურული სიახლოვის მონაცემები.

2015 წლის შედეგებით სახეზე გვაქვს გლობალიზაციის KOF ინდექსი, რომლის მიხედვით ყველაზე გლობალიზებული ათი ქვეყანაა: ბელგია (92.95), ავსტრია (92.51), ჰოლანდია (91.90), შვეიცარია (90.55), შვედეთი (89.75), დანია (89.68), კანადა (88.24), პორტუგალია (87.54), ფინეთი (87.31), უნგრეთი (87.00). აღნიშნულ რეიტინგში საქართველო 69-ე ადგილზეა (61.29). ჩვენს მეზობელ, ასევე გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს, აზერბაიჯანსა (55.18) და სომხეთს (54.99) შესაბამისად 95-ე და 96-ე პოზიციები უჭირავს. აღსანიშნავია, რომ ლიდერი ქვეყნების უმეტესობა ვეროპის რეგიონს მიეკუთვნება. ამასთან, ისინი არ ითვლებიან წამყვან პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მოთამაშეებად. თუმცა, როგორც მონაცემები გვიჩვენებს, ყველაზე უფრო აქტიურად არიან ჩართულნი მსოფლიოს ცხოვრების ყველა ასპექტში. [2]

გლობალიზაციის ძირითადი მამოძრავებელი ძალა არის მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესი, რომელიც ყველაზე ნათლად ვლინდება სატრანსპორტო საშუალებების და კავშირგაბმულობის გაუმჯობესებაში. ინფორმაციისა და ტელეკომუნიკაციის სექტორი ქმნის ახალ შესაძლებლობებს საქონლის, მომსახურებების, ფინანსური საშუალებების, იდეებისა და ინფორმაციული პროდუქტების სწრაფ და დაბალხარჯიანი ტრანსსასაზღვრო გადაადგილებისათვის. ახალმა ინფორმაციულმა და კომუნიკაციურმა ტექნოლოგიებმა ხელი შეუწყო მაღალსიჩქარიანი კომპიუტერული ტექნიკის განვითარებას, ოპტიკურ-ბოჭკოვანი სიხშირეების გადაცემას, თანამგზავრული და მობილური კავშირის, კიბერნეტიკის, ქსელური ტექნოლოგიების, ციფრული ტექნოლოგიების კოდირების, ტელევიზორების ახალი თაობის ტექნოლოგიების, კომპაქტური ელექტრონული მოწყობილობების, გლობალური ინტერნეტ ქსელის შექმნას და სხვა ტექნოლოგიური მიღწევებს. [3]

მსოფლიოში ყველა ეთნოკულტურა დგას უდიდესი გამოცდის წინაშე, რათა როგორმე შეძლოს, არ დაკარგოს თავიანთი ეროვნული თვითმყოფადობა. ჩვენ, ქართველმა ერმა, უნდა გადავლახოთ ჩვენს წინაშე მდგარი მსოფლიო ერთიან სივრცეში უნიფიცირების უდიდესი საფრთხე, უნდა მოვარგოთ გასაღები შექმნილ საერთაშორისო მდგომარეობას და უნდა შევძლოთ ჩვენი ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება. ჩვენი ერის წინაშე მდგარი უმთავრესი საფრთხე მსოფლიო გლობალიზაციის პროცესში ჩვენი ეროვნული თვითშეგნების და-

კარგვაში მდგომარეობს. ამასთან, კარგად უნდა გავაცნობიეროთ, რომ თავად გლობალიზაცია არ შეიძლება იყოს ქართველი ერის არც მტერი და არც მოყვარე, რამეთუ იგი წარმოადგენს მსოფლიოში არსებული ნებისმიერი ერის მსოფლიოს ერთიან სივრცეში ინფორმაციული, სავაჭრო, ფინანსური, ეკონომიკური ინტეგრირების ობიექტურად აღძრულ პროცესს.

როცა ვსაუბრობთ გლობალიზაციის პროცესში საქართველოს შესაძლო მონაწილეობის შესახებ, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ნებისმიერ სახელმწიფოზე გლობალიზაციის პროცესი ახდენს, როგორც დადებით ისე უარყოფით გავლენას. მისი ხარისხი დამოკიდებულია სახელმწიფოს მიერ გატარებულ პოლიტიკაზე.

დადებითი ეფექტი, უპირველეს ყოვლისა, გასაღების ბაზრის გაფართოებაში მდგომარეობს. ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნობა მცირეა. თუ გავითვალისწინებთ რომ მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ) ერთ სულ მოსახლეზე საკმაოდ დაბალია, ნათელი ხდება, რომ ისედაც შეზღუდული ტევადობის ბაზარი კიდევ უფრო მცირდება, ვიწროვდება. ბაზარი შეიძლება გაფართოვოთ მრავალი საშუალებით, მაგრამ თუ მას გაფართოვებით მხოლოდ შიდა ბაზრის დახმარებით, შედეგები საკმაოდ მოკრძალებული იქნება. გლობალიზაციის პროცესი ჩვენს ქვეყანას აძლევს დიდ შესაძლებლობებს, გააფართოვოს შიდა და გარე ბაზარი ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმებების გამოყენებით. ბაზრის გაფართოება გადამწყვეტ როლს ასრულებს ინვესტიციების მოცულობის ზრდაში. საბაზრო ეკონომიკაში ინვესტიციები შეიძლება გაიზარდოს მხოლოდ მაშინ, როცა არსებობს საქონლის გასაღების ბაზარი. თუკი საქართველოს ბაზარი გაფართოვდება გლობალიზაციის შედეგად, ეს მოიზიდავს უცხოელ ინვესტორებს, რომლებიც ჩვენ ქვეყანაში დააბანდებენ ინვესტიციებს და შემოიტანენ ახალ ტექნოლოგიას, გამოიყენებენ საქართველოს შრომით და ბუნებრივ რესურსებს პროდუქციის საწარმოებლად. წარმოებული პროდუქცია კი გატანილი იქნება რეგიონულ და მსოფლიო ბაზრებზე, რაც მნიშვნელოვან შემოსავალებს მოუტანს ჩვენს ქვეყანას. გლობალიზაციით შექმნილი ხელსაყრელი პირობები შესატყვისი იქნება უცხოური ინვესტიციების ზრდისა, რაც, ამავე დროს, ხელს შეუწყობს საქართველოს შიდა ინვესტიციური რესურსების ეფექტიან მიმოქცევას.

როგორც მრავალ პატარა ქვეყანას, ისე საქართველოსაც არ აქვს საკმარისი საკუთარი სახსრები მოახდინოს დიდი რაოდენობის ინვესტირება წარმოების თუ მომსახურების სფეროში. გლობალიზაციის პროცესი კი ამის უნიკალურ შესაძლებლობას იძლევა. თუ განვიხილავთ საქართველოში უცხოური ინვესტიციების სტრუქტურას, ქვეყნებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიხედვით, შესაძლებელია გავაკეთოთ დასკვნა, რომ უცხოური ინვესტიციების მთლიან მოცულობაში იზრდება იმ ქვეყნების ინვესტიციების მოცულობა, რომლებიც მსოფლიო ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესში ლიდერის მდგომარეობას განსაზღვრავს. აღიარებულია, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ფაქტობრივად ასრულებენ გადამწყვეტ როლს ბევრი ქვეყნის ეკონომიკის შეერთებისა და ინტეგრირებული ინტერნაციონალური საწარმოო სისტემის – გლობალიზებული მსოფლიო ეკონომიკის საწარმოო ბირთვის შექმნისათვის. [4]

როგორც აღნიშნა, გლობალიზაციის პროცესი ჩვენს ქვეყანაზე არა მარტო დადებით, არამედ უარყოფით ზემოქმედებასაც ახდენს. იგი მაღალი თუ დაბალი ხარისხით დამოკიდებულია ქვეყნის მიერ გატარებული პოლიტიკაზე. ყველაზე სერიოზული საშიშროება, რომელიც შეიძლება გამოიწვიოს გლობალიზაციის უარყოფითმა ზემოქმედებამ, იმაში მდგომარეობს, რომ საერთაშორისო ეკონომიკურ ორგანიზაციებში გაწევრიანებით, ჩვენ ეტაპობრივად უნდა

შევამციროთ საბაჟო გადასახადი. ე.ი. გავაუქმოთ სავაჭრო ბარიერები, ამის შედეგად უცხოური საქონელი გააჯერებს საქართველოს ბაზარს და ჩაახშობს ეროვნული საწარმოების საწარმოო და სამეურნეო საქმიანობას. ჩვენი ქვეყნის საწარმოები ჯერ კიდევ არ არიან აღჭურვილი უახლესი ტექნიკითა და ტექნოლოგიებით, რის გამოც დაბალია შრომის ნაყოფიერება, აქედან გამომდინარე დაბალია პროდუქციის ხარისხი და მაღალია თვითღირებულება. ყოველივე ეს ართულებს უცხოურ პროდუქციასთან კონკურენციას.

გლობალიზაციის უარყოფითი შედეგია ისიც, რომ ამ პროცესში მონაწილეობენ არა მარტო პროგრესული ეკონომიკური ძალები, არამედ რეაქციული, მაფიოზური და ტერორისტული ორგანიზაციებიც. მაფიოზური ქსელი ვრცელდება მთელ მსოფლიოზე და მისი გავლენისაგან არც საქართველოა დაზღვეული.

გლობალიზაციის პროცესში, საქართველოთი დიდი სახელმწიფოების დაინტერესება გაიზრდება, მაგრამ ეს არ ნიშნავს საქართველოს მთლიანობის და უსაფრთხოების ავტომატურ უზრუნველყოფას, რომლის ილუზიაც შეიძლება წარმოიშვას ე.წ. კონცეფციამ „ახალ სინგაპურად“ ან „ახალ კუვეიტად“ საქართველოს გადაქცევის შესახებ. „კორიდორის“ რთული დაქუცმაცებულ და დაუძღვრებულ საქართველოსაც შეიძლება შეასრულებინონ. საქართველომ საკუთარ სიძლიერეზე დაყრდნობით უნდა უზრუნველყოს თავისი უსაფრთხოება და არ უნდა იყოს მხოლოდ სხვა ძლიერი სახელმწიფოს დახმარების იმედით, რომელმაც შეიძლება გაწიროს საქართველო თავისი ინტერესებისათვის.[5]

XXI საუკუნეში ეკონომიკური განვითარების წარმატება და სოციალური პრობლემების დაძლევის უნარი ძირითადად დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ახერხებს საზოგადოება გლობალური რეალობების პირობებში ადაპტირებას და როგორ იყენებს მას მოდერნიზაციის მიზნებიდან გამომდინარე.

საქართველო თანდათან გადადის თანამედროვე ინდუსტრიულ ერაში, მაშინ როცა დასავლეთის ქვეყნები და იაპონია უკვე დიდი ხანია ცხოვრობენ პოსტინდუსტრიულ ერაში. ამიტომ ჩვენ ჯერ კიდევ ბევრი უნდა გავაკეთოთ იმისათვის, რომ რეალურად შევიდეთ ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების რიცხვში. ამისათვის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოადგენს გლობალიზაციის ობიექტური პროცესი.

გლობალიზაციის განვითარების საფუძველს წარმოადგენს საბაზრო მექანიზმი, მსოფლიოში სამეურნეო ურთიერთობების ლიბერალიზაცია, საერთაშორისო „საბაზრო გაერთიანების“ მუდმივი გაფართოება. შემთხვევითი არ არის, რომ საუბრობენ არამარტო მსოფლიო ვაჭრობის და საერთაშორისო საფინანსო სისტემის განვითარებაზე, არამედ ასევე ინტერნეტ-ინვესტიციებზე, ინტერნეტ-ბირჟაზე, ინტერნეტ-ინოვაციებზე და ა.შ. მხედველობაშია არამარტო მსოფლიო ეკონომიკის ინტერნეტიზაცია, არამედ გლობალური საინფორმაციო საზოგადოების განვითარება, ე.წ. „ახალი ეკონომიკის“ ბაზაზე.[6]

გლობალიზაციის პირობებში, როდესაც ეროვნული ეკონომიკა იძულებულია კონკურენცია გაუწიოს მაღალხარისხიან იმპორტულ პროდუქციას არა მარტო გარე არამედ შიდა ბაზარზეც, საქონელმწარმოებლისათვის ძირითადი ეკონომიკურ პრობლემაა ეროვნული კონკურენტუნარიანობა.

ქვეყნის შედარებითი უპირატესობა, როგორც წესი, არ არის მუდმივი, თუმცა დროის გარკვეულ მონაკვეთში იგი ფლობს ე.წ. სტაბილურ, სტატისტიკურ ხასიათს. კონკურენტული უპირატესობა, პირიქით, საკმაოდ დინამიურია, რადგან დამოკიდებულია ცვალებად ინვესტიციურ და ინოვაციურ რესურსებზე, საბაზრო კონიუნქტურაზე, მეცნიერულ-ტექნოლოგიურ აღმოჩენებზე.

ნებსა და წარმოებაში მათ შეღწევაზე.[7]

ქვეყნის ინტელექტუალური და მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პოტენციალის გათვალისწინებით, ხელსაყრელი ტექნოლოგიური და სამეწარმეო პოლიტიკის გატარებით, საქართველოს ექნება პროდუქციის ტექნოლოგიური კონკურენტუნარიანობის ამაღლების შესაძლებლობა. ტექნოლოგიური პროგრესის ამოცანების გადასაწყვეტად, აუცილებელია, უპირველეს ყოვლისა, შეიქმნას ინოვაციის მხარდამჭერი სფერო. უნდა განხორციელდეს ინოვაციური და ინტელექტუალური კონკურენტული უპირატესობების ფორმირებისა და გამოყენების მიზანმიმართული პოლიტიკა, ნაცვლად ტრადიციული ბუნებრივი შედარებითი უპირატესობებისა, რომლებიც ორიენტირებულია მხოლოდ ნედლეულის ექსპორტზე. საქართველოსათვის აუცილებელია თანამედროვე სამეწარმეო ფენის ფორმირება, თანამედროვე კონკურენტული სფერო და ორივე მათგანის რეალური მხარდაჭერა. ამისათვის საჭიროა ეროვნული საფინანსო-საბანკო სისტემის გაძლიერება, ეკონომიკაში ინვესტიციური პროცესების გაფართოება.

როგორც ქართული პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ფაქტორს, ეროვნულ და საერთაშორისო ბაზარზე, ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს საგარეო - სავაჭრო და საგარეო-ეკონომიკურ პოლიტიკას. საგარეო პოლიტიკა შეიძლება ფართოდ იყოს გამოყენებული, როგორც ეროვნული წარმოების მიზანმიმართული მხარდაჭერის ფაქტორი, რომელსაც აქვს შანსი გახდეს კონკურენტუნარიანი მსოფლიო ბაზარზე. ჯერჯერობით მცირედ გამოიყენება ინსტრუმენტები ეროვნული დარგების დასაცავად და მათი კონკურენტუნარიანობის მხარდასაჭერად - ანტიდემპინგური, სპეციალური და მაკომპენსირებელი გზავნილები, არასატარიფო შეზღუდვები კვტებისა და ლიცენზიების ჩათვლით, ე.წ. ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერები.

ბოლო დრომდე უკიდურესად სუსტად ან საერთოდ არ გამოიყენება სახელმწიფოს საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის სხვა ზომები. (იგულისხმება ინსტრუმენტები ექსპორტის სტიმულირებისათვის, რომლებმაც დაამტკიცეს თავიანთი ეფექტურობა ბევრ ქვეყანაში).

ქართული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მიმართულებაში მნიშვნელოვან ნაბიჯს წარმოადგენს სხვა ქვეყნების, უპირველეს ყოვლისა აშშ-ს, იაპონიის და დასავლეთ ევროპის გამოცდილების შესწავლა.

დღესდღეობით აღიარებულია, რომ მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესის დაჩქარებისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლების გასაღები მდგომარეობს თავისუფალი მეწარმეობის ხელშეწყობაში, საბაზრო მექანიზმებში. თავის მხრივ, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესი, ინოვაციური ეკონომიკა აფართოებს და აღრმავებს საბაზრო წრეს, აძლევს მას ახალ თვისებებს ინოვაციური პროცესებისა და უახლეს წარმოებაში ინვესტიციების სტიმულირების ბაზაზე.

დღეისათვის არც ომის ძალა და არც ეკონომიკური სიძლიერე არ განსაზღვრავს მსოფლიო ლიდერობას. მსოფლიო ლიდერობას განსაზღვრავს მეცნიერება, ცოდნა, მოსახლეობის განათლება, მომუშავეთა კვალიფიკაცია, რომლებიც დაინტერესებული არიან ინოვაციური პროცესის მასშტაბების მუდმივი ზრდით. [8]

ჩვენი ქვეყნის ინოვაციური მიმართულებების განვითარებაზე გადასვლაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საერთაშორისო მეცნიერულ-ტექნოლოგიური თანამშრომლობის გაფართოება. საქართველოს აქვს შესაძლებლობა ასეთი თანამშრომლობა გააფართოოს და გააძლიეროს არამარტო აშშ-სთან არამედ ევროკავშირთანაც. [9]

გლობალიზაცია სწორედ ასეთ პირობებში არის საქართველოსათვის რეალური შანსი

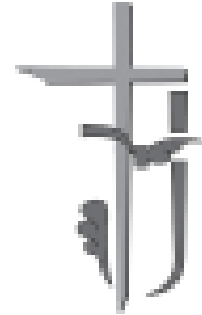
შევიდეს განვითარებულ საბაზრო ურთიერთობებში, მიიღოს არამარტო აუცილებელი გამოცდილება ქვეყანაში ეკონომიკური რეფორმების შემდგომი განვითარებისათვის, წარმოების ეფექტიანობისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისათვის, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესის დაჩქარებისათვის, არამედ ასევე მიიღოს ამ მიზნებისათვის ფულადი სახსრები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Castells M. Information Technology, Globalization and Social Development, UNITED NATIONS RESEARCH INSTITUTE FOR SOCIAL DEVELOPMENT, UNRISD Discussion Paper No. 114, September / M. Castells, 1999.
2. KOF Index of Globalization www.globalization.kof.ethz.ch
3. Синцеров Л. Длинные волны глобальной интеграции. Жрн. „Мировая экономика и международные отношения“, №5, / Л. Синцеров, 2000. М., стр. 55.
4. Werbner, P. and Modood, T. (eds), Debating Cultural Hybridity. London: Zed Books. Globalization and Cultural Identity / P. Werbner, and T. Modood, 1997. p. 271-273.
5. Кудрин А., Гурвич Е., „Новая модель роста экономики“ Жрн. „Вопросы экономики“ №12, стр. 37, / А. Кудрин, Е. Гурвич, 2000, М.
6. Tomlinson J. – Globalization and Culture. University of Chicago Press, 15 June. 277 / J. Tomlinson, 1999.
7. Осьмова М. Н., Бойченко А. В. Глобализация мирового хозяйства. М.: ИНФРА-М, / М. Н. Осьмова, А. В. Бойченко, 2011.
8. Lundvall B.-Å. National Innovation Systems: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. London: Pinter Publishers, / B.-Å. Lundvall, 1992.
9. ბარათაშვილი ე. გეზაია ბ. დღონტი ვ. საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობა: თანამედროვე გამოწვევები. გვ. 138. 2012.

KUTAISI UNIVERSITY

ECONOMIC PROFILE

ქუთაისის უნივერსიტეტი

UDC 33 SCIENTIFIC-PRACTICAL MAGAZINE
e - 491

№16, 2016
December

REVIEW: SCIENCE INFORMATION INSTITUTE (SOCIAL SCIENCES),
RUSSIAN SCIENCES ACADEMY (www.rim.inion.ru)

ABSTRACTS:

ECONOMICS AND POLITICS

TOURISM AND MANAGEMENT

MICROECONOMICS AND MANAGEMENT

FINANCE AND STATISTICS

INTERNATIONAL ECONOMICS AND GLOBALIATION

SCIENTIFIC EDITORIAL BOARD:

Editor: Dpctor of Economic Sciences (D.E.S.),
Member of Georgian Economic Sciences
Academy (GESA)
Professor **REVAZ KAKULIA**
Responsible editor:
D.E.S., Prof. **NIKO CHIKHLADZE**

MEMBER OF EDITORIAL BOARD:

D.E.S. The prezident of the GESA
Prof. **JAKOB MESKHIA**

D.E.S. Academician of the Geogian Academy
of Sciences
ABTANDIL SILAGADZE

DOCTORS OF ECONOMIC SCIENCES:

Prof. **EVGENY BARATASHVILI**
Prof. **REVAZ BASARIA**
Prof. **GEORGE GHAVTADZE**
Prof. **GEDEVAN KHELAI**
Prof. **REVAZ MANVELIDZE**
Prof. **ELGUJA MEKVABISHVILI**

ACADEMIC DOCTORS OF ECONOMICS,**ASSOCIATE PROFESSORS:**

LELA BAKHTADZE
AKAKI BAKURADZE
VAZHA GURABANIDZE
NAIRA VIRSALADZE
KHATUNA SHALAMBERIDZE
GORERDZI SHANIDZE
GURAM UPLISASHVILI

MEMBER OF THE DAYSIDE:

Prof. **SERGEI LUKIN** (Belarus)
Prof. **TIMO LINKOLA** (Finland)
Prof. **PIOTR MASHEGOV** (Russia)
Prof. **MARYA TURYSKAIA** (Ukraine)

FIUNDER: KUTAISI UNIVERSITY

www.unik.edu.ge;

13, Tsereteli, str., Kutaisi
Georgia 4601
Tel: (+995 431) 242 73, 251273
info@unik.edu.ge, chixi@mail.ru

Formatted and printed un typography of
Akaki Tsereteli State University

KHATUNA TODUA

THE WAYES TO IMPROVE INCOMES
OF THE POPULATION OF GEORGIA.....3

LELA JAKHAIA

STATE REGULATIONS AND SUPPORT FOR THE
DEVELOPMENT OF AGRARIAN SECTOR.....4

TEONA GRIGOLASHVILI

DESTINATION AS MAIN ELEMENT
OF TOURISM BUSINESS.....5

NANA LUKHUTASHVILI

TRANSPORT AND TOURISTIC TRAVELS.....6

TSITSINO DAVITULIANI

WATER GEOGRAPHICAL OBJECTS OF GEORGIA AND
THEIR RATIONAL USE.....7

SHALVA JULAKIDZE

STRATEGICAL VIEW - THE MAIN TERM FOR SUCCESS.....8

NANA LUKHUTASHVILI

MODERN METHODS OF WORK MOTIVATION
DIAGNOSTICS.....9

ELIZBAR BARBAKADZE

MANAGERIAL DECISION AS A COMPLEX ACT OF
ORGANIZATIONAL MANAGMENT.....10

KHATUNA SHALAMBERIDZE

PERSPECTIVES OF DISTANT SERVICE
DEVELOPMENT IN GEORGIA.....11

NAIRA VIRSALADZE

FOREIGN TRADING- IMPORTANT OBJECT
OF TEACHING STATISTICS.....12

MIRANDA KAVADZE

GROWING GEORGIAN COMPETITIVENESS
IN THE GLOBAL ENVIRONMENT.....13

KHATUNA TODUADoktor of Economics, The Associated Professor
of Akaki Tsereteli State University

THE WAYES TO IMPROVE INCOMES OF THE POPULATION OF GEORGIA

Abstract

Public policy of income redistribution means the differentiated taxation of different groups of income recipients and social benefits to the population. Thus, the significant share of revenues goes from the segments of high-income population to low-income strata.

Basically, real income dynamics in Georgia in recent years allow us to understand that the general standard of living is below average, the majority of public spending is aimed at basic current consumption of food and non-food essentials.

Living standards deteriorated compared to previous years, also the differentiation of incomes has increased.

The living standard raising still remains as one of the major objectives of Georgian social policy. The increasing of state incomes policy efficiency is very important in Georgia, which we can achieve by aiming at a radical increase in revenue of general population (primarily due to the increase of the minimum and average wages), reduction of income inequality, efficient and socially fair allocation of the newly created value and as a result, dynamic formation of the middle class.

The goal of research is to review the ways of improvement of Georgian population incomes.

The results of the research are:

- The dynamics of main indicators of the Georgian population living standards for the recent years is analyzed;
- The main directions of Public Policy of income redistribution in Georgia are also analyzed;
- The recommendations for improving the living standards of population of Georgia are given.

Keywords: Living standard, Income redistribution, Social Policy, Income inequality

References:

1. The standard of living and Incomes of population; www.rosmintrud.ru/social/living-standard
2. Incomes of population - the main indications and the structure of their distribution; www.grandars.ru
3. Incomes of population - their types and distribution areas; e-educ.ru/et38.html
4. www.geostat.ge

LELA JAKHAIA

Doctoral student of economics, Batumi Shota Rustaveli State University

**STATE REGULATIONS AND SUPPORT FOR THE
DEVELOPMENT OF AGRARIAN SECTOR****Abstract**

In the modern conditions of industrial sector development important place is given to the researches of the peculiarities of the development of Georgian economics, tendencies, analysis of the existing problems and effective measures from the side of the state.

The main process of moving from the social agrarian economics to the market agrarian politics has nearly been ended. The structure of industry has wholly changed. privately, the privatization process of industrial manufacture,

The new system of manor ownership relations has been formed. The industry as one of the branch of economics started functioning in the new market environment and acquired the specific characterizing for the market economics, changes also happened in the specialization and disposition of industry. The food market is formulated, the integration of new branches and industrial cooperation process started. Also enterprising development and agrarian business are in process. Conditions for equal functioning of ownership and industrial enterprises have been created. But the results of agrarian sector points out to the crisis situation, in which it still exists.

About 17% of national economics directly depends on industrial sector, average number of harvest consists 1/3, about 1/3 of farming territories are not in use in industry, 52% import of food and industry prevails the export, the farmers whose industry area is about 4 hectares consists 16 thousand, that means 40% of the land which is owned by farmers, about 54% of the population are employed, the same data consisted 25% in 1990.

In spite of an effort of the world's civilization cosociety mass starvation is still one global problem. According to the data of national organization 1 billion people are starving. On the basis of forecast which was worked out by OECD and FAO the specialists have been estimating the situation of the markets for the year.

At the present moment Georgian economics is in crisis. The crisis is especially felt in the case of food producing.

Firstly, this is provoked by the stopping of the production as in the industry as well in farming. This makes the country in a difficult situation

The main reason of the state regulation of the economic development represents the definition of the process directions of management by the working out effective actions in the restricted conditions of the resources. For the economic system in total and directly for every level of the structure hierarchy must encourage the movement of the economy to qualitatively new and higher level.

The world experience in Agrarian sphere development of the economy shows us that the countries, where the life level and the income of population is high, are exceptional supporters for producers to produce agricultural products with the maximum sums.

The main goal of the article is to represent economical estimation of the situation existing in agrarian sector, analyzing the support and defining the main priorities from the side of the state to the agrarian industry.

Keywords: State Regulation; State Support, Agrarian Sector, Main Priorities, State Program, The Strategy of the Agrarian Sector, National Economic

References:

1. Koghuashvili P. Benia Sh. For creating and state regulation questions of special agrarian credit system. Mag. "Economics" 2014, N1, p.18.
2. Koghuashvili P. Giorgadze H. The main priorities of the Georgian agricultural complex development. Mag. "Georgian Scientific Academy Moambe" 2003, p.25
3. Georgian Government Resolution N172, : "2010-2017 State Strategy" chapter-5. p.32
4. Georgian Government "Main Data Of The Country 2012-2015 years" Ten Point Plan, p.13.
5. Georgian Government Direction N566, "Agrarian Sector Development Strategy for the 2012-2020 years" p.28.
6. Euro Union Neighboring Programme "Assessment Of The Sectors Of Agriculture And Village Sectors In The East Partner Countries" 2012, p5.

TEONA GRIGOLASHVILI

Kutaisi University, PhD student

DESTINATION AS MAIN ELEMENT OF TOURISM BUSINESS

Abstract

Aim of paper is to determine the role of destinations as main elements of tourism business. Tourism industry is connected to places, they are important to attract tourists. Places where tourists go and stay are destinations.

During working on paper we use quantitative and date analyses method.

To determine essentials of destination it is important to use different factors, which leads destinations to success. They are: leisure, education, social integration, tourist attraction, nature, history, low expenses and so on. Integration of attractions and recourses are guarantee that there will be high demand on destination.

Georgia is very interesting and attractive destination for tourists. This is shown by the number of international visitors in our country. We have many places which can become successful destinations. But only tourist attractions and sometimes weakly developed infrastructure cannot meet international requirements.

Keywords: Destination, Tourism, Attractions, Tourists, Recourses

References:

1. Buhalis, D. Marketing the Competitive Destination of the Future, 2000.
2. BrucePrideaux Resort Destination Evolution, management and Development 2009.
3. Frank Howie Managing the tourist destination 2005.
<http://stats.georgia.travel/Default.aspx>
<http://cyberleninka.ru/article/n/turistskaya-destinatsiya-kak-kompleksnyy-kontsept-i-klyuchevoy-element-turistskoy-sistemy>
www.gnta.ge

NANA LUKHUTASHVILI

Assistant Professor of Kutaisi University and Akaki Tsereteli State University

TRANSPORT AND TOURISTIC TRAVELS**Abstract**

Tourism's role as the country's economic development stimulator, fully manifested in such material production sector, as transport.

Number of tourist travelers and covered by them distance are rapidly rising. Tourism fans number 8-10-times increased during the last 25 years worldwide. The average distance of one tourist trip increased by 150 km.

Our goal is to examine the relationship between transport and tourist travel. Tourist shipping is more or less characterized by seasonality, which leads to uneven workload of transportation industry. The second part of the summer and the first half of the autumn are loaded and they are determined by natural and climatic conditions of Georgia. This therefore requires the full mobilization of the vehicles, the concretization of the time and place, It is required the use of additional vehicles to ensure the tourist-travel services during the tourist seasons. Because non-seasonal periods are downtimes of vehicles, it is necessary to use the maximum of the tourist season length; autumn, winter and spring tourism development, which is based on the country's different regions and have different natural and climatic conditions.

As far as tourists, for their part, are spending a certain money for traveling, thus increasing the requirements for transport vehicles for tourists, thus forces transport industry to maximize its opportunities in the approximation of the requirements: Quantitative development of the material-technical base of the transport industry and improvement of vehicles quality (speed, comfort and other services).

Keywords: Tourism; Transport; Tourist Travel; Tourist Shipping; Transport Vehicles; Transport Excursions; Excursionists.

References:

1. Lukhutashvili N. Julakidze E. Tourism Management. Kutaisi 2009.
2. Marina Metreveli The Tourism Business. Tbilisi 2011.

TSITSINO DAVITULIANIDoctor of Geographic, Associated Professor of Kutaisi University,
Associated Professor of Akaki Tsereteli State University**WATER GEOGRAPHICAL OBJECTS OF GEORGIA AND THEIR RATIONAL USE****Abstract**

Water and water resources are the primary ones among the natural riches of Georgia. Hydro-energetic potential of Georgia (rivers, lakes, water reservoirs, ices, underground waters, bogs) is on one of the first places in the world. The territory of Georgia is rich in water resources. The river system of Georgia has almost 26 thousand rivers. 44 reservoirs with a total area of 163 km². In the West Georgia water of reservoirs mainly is used to run hydropower stations and in the East Georgia they use it for irrigation. By 1941 Georgian reservoirs' total power was 180 mbt. In 1945-1960 - 11 hydropower stations entered in exploitation. Building of hydropower stations causes big changes in the environment. That's why it is important to conduct complex analyses, which consider all expected changes in the environment. We hope that by the end of water recourses usage project will considerably increase water reservoirs exploitation. The country has 850 lakes.. The largest of them - Paravani (37.5 km²) and Tabatskura (14.2 km²) on Javakheti Plateau and Paleostomi (18.2 km²) on the Black Sea coast, at the mouth of the Rioni River.

The sand dunes displaced by the sea waves along the coast for centuries moved the lagoon away the saline water of the sea, pure water flowing from the river Pichori into lake Paliastomi made lake water fresh and as a result an ideal living environment for different species of fish was created in the three-meter-deep natural reservoir. Colchis wetlands in the first place, are important in its relict origin. This lowland is the remain of Cenozoic era – tropical and subtropical landscape, which about 10 million years ago was stretched as continuous line on the whole Eurasian continent. In Kolkheti the plants, which are characteristic for a remote northern tundra and taiga wetlands, still exist. Kolkheti National Park Administration offers boat tours on Lake Paliastomi and river Pichori gorge, as well as sport fishing, bird watching and eco-educational tours. Tours are carried out throughout the year

Despite the abundance of water bodies and large recreational potential, they are rarely used in the field of tourism. They are mainly used for hydropower and irrigation purposes. Statistics of recent years shows that there is growing interest of tourists to this object. Water resources of Georgia allows the development of different types of water adventure tourism - rafting, diving, canyoning. We hope that the completion of projects of water resources in tourism significantly increase use of such facilities for the purpose of recreation.

Currently used in only 20% of water resources. The aim of the article is to show the perspectives of multiple use of water resources of Georgia.

Keywords: Georgia, Water Resources, Black Sea Basin, Caspian Sea Basin.

References:

1. Davituliani Ts., Mikautadze D., - Georgian tourist-recreation Zoning. Akaki Tsereteli State University, Kutaisi, 2008, 135 p.
2. Trapaidze V., - Water Resources. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi, 2012, 133 p. Ministry of Environment and Natural Resources Protection of Georgia. <http://www.moe.gov.ge/>
<http://www.energy.gov.ge/>
<http://www.geostat.ge/>

SHALVA JULAKIDZE

David Agmashenebeli National Academy of Defence,
Doctor of Economy, Associated Professor.

STRATEGICAL VIEW - THE MAIN TERM FOR SUCCESS**Abstract**

Modern epoch of human development is characterised with a fast speed changes. So, the main challenge for ambitious managers is not only a change identification but prediction and reaction. Solution of this problem exactly means: the manager's right strategical view, collecting complete information about the positive and negative tendencies of business environment and matching them with the strong and weak sides of the company to keep competitiveness and to manage adaptation with changes easily. From the position of strategical innovation we can think of three main directions: strategy of studying new things, strategy of renewing things and strategy of gradual perfection.

Keywords: Prevision Of Changes; Adaptation With Changes; Strategic Vision; Formation Of Goals; Strategic Planning; Successful Business; Innovation Of Strategies.

References:

1. Ramishvili B., Strategic Management, chapter 1. Gist and meaning of Strategic Management, Tbilisi, 2013. old.press.tsu.ge/GEO/internet
2. Tsomaia Ak., Strategic Management. New Economic School- Georgia, Tbilisi, 2008. <http://www.nesgeorgia.org/publicationsa.php>
3. Jukakidze E., Strategic Management – Kutaisi, ATSU, 2011- 165 p.
4. Henry Ford. My life, my achievements, Tbilisi, 1988. - 364 p.

NANA LUKHUTASHVILI

Assistant Professor of Kutaisi University and Akaki Tsereteli State University

MODERN METHODS OF WORK MOTIVATION DIAGNOSTICS**Abstract**

In any organization whilst working with staff members, one of the great complications is motivation of staff members.

Our aim is to study defining modern psychodiagnostic methods of work motivation which give us possibility to keep up high level of motivation of staff members by way of improving modern correcting and effecting methods on their conduct.

In the article there are discussed four basic types of work motivation of staff members assigned by V. I. Gerchikova: Instrumental, professional, patriotic, economic and one more- avoidance.

For diagnostics of motivation V.I.Gerchikova offers easy to use and simple Motype methods which give us opportunity to receive general picture of work direction that is especially important for selection of staff members.

One more instrument for evaluation of staff members' motivation is the methods of "Motivation profile" of Sh. Rich and P. Martin which is practically usable and gives possibility to have imagination on value of every requirement in the structure of individual motivation.

I.V. Kokurina method of work motivation, studied by us, is based on the opinion on two basic mental orientation: procedural-means that activity of the human is in the frame of activity (limited) and effective – higher level of activity, just it forces the man to be the foregoing as exigency for getting out of the frames of specified works.

Sufficiently original method of studying professional activity motivation is Ketelin Zamfir Method which determines motivational complex, three basic internal, external positive and negative motivation – with component.

As we see methods under modern managers instruction gives possibility to HR specialists to make diagnostics of work motivation of staff members and candidates on the basis of purpose of the research.

Keywords: Motivation, Diagnostic, Motivation Profile, Psychodiagnostic Methods, Instrumental, Professional, Patriotic, Economic And One More- Avoidance Motivation.

References:

1. V. I. Gerchikova Typologicheskaya koncepciya trudovoi motivacii/ The typological conception of work motivation // Motivation and salary, 2005, P. 3
2. I.V. Kokurina studying method of work motivation /metodica izucheniya trudovoi motivacii. Uchebno- metodicheskoe posobie M. 1990- c. 56.

ELIZBAR BARBAKADZE

Doctoral Student of Business Administration Akaki Tsereteli State University, Kutaisi

MANAGERIAL DECISION AS A COMPLEX ACT OF ORGANIZATIONAL MANAGEMENT**Abstract**

The problem of making managerial decision in management system is a basic concept. Actually, there is no managerial decision which doesn't have the influence on organization management. All decisions, more or less, are described with three main features: goals, alternatives and motivation. If there is not a clear goal, you can not consider it as a decision, if there is no alternative, there is no choice and finally, as a rule, formation of all decision making happens as a result of contrast - assessment with different motivation. In this theory some scientists offer different methods of making managerial decision. But we think that all of them are better expressed by three basic methods, they are: intuition, construction and rational decision. Intuition is based only on the self - feeling, when rational decision is based on knowledge and sensible experience of the past. And the rational decision, besides the intuition and construction includes situation analysis and it's economical substantiation, which bind the reliability of decision.

Key words: Successful Management Skills; Purpose, Motive and Alternatives; Intuition, Judgment and Rational Decision; Identification of Alternatives; Possible and Optimal Alternative; Reliability of Solutions.

References:

1. Shubladze G., Mgebrishvili B., Tsotskolauri P. – Fundamentals of Management – Tbilisi, “Universali” Publishing, 2008 – 487 p.
2. Jukakidze E., Strategic Management – Kutaisi, ATSU, 2011- 165 p.
3. Jukakidze E., Fundamentals of Management , Kutaisi, “Khandzta” 2013 -364 p.
4. Peter F. Drucker, management tasks in the XXI century, the manual. M, 2007. <http://www.koob.ru/drucker/peter/>

KHATUNA SHALAMBERIDZEDoctor of Economics,
Associated Professor of Akaki Tsereteli University and Kutaisi University**PERSPECTIVES OF DISTANT SERVICE
DEVELOPMENT IN GEORGIA****Abstract**

Problem actuality

Via modern information-communication technologies delivery of distant bank service to customers isn't a rare event. Today, in Georgia, more of commercial banks have introduced distant service. The most frequently used service is bank-client and internet banking. Actuality of the problem in the topic is: Since acquisition of independence moving of bank system to transitional step became essential. In spite of many preventive factors two-circle bank system of the country was developed and formation and development process has been started.

Goals and objectives of the research

The bank-client system is a special computer program which is installed on customers' personal computer and by special password it gives possibility to do specific bank operations from personal computer, also to manage and control personal bank accounts. The main goal of regulation of the bank system is: preservation of optimal correlation between bank revenue and risk level, or restoration of balance between bank liquidation and profitability; determination of bank income sources; analysis of ability to get profit and relevant regulation of the processes;

Applied methods and ways to solve problems

In the process of analyzing methodic basis of bank regulation, the main attention is paid to methods giving ability for their proper display and taking adequate arrangements for their eradication. From the standpoint in the methods of regulation and control we single out preliminary diagnostic mechanism which implies investigation of macroeconomic environment to specific monetary and credit indexes.

Results of research

The system differs from internet-banking system with the following: bank-client service is only available from the computer on which the special program is installed. Stability of the banking sector directly depends on the banks, although a systematic approach implies regulation of banking activities from its registration prior to liquidation. Via the system "Bank-client" is available to do different bank transactions without leaving office.

Keywords: Remote Banking Services, Bank-Client, Internet Banking, Phone-Banking, Mobile Banking, Innovative Investment.

References:

1. Kovzanadze I, Kontridze G, - Modern Banking: Theory and practice, Tbilisi, 2014.
2. Kokiauri L., - Banking, Tbilisi, 2012.
3. Tsaava G- Banking, Tbilisi8, 2005.
4. Beridze R- Bank management, Tbilisi- 2009.
5. Frolova T., A., - Banking: lecture notes, Taganrog: Tsure 2010.

NAIRA VIRSALADZE

Doctor of Economics,
Associated Professor of Akaki Tsereteli State University and Kutaisi University

FOREIGN TRADING- IMPORTANT OBJECT OF TEACHING STATISTICS

Abstract

Georgia tries to be more actively involved in economic space. Economic integration gives opportunity to optimally develop national economics under limited resources and to be more insured from global conjunctural fluctuation of the world market.

The processes of economic integration requested to raise a question of adequate and operative highlighting of processes as existence of relevance and qualitative statistic data on external trade is the requirement for multilateral analysis of manufacture, use, employment, revenues and general prosperity at global as well as country level.

Against the background of integrative processes even national statistics needs involvement in the world statistic system, development of official statistics and maximum harmonization to international standards, as statistics makes general picture of the condition and development of national economy and highlights course of economic and social -political processes in regions. International relations, especially in the field of foreign trading, the main source of information are statistics. Studying of foreign economic relations, their statistic analysis is the mandatory instrument for developing economic and currency-financial policy of the country.

External trade, as the most active and rapidly increasing segment of external economic relations always was and still remains as the most interest field for state authorities as well as scientific workers. In external trade national statistics there is applied showings system based on international standards and methodology for characterizing current events.

The result of the research showed that Georgia is characterized with negative external trade balance. Since 2009 in external trade turnover import coefficient covered by export is characterized with growth tendency which can be considered as the positive event, though numerical level of showings is still quite low (0.28). According to showings much more currency is flew out of Georgia than it flows on and it's negatively affected on economics of the country.

In order to enhance external trade the government shall take care of improvement of industrial activity in the country which will ensure replacement of import by export, will promote employment of population and improvement of their living conditions.

Keywords: Foreign Trade, Exports, Imports, Foreign Trade Turnover, Export And Import Quotas

References :

1. Aslamazishvili N. „Foreign Trade “, Tb., 2003 .
2. Beshkenadze Z. „International Economics”, part first, ATSU, 2016 .
3. Virsaladze N. Bakuradze A. „Statistics in Economics and Business,” part second, 2008.

4. Marshava Q. „International Economic Relations Statistics,” 2010 .
5. Meskhia I. „International Trade” , Tb., 2012.
6. Dzebisauri L. „Study of Georgia’s Foreign Trade Relations Statistics,” Thesis, Tb., 2012.
Slows, www.geostat.ge.

MIRANDA KAVADZE

Doctoral student of Kutaisi University

GROWING GEORGIAN COMPETITIVENESS IN THE GLOBAL ENVIRONMENT

Abstract

In the article growing Georgian competitiveness in the global environment are discussed actual theme of modernity for example measures of the international competitiveness of a country relative to other countries are frequently used, especially in mass media, governmental reports and discussions of economic policy. But, in spite of this, it is rather rare to see the concept of international competitiveness of a country defined. However, few would probably disagree with the view that it refers to the ability of a country to realize central economic policy goals, especially growth in income and employment, without running into balance-of-payments difficulties. Following this, what a theory of international competitiveness must do is to establish the links between the growth and balance-of-payments position of an open economy and factors influencing this process.

There is no common definition or measurement model of competitiveness. Competitiveness includes such aspects as high living standards, high employment, productivity, trade balance, nation’s attractiveness, ability to implement goals, policy, flexibility, and ability to sustain development.

The importance of these aspects in the competitiveness measurement depends on the researcher. Though, competitiveness measurement models of international organizations are alike, many factors measured are similar, but data is collected from different sources. In the view of a goal to increase the country’s competitive strength, it is also necessary to improve the living standards of the population, increase an employment growth, decrease an unemployment rate and a population income gap as well as the rise of labor productivity.

Consequently, firstly, the growth of innovative technological constituent for economic development becomes the main parameter that should be raised by the country. Secondly, the improvement of economy social orientation, which gives an additional impulse for an economic growth due to the increase in consumer demand and form a set of branches important from the viewpoint of the general competitive strength of the country – health, education and science. Lastly, to create an appropriate business-environment. Taken together it stipulates the conduction of a successive economic policy the goal whereof is to ensure competitive advantage of the country.

The rapid progress of globalization has emphasized the need for nation states worldwide to maintain stable macroeconomic policies aimed at enhancing the competitiveness of domestic markets, while ensuring sufficient domestic spending for social protection. The State has an important role to play in this process. This also means

greater efforts to reform education and science, to promote advanced technologies and to strengthen the private sector.

The paper has provided an assessment of the impact that the process of globalization has on a country's level of competitiveness. On the basis of this analysis we have achieved the main goal—the main driving force of national competitiveness in the era of globalization is a synergetic partnership among government, the business sector and higher education/research institutions, based on knowledge economy and innovation policy. Therefore, it is crucial for the government to create the environment for knowledge commercialization and innovation technology, which facilitates the trans-nationalization of national business and brings national income.

Predominant role of outsourcing strategy toward technological development and competition in globalization should not be ignored. This competitive process makes especially the nation states that started to undergo liberalization process recently and their sectors and/or firms to adapt to and use innovations in order to survive. The competition for countries can only be a type of incorporation's place for competition. A country's competitiveness depends on factors such as the level of sophistication and productivity of R&D (research and development) activities, performance of the various sectors, country's foreign trade surplus, production of goods that have high-tech characteristics, and availability of skilled and experienced manpower. Some economists advocate that the competitiveness of a national economy is a macro-economic phenomenon, so it is determined by factors such as interest rates, exchange rates, and budget deficits. Similarly, some economists advocate that the competitiveness can be achieved with cheap and abundant labor force. This study will discuss entrepreneurs' problems in enhancing the competitiveness, which becomes more important because of globalization, and precautions to be taken to reduce or completely eradicate these problems, at micro- and macro-economic levels.

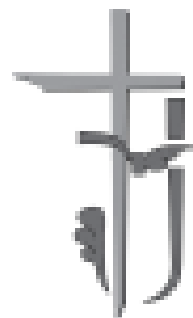
Keywords: Globalization, Competitiveness, National Growth, Georgia, Economic Development, Government Support, World Competitiveness.

References :

1. Castells M. Information Technology, Globalization and Social Development, UNITED NATIONS RESEARCH INSTITUTE FOR SOCIAL DEVELOPMENT, UNRISD Discussion Paper No. 114, September. / M. Castells, 1999.
2. KOF Index of Globalization www.globalization.kof.ethz.ch
3. Sintserov L. Long Wave Of Global Integration. „World Economy and International Relations ", p5, / LA Sintserov, 2000, M. p. 55.
4. Werbner, P. and Modood, T. (eds), Debating Cultural Hybridity. London: ZedBooks. Globalization and Cultural Identity/P. Werbner, and T. Modood, 1997. p. 271-273.
5. A. Kudrin, E. Gurvich, "A New Model Of Economic Growth". „Problems of Economics" p12, p. 37 / A. Kudrin, E. Gurvich, 2000 M.
6. Tomlinson J. – Globalization and Culture. University of Chicago Press, 15 June p. 277 / J. Tomlinson, 1999.
7. Osmova M. N., Boychenko A. Globalization of the world economy. M. : INFRA-M / MN Osmova Boychenko 2011.
8. Lundvall B.-Å. National Innovation Systems: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. London: Pinter Publishers, / B.-Å. Lundvall, 1992.
9. Baratashvili E., Gechbaia B., Ghlonti F. Of the Competitiveness of the Economy of Georgia: Modern Challenges p. 138. 2012

КУТАИССКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
ПРОФИЛЬ

ქუთაისის უნივერსიტეტი

UDC 33 НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
е - 491

№16, 2016
декабрь

Реферирование: Институт Научной Информации по Общественным Наукам
(Российская Академия Наук) - (www.rim.inion.ru)

В Н О М Е Р Е :

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ТЕОРИЯ И ПОЛИТИКА

ТУРИЗМ И ОСТРАСЛЕВАЯ ЭКОНОМИКА

МИКРОЭКОНОМИКА И МЕРЕДЖМЕНТ

ФИНАНСЫ И СТАТИСТИКА

МЕЖДУНАРОДНАЯ ЭКОНОМИКА И
ГЛОБАЛИЗАЦИЯ

**РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:**

Д.Э.Н., Профессор, Академик Академии
Экономических Наук (АЭН) Грузии
Реваз Какулия

Ответственный редактор:
Д.Э.Н. Академик АЭН Грузии, Профессор
Нико Чихладзе

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЕГИИ:

Д.Э.Н., Профессор, Президент АЭН Грузии
ЯКОВ МЕСХИЯ

Д.Э.Н., Профессор, Академик Национальной
Академии Грузии
АВТАНДИЛ СИЛАГАДЗЕ

Доктора Экономических Наук, профессора:
ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ
РЕВАЗ БАСАРИЯ
ГЕОРГИЙ НАВТАДЗЕ
РЕВАЗ МАНВЕЛИДЗЕ
ЕЛГУДЖА МЕКВАБИШВИЛИ
ГЕДЕВАН ХЕЛАЯ

Асоциированные Профессора:
АКАКИЙ БАКУРАДЗЕ
ЛЕЛА БАХТАДЗЕ
НАИРА ВИРСАЛАДЗЕ
ВАЖА ГУРАБАНИДЗЕ
ГУРАМ УПЛИСАШВИЛИ
ХАТУНА ШАЛАМБЕРИДЗЕ
ГОДЕРДЗИ ШАНИДЗЕ

Иностранные члены:

Проф. **ТИМО ЛИНКОЛА** (Финландия)
Проф. **ПЕТР МАШЕГОВ** (Россия)
Проф. **СЕРГЕЙ ЛУКИН** (Беларус)
Проф. **МАРИЯ ТУРИЯНСКАЯ** (Украина)

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Кутаисский Университет
www.unik.edu.ge

4601 Грузия, г. Кутаиси
Tel: (+995 431) 2423736 251273

Напечатано в типографии
Госуниверситета им. А. Церетели

ХАТУНА ТОДУА
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ В ГРУЗИИ.....17

ЛЕЛА ДЖАХАЯ
ГОСУДАРСТВЕННАЯ РЕГУЛЯЦИЯ И ПОДДЕРЖКА
В РАЗВИТИИ АГРАРНОГО СЕКТОРА.....20

ТЕОНА ГРИГОЛАШВИЛИ
ДЕСТИНАЦИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ ЭЛЕМЕНТ
ТУРИСТСКОГО БИЗНЕСА.....21

НАНА ЛУХУТАШВИЛИ
РОЛЬ ТРАНСПОРТА В РАЗВИТИИ ТУРИЗМА В СТРАНЕ.....22

ЦИЦИНО ДАВИТУЛИАНИ
ВОДНЫЕ ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОБЪЕКТЫ ГРУЗИИ
И ИХ РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ.....23

ШАЛВА ДЖУЛАКИДЗЕ
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД-ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ
УСЛОВИЕ УСПЕХА.....24

НАНА ЛУХУТАШВИЛИ
СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ
ТРУДОВОЙ МОТИВАЦИИ.....24

ЭЛИЗБАР БАРБАКАДЗЕ
УПРАВЛЕНЧЕСКОЕ РЕШЕНИЕ, КАК КОМПЛЕКСНЫЙ
АКТОРГАНИЗАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА.....25

ХАТУНА ШАЛАМБЕРИДЗЕ
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗРАБОТКИ ДИСТАНЦИОННОГО
ОБСЛУЖИВАНИЯ В ГРУЗИИ.....26

НАИРА ВИРСАЛАДЗЕ
ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ - ВЕСОМЫЙ ОБЪЕКТ
ИЗУЧЕНИЯ СТАТИСТИКИ.....27

МИРАНДА КАВАДЗЕ
РОСТ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ГРУЗИИ
В ГЛОБАЛЬНОЙ СРЕДЕ.....28

ХАГУНА ТОДУА

Кандидат экономических наук,
Ассоциированный профессор государственного университета им. Акакия Церетели.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ В ГРУЗИИ

Аннотация

Государственная политика доходов заключается в перераспределении доходов через госбюджет путем дифференцированного налогообложения различных групп получателей дохода и социальных выплат населению. При этом значительная доля доходов переходит от слоев населения с высокими доходами к слоям с низкими доходами.

Основным, „жизненным" показателем является Реальный доход и динамика за последние годы позволяет понять, что общий уровень жизни населения ниже среднего, у большинства населения основные расходы направлены на текущее потребление продовольственных и непродовольственных товаров первой необходимости. Уровень жизни населения ухудшился в сравнении с предыдущими годами, увеличилась дифференциация доходов населения. Повышение уровня жизни является важнейшей программной задачей социальной политики Грузии.

Сегодня в Грузии должна быть повышена эффективность государственной политики доходов. Ее следует нацелить на кардинальное увеличение доходов основной массы населения (прежде всего за счет роста минимального и среднего размеров оплаты труда), снижение дифференциации доходов, эффективное и социально справедливое распределение вновь созданной стоимости и динамичное формирование на этой основе среднего класса.

Целью исследования является обозрение путей повышения уровня доходов населения Грузии.

В результате исследования:

- Проведен анализ динамики основных показателей уровня жизни населения Грузии;
- Предоставлен анализ основных направлений государственной политики перераспределения доходов в Грузии;
- Предложены рекомендации по повышению благосостояния населения Грузии.

Ключевые слова: Уровень жизни, Перераспределение доходов, Социальная политика, Дифференциация доходов.

Доход представляет собой сумму денежных средств, зарабатываемую и получаемую членами общества в течение года. Уровень доходов каждого человека является одним из основных показателей его благосостояния, поскольку определяет возможности удовлетворения потребностей. Доходы рассматриваются не только как конечный пункт действия каждого участника рыночной экономики, но и как источник удовлетворения общественных потребностей, основа расширенного воспроизводства и

социальной защиты нетрудоспособных и малоимущих.

Регулирование доходов населения является одним из направлений реализации социальной политики государства. Социальная политика направлена на решение следующих задач:

1. Стабилизация жизненного уровня населения и недопущение массовой бедности;
2. Сдерживание роста безработицы и материальная поддержка безработных, а также подготовка трудовых ресурсов такого размера и качества, которые отвечают потребностям общественного производства;
3. Поддержание стабильного уровня реальных доходов населения путем антиинфляционных мер и индексации доходов;
4. Развитие отраслей социальной сферы (образование, здравоохранение, жилищное хозяйство, культура и искусство).

Государственная политика доходов заключается в перераспределении доходов через госбюджет путем дифференцированного налогообложения различных групп получателей дохода и социальных выплат населению. При этом, значительная доля доходов переходит от слоев населения с высокими доходами к слоям с низкими доходами.

Государственные программы стабилизации доходов имеются в различных странах. Но порядок их формирования различен.

Распределение средств по линии программ помощи осуществляется по трем направлениям.

Первое направление характеризуется тем, что часть поступлений, получаемых населением, находится в зависимости от труда, но при этом принимаются во внимание и размеры удовлетворенных потребностей.

Второе направление характеризуется тем, что проводимые выплаты не имеют связи с трудом данного работника, а в расчет берется размер потребностей, на удовлетворение которых эти выплаты направляются. Эти выплаты охватывают пособия на детей многодетным работникам, одиноким матерям, на специализированное лечение. Особенность третьего направления определяется тем, что основная их часть, выступающая в форме льгот и услуг, поступает населению непосредственно в натуральной форме через соответствующие учреждения непромышленной сферы. Эта часть распределяемых средств формирует своего рода «дополнительные» доходы: они не проходят через бюджет семьи и ими нельзя распоряжаться по ее усмотрению. Такие доходы распределяются без учета меры индивидуального труда и целиком определяются интересами и возможностями общества на данный конкретный исторический момент.

Государство, организуя через бюджет перераспределение доходов, решает проблему повышения доходов малоимущих слоев населения, создает условия нормального воспроизводства рабочей силы; смягчение противоречий между участниками рыночной экономики способствует ослаблению социальной напряженности и т. д.

Основным „жизненным“ показателем является Реальный доход и динамика за последние годы позволяет понять, что общий уровень жизни населения ниже среднего, что человеку необходимо стремиться к повышению уровня жизни своими силами, но ни без участия государства, без его поддержки.

Итак, денежные доходы населения Грузии в 2014 г. составили 1001,4 миллион лари, вместо 906,9 млн. в 2013 году, а среднемесячные доходы на семейное хозяйство составили в 2013 году - 887,4 лари, а в 2014 году - 983,9 лари; средние месячные доходы на душу населения в 2014 году составили 275,1

лари, вместо 246,6 лари в 2013 году. Проведенный анализ динамики и структуры денежных доходов населения показал, что денежные доходы за 2014 год увеличились на 94,5 млн лари то есть на 10,4 % по сравнению с предыдущим годом, а расходы населения увеличились на 9,29% так как составили 973,2 млн лари вместо 890,5 млн в 2013 году.

Среднемесячная начисленная номинальная заработная плата в Грузии в 2014 году повысилась на 44,9 лари по сравнению с 2013 годом, и составляла 818 лари, вместо 773,1 в 2013 году, но, несмотря на вышесказанное, сформировался крайне низкий уровень жизни людей. В среднем на личные денежные доходы в 2013 году можно было купить больше товаров и услуг, входящих в прожиточный минимум, чем в 2014 году; покупательная способность денежных доходов уменьшилась по официальным данным на 7-8%.

У большинства населения основные расходы направлены на текущее потребление продовольственных и непродовольственных товаров первой необходимости. У него не остается достаточно средств на оплату услуг и сбережения, без которых в настоящее время трудно рассчитывать на достойные жилищные условия, образование и здравоохранение, пополнение товаров и имущества длительного пользования. В целом низкие инвестиционные возможности людей, затрудняют для государства развитие экономики и социальной сферы.

Уровень жизни населения ухудшился в сравнении с предыдущими годами, увеличилась дифференциации доходов населения (в 2013 и 2014 годах коэффициент Джинса высок и составляет 0,40). Вместо широко представленных ранее слоев со средними доходами, в настоящее время, к сожалению, преобладают семьи с низким уровнем достатка.

Анализ изменений в уровне жизни населения Грузии в последние годы показал, что сохранение низкого жизненного уровня большинства населения блокирует ее экономическое развитие, усугубляет ее социально-политическую нестабильность.

Сегодня в Грузии должна быть повышена эффективность государственной политики доходов. Ее следует нацелить на кардинальное увеличение доходов основной массы населения (прежде всего за счет роста минимального и среднего размеров оплаты труда), снижение дифференциации доходов, эффективное и социально справедливое распределение вновь созданной стоимости и динамичное формирование на этой основе среднего класса.

Повышение уровня жизни является важнейшей программной задачей социальной политики Грузии. В числе приоритетов правительства – восстановление доходов и максимальное стимулирование платежеспособного спроса населения. Для этого разработаны основные направления социально-экономической политики Правительства Грузии на долгосрочную перспективу.

Решение этих и других проблем позволит стабилизировать уровень жизни населения, а также развернуть вектор в сторону его повышения.

Благосостояния гражданам Грузии надо добиваться в основном за собственный счет и собственными усилиями. Кроме того, следует сократить государственные расходы, непосредственно не связанные с эффективностью управления экономикой и теми сферами деятельности, источником финансирования которых должен быть только бюджет. Только так можно обеспечить рост личных доходов и получить возможность перейти в более высокий ранг социального слоя общества.

Литература:

1. Уровень жизни и доходов населения; www.gosmintrud.ru/social/living-standard
2. Доходы населения - показатели и структура их распределения; www.grandars.ru
3. Доходы населения, их виды и направления распределения; e-educ.ru/et38.html
4. www.geostat.ge

ЛЕЛА ДЖАХАЯ

Докторант, Батумский государственный университет им. Шота Руставели

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ РЕГУЛЯЦИЯ И ПОДДЕРЖКА В
РАЗВИТИИ АГРАРНОГО СЕКТОРА****Аннотация**

В развитии аграрного сектора в современных условиях, особое значение придаётся особенностям экономического развития Грузии, изучению закономерностей, тенденций, приведению в действие продовольственного и промышленного потенциала, анализу существующих проблем и проведению действующих, эффективных мероприятий со стороны государства.

В нашей стране фактически закончился основной этап перехода с социалистической аграрной экономики на рыночную аграрную экономику. Полностью изменилась аграрная структура, в частности, произошла приватизация сельскохозяйственного производства. Сформировалось новое отношение собственности поместья; сельскохозяйственная промышленность, одна из основных отраслей экономики, начала функционировать в совершенно новой рыночной экономике и приобрела свойственную для рыночной экономики специфику. Произошли изменения в расположении и специализации сельскохозяйственной промышленности. Сформирован продовольственный рынок, в отрасли заново начался процесс интеграции, сельскохозяйственной кооперации, в агросекторе началось развитие промышленности и агробизнеса. Были созданы желаемые условия для равного функционирования собственности и промышленных предприятий, созданы так же условия конкуренции и т.д. Но последствия работы аграрного сектора указывают на кризисное состояние, в котором он находится до сих пор.

Примерно 17% национальной экономики напрямую зависит от сельскохозяйственного сектора. Средний показатель урожая составляет лишь 1/3 потенциального. Примерно 1/3 часть сельскохозяйственных территорий не используется, импорт продовольствия и сельскохозяйственной продукции примерно на 52% превышает экспорт. Количество тех фермеров, чья площадь превышает 4 га. составляет 16 тысяч, а это 40% общей площади земель, являющихся частной собственностью. В сельскохозяйственной промышленности работает примерно 54% работоспособного населения. Тот же показатель в 1990 году составлял всего 25%.

Несмотря на масштабные усилия цивилизованных сообществ мира, массовое голодание всё ещё

остаётся одним из главных глобальных проблем. По данным Организации Объединённых Наций, в современном мире голодает один миллион человек. На основе прогноза долговременных вычислений, который разработали специалисты Организации экономического сотрудничества и развития (OECD) и Продовольственной и сельскохозяйственной организации (FAO), было оценено вероятное состояние основного рынка сельскохозяйственной продукции в протяжении ближайших десяти лет.

На данный момент экономика Грузии в состоянии тяжелого кризиса. Особенно острый кризис ощущается в продовольственной промышленности. В первую очередь, это вызвано остановкой производства как в промышленности, так и в сельском хозяйстве, что вгоняет в тяжелое состояние экономику страны.

Основной целью государственного регулирования механизмов развития является определение направления управленческих процессов для цельной экономической системы и непосредственно для каждого уровня структурной иерархии, что должно поощрить переход экономики на качественно новый уровень развития. В условиях ограниченных ресурсов, достижение данной цели возможно путём разработки эффективных действий.

Мировой опыт развития аграрной сферы экономики показывает, что именно те страны, где высок уровень жизни и доход населения, отличаются выделением максимальных средств в поддержку сельскохозяйственного производства.

Основной целью статьи является оценка экономического состояния страны на данном этапе, в том числе и экономического состояния аграрных секторов; анализ поддержки аграрной промышленности со стороны государства и определение основных приоритетов.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственная поддержка, аграрный сектор, стратегия аграрного сектора, национальная экономика.

ТЕОНА ГРИГОЛАШВИЛИ

Докторант, Кутаисский Университет

ДЕСТИНАЦИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ ЭЛЕМЕНТ ТУРИСТСКОГО БИЗНЕСА

Аннотация

Цель статьи определить роль дестинации в туристическом бизнесе. Индустрия туризма связана с территориями, что является значительным фактором привлечения туристов. Те места которые выбирают туристы и проводят какое-то время являются дестинациями. Во время работы над статьей мы использовали метод анализа данных.

Чтобы определить сущность дестинации мы должны использовать разные модели дестинации,

которые определяют туристские потоки. Например: отдых, обучение, природа, история, социальная интеграция, туристические аттракции, низкие затраты. Интеграция туристических аттракций с ресурсами гарантирует, что туристы вернутся домой счастливыми.

Грузия как дестинация привлекает туристов, о чем говорят потоки туристов в последние годы. У нас есть много мест, которые могут стать успешными дестинациями, но только туристические аттракции и иногда, слабо развитая инфраструктура не могут удовлетворить международные требования.

Ключевые слова: дестинация, туризм, аттракции, турист, ресурсы

НАНА ЛУХУТАШВИЛИ

Кандидат технических наук, Ассистент-профессор Кутаисского университета и государственного университета им. Ак. Церетели

РОЛЬ ТРАНСПОРТА В РАЗВИТИИ ТУРИЗМА В СТРАНЕ

Аннотация

Роль туризма, как стимулятора экономического развития страны, полностью проявляется в такой отрасли материального производства как транспорт.

Сегодня быстрыми темпами растет количество и расстояния туристических путешествий. По мировым масштабам количество любителей туризма за 25 лет возросло в 8-10 раз, а также на 150 км. Увеличилась средняя длина путешествия одного туриста. Наша цель изучить взаимозависимость транспорта и туристических путешествий.

Туристические перевозки характеризуются сезонностью, что вызывает неодинаковую нагрузку транспортного производства. Из-за природно-климатических условий Грузии более занята вторая половина лета и первая половина осени, что соответственно требует полной мобилизации транспортных средств, их концентрацию по месту, времени и назначению, чтобы обеспечить обслуживание туриста-путешественника в туристический сезон необходимыми дополнительными транспортными средствами.

Так как в несезонных периодах транспортные средства не загружены, необходимо максимально использовать туристический сезон, развивать осенний, зимний и весенний туризм, чему способствуют природно-климатические условия различных регионов нашей страны.

Поскольку туристы тратят довольно много денег на путешествие, у них растут требования к транспортным средствам, что со своей стороны, вынуждает транспортные предприятия максимально приблизить свои возможности к предъявляемым туристами требованиям. Поэтому необходимо количественное развитие материально-технической базы транспортных предприятий и качественное совершенствование транспортных средств (скорость, комфорт и др. обслуживание).

Ключевые слова: туризм, транспорт, туристические путешествия, туристические перевозки, транспортные средства, экскурсанты, транспортные экскурсии,

ЦИЦИНО ДАВИТУЛИАНИ

Кандидат географических наук, ассоциированный профессор Кутаисского Университета
и Государственного Университета Акакия Церетели

**ВОДНЫЕ ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОБЪЕКТЫ ГРУЗИИ И ИХ
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ****Аннотация**

Вода и водные ресурсы являются основным из природных богатств Грузии. Гидро-энергетический потенциал Грузии (рек, озер, водохранилищ, ледников, подземных вод, болот) находится на одном из первых мест в мире. Речная сеть страны насчитывает около 26 тысяч рек. В стране 44 водохранилища с общей площадью 163 км². Реки Грузии питаются главным образом за счет талых снежных и ледниковых вод. Грузия - одна из самых богатых стран в мире по разнообразию минеральных вод лечебного свойства. Страна располагает почти всеми типами минеральных вод и свыше 2 тыс. минеральных и термальных источников, которые создают условия для лечения, профилактики и реабилитации пациентов. В стране 860 озер. Самые крупные из них – Паравани (37,5 км²) и Табацкури (14,2 км²) на Джавахетском нагорье и Палеостоми (18,2 км²) на черноморском побережье, в устье реки Риони.

Смещаемые на протяжении веков вдоль побережья песочные дюны вырвали у соленых вод моря лагуну, чистые воды реки Пичори, впадающие в озеро Палеостоми сделали воды пресными и в результате всего этого, в естественном водоеме трехметровой глубины был создан идеальный ареал существования для различного вида рыб. Колхидские болота имеют важное значение, в первую очередь благодаря своему реликтовому происхождению. Эта низменность остаток от тропического и субтропического ландшафта кайнозойского периода, который приблизительно 10 миллионов лет назад пролегал одной сплошной линией по всему Евразийскому континенту. В Колхети сохранились такие растения, которые на сегодняшний день характерны только для болотных экологических систем тундры и тайги крайнего севера. Администрация Колхидского национального парка предлагает туристам лодочные прогулки по озеру Палиастоми и в ущелье реки Пичора, а также спортивную рыбалку, бёрдвотчинг (наблюдение за птицами) и эко-образовательные туры. Туры проводятся в течение всего года.

Несмотря на обилие водных объектов и их большого рекреационного потенциала они мало используются в сфере туризма. Их в основном используют для гидроэнергетических целей и ирригации. Статистика последних лет показывает, что вырос интерес рекреантов к этим объектам. Водные ресурсы Грузии дают возможность развития разных видов водного экстремального туризма - рафтинг, дайвинг, каньонинг. Надеемся, что завершение проектов использования водных ресурсов в туризме значительно увеличит эксплуатацию данных объектов с целью рекреации.

В настоящее время использованы лишь 20% гидроресурсов. Целью статьи является показать перспективы многостороннего использования водных ресурсов Грузии.

Ключевые слова: Грузия, водные ресурсы, бассейн Черного моря, бассейн Каспийского моря.

ШАЛВА ДЖУЛАКИДZE

Доктор экономики, ассоциированный профессор,
Академия национальной обороны Грузии имени Давида Агмашенебели

СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД-ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ УСЛОВИЕ УСПЕХА

Аннотация

Современная эпоха развития человечества характеризуется быстрыми темпами изменений. Главный вызов менеджеров, желающих успеха, не только идентифицирование изменений, но и их прозорливость и реагирование на них. Именно решение этой проблемы – правильный стратегический взгляд менеджера, получение полной информации обо всех возможных позитивных и негативных тенденциях бизнес-среды и ее сочетание с сильными и слабыми сторонами деятельности компании для сохранения конкурентоспособности компании и легкой адаптации с изменениями. С позиции инновационности стратегий стратегический взгляд можно представить в виде трех основных направлений. Это - стратегия освоения нового, стратегия обновления существующего и стратегия постепенного совершенствования.

Ключевые слова: предвидение изменений; адаптация с изменениями; стратегическое видение; формирование целей; стратегическое планирование; успешный бизнес; инновационность стратегий.

НАНА ЛУХУТАШВИЛИ

Кандидат технических наук, Ассистент-профессор Кутаисского университета
и государственного университета им. Ак. Церетели

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ ТРУДОВОЙ МОТИВАЦИИ

Аннотация

В любой организации при работе с персоналом одной из основных сложностей является мотивация сотрудников.

Наша цель - изучить современные психодиагностические методы трудовой мотивации работников, которые дают возможность сохранить высокий уровень мотивации между работниками с помощью современных корректировок и методов воздействия на их поведение.

В статье рассмотрены, выделенные В.И. Герчиковой, четыре базовых типа мотивации достижения: инструментальный, профессиональный, патриотический, хозяйский и еще один тип избегательный.

Для использования диагностики мотивации В. И. Герчикова предлагает удобную и простую методику Moture, дающую возможность получить общую картину трудовой направленности человека, что особенно важно на стадии отбора работников.

Еще один инструмент оценки мотивации работников кадровых служб – методика «Мотивационный профиль» Ш. Ричи и П. Мартин, которая используется в практике и дает представление о ценности каждой из потребностей в структуре мотивации индивида.

Изучаемая нами методика диагностики трудовой мотивации И. Г. Кокурина лежит в основе представления о двух основных смысловых ориентациях: процессуальной и результирующей. Процессуальная ориентация означает, что активность человека ограничена заданными рамками деятельности. Результирующая - более высокий уровень активности, именно она заставляет человека выходить за предписанные ему рамки в своей работе.

Для диагностики мотивации профессиональной деятельности весьма оригинальной является методика Кетелина Замфира, в основу которой положена концепция о внутренней и внешней мотивации.

Таким образом, имеющиеся в распоряжении современных менеджеров ряд методик позволяет HR специалистам и исследователям диагностировать трудовую мотивацию работников и кандидатов в зависимости от целей.

Ключевые слова: мотивация, диагностика, мотивационный профиль, психодиагностические методы, мотивации достижения: инструментальный, профессиональный, патриотический, хозяйский, избегательный.

ЭЛИЗБАР БАРБАКАДЗЕ

Докторант, Государственный университет Акакия Церетели

УПРАВЛЕНЧЕСКОЕ РЕШЕНИЕ, КАК КОМПЛЕКСНЫЙ АКТ ОРГАНИЗАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Аннотация

В системе менеджмента проблема разработки управленческих решений носит фундаментальный характер. Фактически не существует такого управленческого решения, которое не оказывало бы влияния на менеджмент организации. Все решения в большей или меньшей мере характеризуются тремя самыми значительными показателями: цель, альтернативы и мотив. В частности, если ясно не сформулирована цель, такой выбор нельзя рассматривать как решение; если нет альтернативы, то нет и выбора и третье, как правило, формирование принятия каждого решения происходит в результате противопоставления – оценки различных мотивов. В теории разработки управленческих решений различные ученые предлагают различные методы разработки решений. Хотя, по-нашему мнению, все они в большей или

меньшей дозе отражены в трех основных методах: интуиция, обсуждение и рациональное решение. Если интуиция опирается лишь на собственное ощущение, то в основе решения, опирающегося на обсуждении, лежат знание и осмысленный опыт прошлого. А рациональное решение, кроме интуиции и обсуждения содержит анализ существующей ситуации и ее экономическое обоснование, которое укрепляет надежность решения.

Ключевые слова: успешное управленческое мышление; цель, альтернатива и мотив; интуиция, обсуждение и рациональное решение; идентифицирование альтернатив; возможная и оптимальная альтернатива; надежность управленческих решений.

ХАТУНА ШАЛАМБЕРИДЗЕ

Кандидат экономических наук, ассоциированный профессор
Кутаисского университета и государственного университета Акакия Церетели

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗРАБОТКИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ГРУЗИИ

Аннотация

Актуальность проблемы.

Доставка дистанционного банковского обслуживания клиентам используя современные информационно-коммуникационные технологии не является редким событием. Сегодня в Грузии, все большее количество коммерческих банков ввели инновационное обслуживание. Актуальность представленной в теме проблемы состоит в следующем: с обретением независимости стал необходим переход к переходному этапу формирования банковской системы. Несмотря на существование в данный момент множества препятствующих факторов, всё же можно считать, что банковская система страны состоялась, и произошел процесс её дальнейшего формирования и развития.

Цели и задачи исследования.

Главную цель и задачу разработки дистанционного обслуживания банковской системы представляет система «Банк-Клиент» - специальная компьютерная программа, которая устанавливается на персональный компьютер заказчика и с применением специального пароля дает возможность совершать отдельные виды банковских операций с персонального компьютера, а также используется для управления и контроля личных банковских счетов.

Результаты исследования.

Новая система «Банк-Клиент» отличается от старой банковской системы по многим параметрам, в том числе тем, что обслуживание банком клиента возможно только с компьютера, на котором установлена специальная программа и через систему «Банк-клиент» есть возможность проводить разные банковские операции, не выходя из офиса. Как известно, стабильность банковского сектора напрямую зависит

от банков, хотя системный подход предполагает регулирование банковской деятельности с момента его регистрации до ликвидации. Соответствующее должное регулирование данных новых процессов и технологий в конечном итоге представляет собой гарант дальнейшей успешной деятельности банковской системы страны.

Ключевые слова: Дистанционные банковские услуги Банк-клиент, Интернет-банкинг, телефон-банкинг, Мобильный банкинг, инновационный инвестиции

НАИРА ВИРСАЛАДЗЕ

Кандидат экономических наук, ассоциированный профессор государственного университета
Акакия Церетели и Кутаисского университета

ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ - ВЕСОМЫЙ ОБЪЕКТ ИЗУЧЕНИЯ СТАТИСТИКИ

Аннотация

Грузия всё активнее включается в мировое экономическое пространство. Экономическая интеграция предоставляет ей возможность в условиях ограниченных ресурсов оптимально развивать национальную экономику и быть более застрахованной от глобальных конъюнктурных колебаний мирового рынка.

Процессы экономической интеграции главенствующим требованием развития национальной экономики выдвинули вопрос адекватного и оперативного освещения этих процессов, поскольку наличие своевременных и качественных статистических сведений о внешней торговле необходимое условие для многостороннего анализа производства, спроса, занятости, доходов и благоденствия в общем, как для страны, так и на глобальном уровне.

На фоне углубления интеграционных процессов национальной статистике требуется активное подключение в мировую статистическую систему, развитие официальной статистики и максимальная гармонизация с международными стандартами, поскольку статистика создает общую картину состояния и развития национального хозяйства и освещает ход экономических и социально-политических процессов в регионах. В сфере международных отношений, в частности, внешней торговли основным источником информации предстает статистика. Количественное изучение внешнеэкономических связей, их статистический анализ же - необходимый инструмент разработки экономической и валютно-финансовой политики страны.

Внешняя торговля, как весьма активный и быстрорастущий сегмент внешнеэкономических отношений, всегда была и по сей день остаётся сферой особого интереса, как со стороны государственных органов, так и ученых исследователей. Национальная статистика для характеристики явлений, протекающих во внешней экономике, использует международные стандарты и систему показателей со ссылкой на методологию.

Результаты исследования показали, что Грузия характеризуется отрицательным внешнеторговым

балансом. С 2009 года коэффициент покрытия экспорта импортом во внешнеторговом обороте характеризуется тенденцией роста, что по своему содержанию должно считаться положительным явлением. Хотя цифровой уровень данного показателя всё еще довольно низкий (0.28). Согласно этому показателю из Грузии вытекает заметно больше валюты, чем поступает, что отрицательно сказывается на экономике страны.

С целью активизации внешней торговли власть должна позаботиться об улучшении предпринимательской деятельности в стране, что обеспечит замещение импорта экспортом, будет способствовать занятости населения и улучшению жизненных условий.

Ключевые слова: внешняя торговля, экспорт, импорт, внешнеторговый оборот, экспорт и квоты на импорт.

МИРАНДА КАВАДЗЕ

Докторант Кутаисского университета

РОСТ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ГРУЗИИ В ГЛОБАЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация

В статье обсуждаются актуальные вопросы, которые играют важную роль в росте конкурентоспособности страны. Система оценки международной конкурентоспособности страны относительно других стран часто используются, особенно в средствах массовой информации, правительственных докладах и обсуждениях экономической политики. Но, несмотря на это, довольно редко можно увидеть определенную концепцию международной конкурентоспособности страны. Тем не менее, маловероятно что кто-то будет не согласен с мнением, что это имеет большое значение для способности страны реализовывать основные цели экономической политики, особенно цели роста доходов и занятости, не сталкиваясь с трудностями платежного баланса. Вслед за этим, теория международной конкурентоспособности должна установить связь между ростом и сальдо платежного баланса, факторами открытой экономики влияющими на этот процесс.

Здесь нет единого определения и измерения модели конкурентоспособности. Конкурентоспособность включает в себя такие аспекты, как высокий уровень жизни, высокий уровень занятости, производительности, торгового баланса, привлекательности страны, способности реализовать цели, политику, гибкость и способность поддерживать развитие.

Важность этих аспектов конкурентоспособности зависит от исследователя. Хотя, модели измерения конкурентоспособности международных организаций похожи, но данные собраны из различных источников. С целью повышения конкурентоспособности страны, также необходимо повысить уровень жизни населения, увеличить рост занятости, снизить уровень безработицы и разрыв в доходах населения, а также повышать производительность труда.

Во-первых, рост инновационной технологической составляющей экономического развития становится основным параметром, который должен быть поднят страной.

Во-вторых, улучшение социальной ориентации экономики, что дает дополнительный импульс для экономического роста в связи с увеличением потребительского спроса и образуют множество ветвей, важных с точки зрения общей конкурентоспособности страны - здравоохранения, образования и науки.

И, наконец, создать соответствующую бизнес-среду. Все эти факторы вместе взятые, стимулируют проведение последовательной экономической политики, цель которой заключается в обеспечении конкурентных преимуществ страны.

Быстрый прогресс глобализации подчеркнул необходимость для национальных государств во всем мире проводить стабильную макроэкономическую политику, направленную на повышение конкурентоспособности внутренних рынков, обеспечивая при этом достаточный объем внутренних расходов на социальную защиту. Государство играет важную роль в этом процессе. Это также означает так же более активные усилия по реформированию образования и науки, в целях содействия развитию передовых технологий и укрепления частного сектора.

В статье рассматриваются вопросы влияния процесса глобализации на уровень конкурентоспособности страны. На основе этого анализа выявлено, что главной движущей силой национальной конкурентоспособности в эпоху глобализации является синергетическое партнерство между правительством, бизнес-сектором и институтами высшего образования (в т. ч. научно-исследовательские институты), основанное на экономике знаний и инновационной политике. Поэтому крайне важно для правительства, чтобы создать условия для коммерциализации знаний и инновационной технологии, что облегчает транснационализацию национального бизнеса и приносит рост национального дохода.

Не следует игнорировать доминирующую роль стратегии аутсорсинга в направлении технологического развития и конкуренции в условиях глобализации. Этот конкурентный процесс делает особенными национальные государства, которые начали проходить процесс либерализации в последнее время и их сектора и/или фирмы, которые адаптировались и использовали инновации для того, чтобы выжить. Конкурентоспособность страны зависит от таких факторов, как уровень сложности и производительности научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ, производство товаров, имеющих высокотехнологичные характеристики, а также наличие квалифицированных и опытных кадров.

Некоторые экономисты утверждают, что конкурентоспособность национальной экономики является макроэкономическим явлением, поэтому оно определяется такими факторами, как процентные ставки, обменные курсы и бюджетные дефициты. Кроме того, некоторые экономисты утверждают, что конкурентоспособность может быть достигнута с дешевой и численной рабочей силой.

Это исследование обсуждает проблемы предпринимателей из-за повышения конкурентоспособности, которые становятся все более важными из-за глобализации, а также меры, которые необходимо принять, чтобы уменьшить или полностью устранить эти проблемы, на микро- и макроэкономическом уровнях.

Ключевые слова: глобализация, конкурентоспособность, национального роста, Грузия, экономическое развитие, поддержка правительства, всемирная конкурентоспособность.